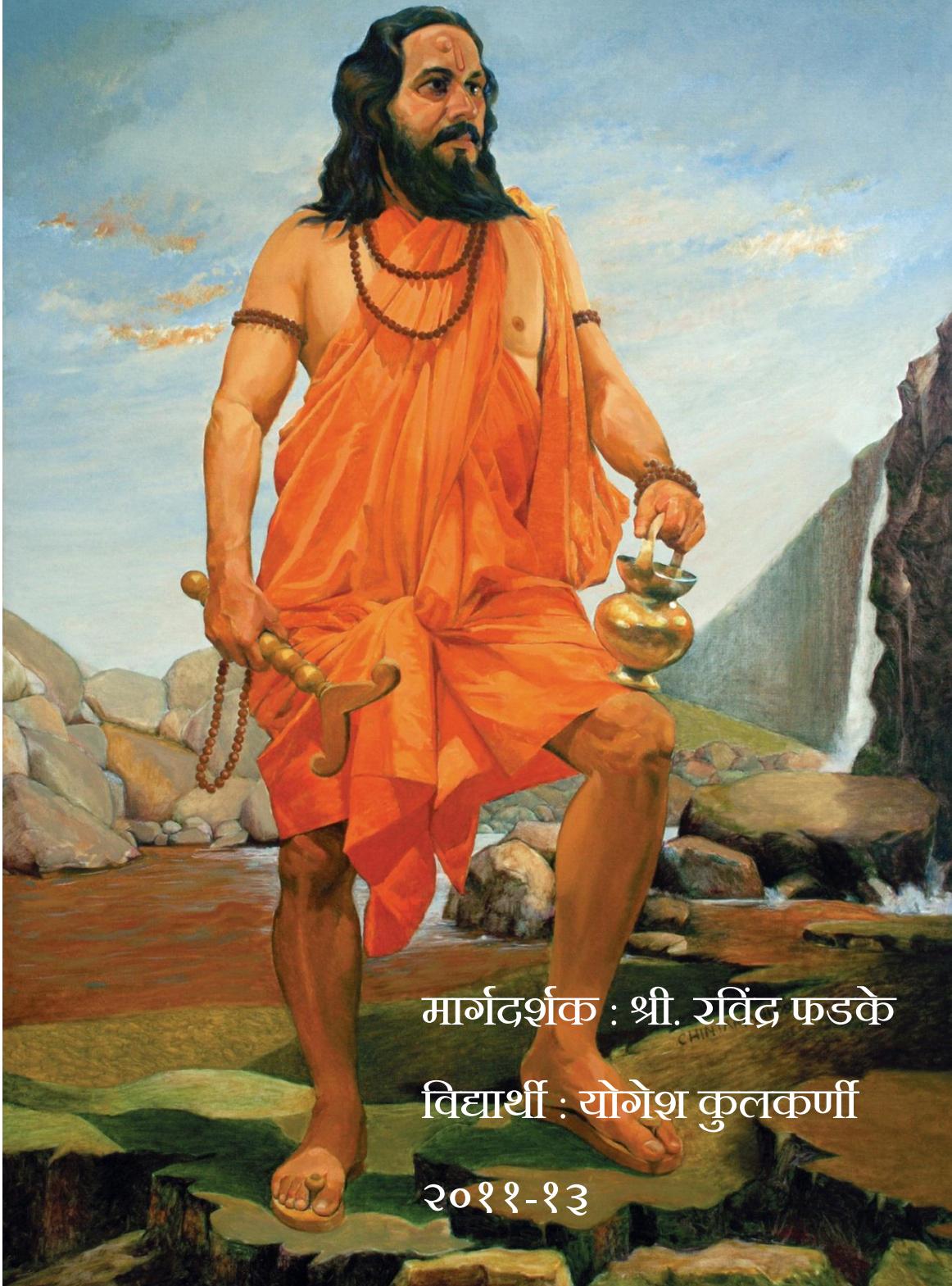

पत्र-द्वारे दासबोध - स्वाध्याय संकलन

मार्गदर्शक : श्री. रविंद्र फडके

विद्यार्थी : योगेश कुलकर्णी

२०११-१३

प्रश्न १ :

- नाना ग्रंथांच्या संमती | उपनिषादें वेदांतश्रुती | आणि मुख्य आत्मप्रचीती | शास्त्रेंसहित ||
- नाना धोके देहबुद्धीचे | नाना किंत संदेहाचे | नाना उद्वेग संसाराचे | नसती श्रवणे ||
- भक्तीचेन योगें देव | निश्चयें पावती मानव | ऐसा आहे अभिप्राव | ईये गंथी ||

प्रश्न २:

- चूक : दासाबोधला अनेक ग्रंथांचा आधार आहे. त्यात अनेक गीतांचा समावेश आहे.
- चूक : उपनिषदे वेदांत आणि आत्मप्रचीती यांचा आधार घेतला आहे.
- बरोबर

प्रश्न ३:

२९ ते ३८ ह्या ओव्यांमध्ये फलश्रुती सांगितलेली आहे. दासबोधाच्या अभ्यासाने व आचरणात आणल्याने खालील फायदे होतात :

- मुक्तीचा मार्ग सापडतो
- अज्ञान दूर होते
- आळशी मनसे उद्योगी होतात
- पापी मनसे पुण्यवान होतात
- इत्यादी

प्रश्न ४:

- वाईट वृतीने ह्या ग्रंथाचा अभ्यास केला तर काहीही फायदा होणार नाही. गोष्ट कितीही चांगली असली तरी वाईट इष्टीने ती उपयोगात आणली तर परिणाम वाईटच होते. जसे, अमृत कितीही चांगले असले तरी राहू सारख्या वाईट माणसाने प्राशन केले तर तो अमर झाला नाही तर तो मृत्यु पावला.
- पेराल तसे उगवते. जी भावना ठेऊन ह्या ग्रंथाचा अभ्यास केला जाईल त्याचे फळ मिळेल.

प्रश्न ५:

समाधी : मला त्याप्रकारच अनुभव एकदा आला असे वाटते. मी सिद्ध समाधी योगाचा अभ्यासक्रम केला आहे. त्यात सुदर्शन क्रिया शिकवतात. त्या दरम्यान काही क्षण मला समाधी सारखा अनुभव आला. एकदम शांत, हलके आणि आनंदमय वाटले होते. बहुदा यालाच समाधी अवस्था म्हणत असावेत. माहित नाही. काही वेळेस निसर्गामध्ये वावरताना असे प्रसंग आले आहेत.

श्री ग्रंथराज दासबोध अध्ययन (पत्रिका) e-mail द्वारा
श्री समर्थ को हौ. सो. पटवर्धन बाग धन्वन्तरी सभागृहामारे, एंडवर्ग, पुणे ४११००४

E-18
ems-03

क्रिया करून करवावी | बहुतांकरवीं ॥

श्री. / मै. / क्र. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी मु. पुणे - ४११००२ दिनांक १४/३/२०११ यांसी
स. न. वि. वि. e-mail

- १) आपली प्रवेशपत्रिका आणि पहिला स्वाध्याय मिळाला. आपणास 'पत्रिका दासबोध अध्यास' उपक्रमात प्रवेश देण्यात आला आहे.
२) आपल्या प्रवेशपत्रिकेमध्ये पूर्ण नाव, वय, शिक्षण, व्यवसाय व गावाचा 'पिन' नव्हेता. यजिस्टरसाठी ही माहिती अवश्यक असते. तरी एका पोस्टेकार्डवर ही माहिती लिहून सत्वर पाठवावी. त्यावर आपल्या अध्यासार्थी क्र. मिहावा.
३) आपला अध्यासार्थी क्र. (-18/ems) हा असून प्रत्येक स्वाध्यायावर किंवा आमच्याशी पत्रव्यवहार करताना तो लिहिलाच पाहिजे. अंशासाठी अध्यासार्थीचा अनुक्रमांक असतो व छेदस्थानी समीक्षक क्रमांक असतो म्हणून हे दोन्ही लिहिलेच पाहिजेत.
४) आपल्या समीक्षकाचे नाव खाली दिले आहे. त्या पत्त्यावरच आपले पुढील स्वाध्याय दरमहा १० ते १५ तारखेपर्यंत पाठवावे. त्यासोबत चार ओळी तरी मजकुराचे स्वतंत्र पत्र (प्रेषणपत्र) लिहावे.

समीक्षकाचे नाव व पत्ता
रविंद्र जी. फडके वेगांगे
ph 080-23394676
Mob-09845350597
rgphadke@gmail.com

५) आपणास काही प्रापूचिक अडचणीमुळे एखाद्या महिन्यात जर स्वाध्याय पाठविता आला नाही तर एक फॉस्टकार्ड पाठवून त्याप्रमाणे कळवावे. प्रत्येक स्वाध्यायावरोबर स्वतःच्या पत्त्याचे अंतर्देशीय पत्र समीक्षकांकडे पाठविलेच पाहिजे.

६) आपल्या परिचित मंडळीमध्ये या उपक्रमाचा प्रसार करणे ही समर्थसेवाच आहे.
७) या पत्ताच्या शेवटी एक माहितीची स्लिप आहे ती क्रमांक दुसऱ्या स्वाध्यायावरोबर पाठवावी. आपण या उपक्रमात भाग घेण्याचा संकल्प का केला, त्याबद्दलचा मजकूर सदर स्लिपच्या मार्गे लिहावा. समीक्षकांनाही ही संक्षिप्त माहिती असणे जरुर आहे.

८) आपणास कोणतीही अडचण आली तर सूचालकांच्या पत्त्यावर जोडकर्ड पाठवावे. त्या क्रमांकांमध्ये आपल्या समीक्षकांनाही ही संक्षिप्त माहिती असणी. अन्यथा दोन्ही कार्डांनी सिव्हेके पडून कार्ड रद्द होते. दोन मुदी कार्ड नापरून जोडकर्ड तमार करताना स्वतःचा पत्ता लिहिलेत्या कार्डवरील तिकिट झाकले जाईल असा प्रकारे कार्ड बुळवून देण्याचा एप्लिप्रिय माराव्या किंवा दाके घस्तवा.

harinam1960@yahoo.in पुणे कैंद्र संचालिका : सौ. यशस्विनी मुकुंद केंद्रुकर

म.वि.जोडी c/o

yphadke
yphadke45@yahoo.co.in

खालील माहिती - स्लिप कापून ती समीक्षकांकडे स्वाध्यायासोबत पाठविलीच पाहिजे.

मा. समीक्षक,

श्री. / मै. / क्र. रविंद्र जी. फडके egphadke@gmail.com (स.क्र.) ems-03

यांसी स.न.वि.वि.

मी समीक्षणासाठी दरमहा आपले स्वाध्याय आणि उत्तरासाठी माझा पत्ता लिहिलेले अंतर्देशीय पत्र पाठवीनं. मला आपण मार्गदर्शन कारवा ही विनंती. या उपक्रमात भाग घेण्याचा संकल्प का केला हे स्लिपच्या माझील बाजूस संक्षिप्तपणे लिहिले आहे.

पूर्ण नाव : श्री. / मै. / क्र. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी वय ३० वर्षे

शिक्षण M.S. व्यवसाय नोकरी अध्यासार्थी क्र. (-18/ems) पूर्ण केलेले स्वाध्याय

छंद, वाचन, इतर कार्य

पूर्ण पत्ता : (पिनसह) E-1-32 स्टेट बँक नगर NCL, पंचवडी, फालम-पाण्यांग, पुणे - ८

e-mail - yogeshkulkarni@yahoo.com

गावाचे नाव पुणे पिन कोड नं. ४११००२

अध्यासार्थीची स्वाक्षरी

फोन नंबर (असल्याचे) 020-25898963

दि. १ / २०

9890251406

घरानजीकची खून

(एस. टी. डी लिहावा)

अक्षयोक्तार
e-18/ems-03

॥४८॥ गोगांव ३०, M.S., नोकरी
गोगांव ९४३-९९
sgphadke@gmail.com <समीक्षा>

मो. नो. विं. वि.

e-mail करे अभ्यास क्रमात सहज घेताचाबद्दल जरुर आणिंदत!

प्रसारी हा पात्र वैयक्तिक डास्टो. या अभ्यासानुसारे हा अनुभव मी प्र-३ प्या आविक मस्तुक होईल किंतु काय असे अस्तीर्थी गृहण शकत नाले. प्र-३ प्या

आपांचा उत्तराविधी दो इकाटिप्पाणी डाहे. या अभ्यासाचा उद्देश

जीवनासाठी एक मजबूत तत्वज्ञानाचा डापती ओळख घावी आसा आहे.

माणसाने माणसाशी बोगणे हे आभूषणात फास्त भरल्याचे असू

डिग्री/डिप्लोमा इ. इंजिनियर हे पौराणाणालाई डास्टावेचे स्पष्ट सत प्र-३. गोंदवाडेपांढरी नोंदवते डाहे. जीवन हे अनेकाकाबरत्या सहकारी नेच मस्तुक होत भासते. भासागे लासांनी लेकसंप्रदाविधीपण - महंगांचा

(उदा. डायल शत्रुंजे, आम ३.) हे जोंधते असू, ते अनुकूल करे

कौशलाने जोपसावे/हरवावे युक्त असे पुढे दासबोधत/डापत्या

अभ्यासातपण डाहे. ते उमाचे त्यांकुवतीबुलार, समजू घेऊ

एकाऱ्या प्रमाणे आवरणात डाणणे महत्याचे डाहे दीव पुढाशुरी!

डायरीत हा सर्व अभ्यासाचा विषय डाहे. डापती उत्तरे

ठीक डाहो. प्र-३ सर्व १० डोघ्यांचा अर्थ लिहिणे डोपेण्टित.

वरातीत सर्विक शुभेच्छा!

मृग.
मनोहर जोशी.

प्रश्न १ :

प्रपंच न करता केवळ परमार्थ केला तर नेहमीच्या जगण्यासाठी लागणाऱ्या गोष्टी कोण पुरवणार. खाण्या पिण्याची सोय काय ? भुकेल्या पोटी परमार्थ साधने अवघड आहे. आधी पोटोबा मग विठोबा.

परमार्थ न करत फक्त प्रपंच केला तर सारासार (विवेक) विचार शिवाय जगल्याने अनेक दुःखे भोगावी लागतात. फक्त भोगवादी (Materialistic) राहिल्याने आणि आत्मप्राप्ती हे ध्येय विसरल्याने माणसे कष्टी होतात.

प्रश्न २:

प्रपंच आणि परमार्थ या दोहोंमध्ये “सावधानता” (Alertness, awareness) हवी.

प्रश्न ३:

उर्दू शब्द : साहेब, बेखबर, खबरदार.

प्रश्न ४-१ :

जगात सारासार विचार करून चालणेच योग्य आहे. समर्थनी उदाहरणादाखल सांगितले आहे की क्षुद्र अशी आळी पण पुढच्या मार्गाचा अंदाज घेत चालते. तर मानावासारख्या विकसित जीवाला असे आचरण करणे का जमू नये. पुढे काय येणार आहे त्याचा अंदाज घेत मार्गक्रमणा करावी असे सुचवले आहे. अविवेकाने कोणतेही निर्णय घेऊ नयेत.

प्रश्न ४-२ :

सर्वसाधारणपणे प्रपंचाला परमार्थपेक्ष्या हीन समजले जाते म्हणून काही जण प्रपंचाकडे पूर्ण दुर्लक्ष करून परमार्थ साधण्याचा प्रयत्न करताना दिसतात. त्यांना उद्देशून समर्थ म्हणतात की ज्यांना प्रपंचा चालवता येत नाही ते परमार्थ काय साधणार. प्रपंच ही परमार्थासाठी लागणाऱ्या गोष्टींची शाळा आहे. जो प्रपंचात यशस्वी होतो त्याला परमार्थ साधने सोप्ये जाते.

प्रश्न ५:

1. सुखी असतो खबरदार | दुःखी होतो बेखबर ||
2. संसारी असतां मुक्त | तोची जाणावा संयुक्त ||
3. म्हणौन सर्व सावधान | धन्य तयाचे महिमान | जर्नी राखे समाधान | तोची येक ||

दि १३/४/१९

॥ श्रीकृष्ण प्रसाद ॥

क्री. रा. वा. एम्सीस नुकसानी योग्य संग्रहीत.

सर्वाधार्य २ चे क्रमांकना अंतर्गत पाठीवरा आहे. तुम्ही
भारती मध्ये PDF फळेली कोडीत ते ब्रायेलिंग असलेली आहे.
Google document मध्ये इंग्रजी द्वारा PDF आरटाकाऱ्यी मरणी
प्राप्त वाई आणि येथे द्वारा क्रमांकी मरणी

सर्वाधार्य २ विमान संग्रहीत.

प्र०१) मुझासाठे म्हणते घेण्या कोणता तर आम आपली येवेतां तो आगा
चाचा योग्य आलेला आहे. ~~लाईसेन्सकरा प्रसारित करून~~ त्यांनी वरू
प्रेसिडिनेंटीवी टोटो हेटीला. परं आपली कोणत्या? उक्ता प्रश्नाचे
उत्तर येता सांवर्तनात की याम्हानांना शोधाव्या कीमत आहे. तुम्ही आपली
मरणी आपला जन्म मुख्य देखावाचे आपला अडकले. मुख्यांनी हेतु वे आदा
western science ने पर्याप्त केंद्र केले आहे.

प्र०२) सांवर्तना (Calibration, अंतर्गत) हा विवेकांने वर्गिताना
नाही काळज. नोंदवेदी याचे नारायण आसो, ले कलरायर्टी पूर्ण योग्यता
जागी ठोगावे. तिची वेळ, रेसिलेस, डोराटोइल व कोणत्या तसेही किंवा
ग्राफित्या हे कृत्य उत्तरवाचे ठोगावे. तसेही कलरायर्ट व फ्लॉव चेन ठोगावे
वास. या योग्याचे यथ यांनी योग्य दाढी दोरी की नाही हे वारंवार वारंवार
ठोगावे. या आणि असर्वांनी "विवर्तन" हा शब्द वापरवाचे आहे. सांवर्तनां
च्या विवरणी येते. (ISO 9007 सारख्या विवर्तन सर्वी (cover letter)) .

प्र०३) तीवटी उक्त वारंवार वर्गावरील समविकासांनी चुक्कामानी आसांडामुळे आपल्या
फोटोंवाचे उक्त त्रैको आहे. तीवट्यांची आवाहा दासव्याचामध्ये असर्वांनी
वापरवाची. यामुळे असर्वांमान्य भाष्यांवाची ले सांगेण्या चुक्कामानी आहे. आपल्या
आपल्या जागी इंग्रजी वारंवारांची असर्वांची वापर उपयोग घरत आहोत.

प्र०४) योग्य उत्तर.

प्र०५) एवं दिवांगी खारा योग्य असेहा आहे. तसेही वरोन्नी.

एट आण्या अंदीजे असाराची आवाहा आहे. प्रत्येक असारासाठी
उपर्याका असी नाही अंदीजे युक्ते आवरणावर आणख्यासाठी
भागडतात.

प्र०६) परिवर्तन तुम्ही असर्वांसाठी टोकी व्हेटिंगी आहे. आता पुढीकासव्याची
असरी यांनी चुक्कामान्यांवरील वर्गावरील योग्यता आहे.

- १) उत्तराखण्याचा अंदीजे व्हेटिंगी Ref नंबरमध्ये आणी धारा दिलावी. ओवी या
गोडी "देशभू-संग्रहालय No-गोडी No" ~ तसेही '१२-१-३' आसां दिलावा
- २) असर्वांमध्ये यांचे आर आणि आहे ले चोक्यां यावेवाचे भरावाचे उत्तर
दिलावी. यामुळे आवर्याची Revision कराव्यातल (आपला जास्त चुक्का
तेव्हा) योग्य येईल. आठवां / अंदीजावाचे वासीत गोडी व Revision गोडी आसो.
- ३) असर्व या अंदीजावाचे अंदीजे आपल्यांवाचे अंदीजे यांच्यां प्रज्ञप्राप्तीकरण चुक्कामानी
नाही यांच्यां Record वाचाव लागेवा.

दिलेली यांची अंदीजावाचे अंदीजे आपल्यांवाचे अंदीजे आपल्यांवाचे अंदीजे

आपल्यांवाचे अंदीजे

प्रश्न १ : जोड्या जुळवा

- अचूक येत्न करवेना - म्हणौन केले ते साजेना
- जवरी चंदन झिजेना - तव तो सुगंध कळेना
- पेरले ते उगवते - उसिणे द्यावे घ्यावे लागते
- आपणास आहे मरण - म्हणौन राखावे बरेपण
- लोक नाना परीक्षा जाणती - अंतर परीक्षा नेणती
- बोलतो खरे चालतो खरे - त्यास मनाती लहान थोरे

प्रश्न २: बरोबर चूक ओळखा

- जगात एकजण सुखी तर एकजण दुखी असतो व याला कारण त्याचे प्रारब्ध
 - चूक
 - अचूक उत्तर : दुखी असण्याला कारण त्याचे यत्न अचूक नाहीत, नुसतेच श्रम होत आहेत
 - ओवी :अचूक येत्न करवेना | म्हणौन केले ते साजेना | आपला अवगुण जाणवेना | काही केल्या ||
 - संदर्भ : १२-२-६
- लोकांनी आपणास सज्जन म्हणावे त्यासाठी लोकांचा उपद्रव सोसावा लागतो.
 - बरोबर
 - ओवी : लोकी बरे म्हणायाकारणे | भल्यांस लागते सोसणे | न सोसिता भंडवाणे | सहजची होये ||
 - संदर्भ : १२-२-१३
- माणसाचे सद्गुण निर्दर्शनास आल्यावर सुद्धा जगाचे अंतकरण त्याच्याबद्दल निवळू शकत नाही.
 - चूक
 - अचूक उत्तर : माणसाचे सद्गुण निर्दर्शनास आल्यावर जगाचे अंतकरण त्याच्याबद्दल निवळते.
 - ओवी :जगदंतर निवळत गेले | जगदांतरी सख्य जाले | मग जाणावे वोळले | विश्वजन ||
 - संदर्भ : १२-२-१९
- दुसऱ्याला नवे ठेवायची आणि आपली तरफदारी करायची ही सामान्य लोकांची लक्षणे आहेत.
 - बरोबर
 - ओवी :दुसऱ्यास शब्द ठेवणे | आपला कैपक्ष घेणे | पाहां जाता लोकिक लक्षणे | बहुतेक ऐसी ||
 - संदर्भ : १२-२-१२
- माणसाच्या बोलण्यावरून त्याची मनःस्थिती दक्ष माणसाला अजमावता येते
 - बरोबर
 - ओवी :शब्दपरीक्षा अंतरपरीक्षा | काही येक कळे दक्षा | मनोगत नतदक्षा | काय कळे ||
 - संदर्भ : १२-२-११

प्रश्न ३: अ : सर्वसामन्य माणसाच्या वासना व कल्पना कश्या स्वरूपाच्या असतात?

माणसाचे सतत काहीतरी विचार चालू असतात. आपली वासना काहीतरी विचार करते तर कल्पनांची दिवास्वप्ने चालूच असतात. We are constantly surrounded by different thoughts, all the time.

ओवी : काये म्हणते वासना | काये कल्पिते कल्पना | अंतरीचे तरंग नाना | प्रकारे उठती ||

संदर्भ : १२-२-२

प्रश्न ३: ब : माणसाला अपयश येण्याचे मुख्य कारण समर्थाच्या मते कोणते ?

प्रयत्न योग्य दिशेने केला नाही तर ते वाया जातात. यश मिळण्यासाठी यत्न आणि तेही अचूक यातना गरजेचे आहे. तसे जर नसेल तर ते फुकटचे श्रम होऊन जातात.

ओवी : अचूक येत्न करवेना | म्हणौन केले ते साजेना | आपला अवगुण जाणवेना | काही केल्या ||

संदर्भ : १२-२-६

प्रश्न ४: गाळलेल्या जागा भरा

1. जो आपला आपण नेणे | तो दुसऱ्यांचे काये जाये | न्याये सांडिता दैन्य वाणे | घेती लोक ||
2. आपणास जे मानेना | तेथे कदाची राहवेना | उरी तोडून जावेना | कोणीयेके ||
3. आपणास आहे मरण | म्हणून राखावे बरेपण | कठीण आहे लक्षण | विवेकांचे ||

प्रश्न १ : जोड्या जुळवा

- अचूक येत्न करवेना - म्हणौन केले ते साजेना
- जवरी चंदन झिजेना - तव तो सुगंध कळेना
- पेरले ते उगवते - उसिणे द्यावे घ्यावे लागते
- आपणास आहे मरण - म्हणौन राखावे बरेपण
- लोक नाना परीक्षा जाणती - अंतर परीक्षा नेणती
- बोलतो खरे चालतो खरे - त्यास मनाती लहान थोरे

प्रश्न २: बरोबर चूक ओळखा

- जगात एकजण सुखी तर एकजण दुखी असतो व याला कारण त्याचे प्रारब्ध
 - चूक
 - अचूक उत्तर : दुखी असण्याला कारण त्याचे यत्न अचूक नाहीत, नुसतेच श्रम होत आहेत
 - ओवी :अचूक येत्न करवेना | म्हणौन केले ते साजेना | आपला अवगुण जाणवेना | काही केल्या || (१२-२-६)
- लोकांनी आपणास सज्जन म्हणावे त्यासाठी लोकांचा उपद्रव सोसावा लागतो.
 - बरोबर
 - ओवी : लोकी बरे म्हणायाकारणे | भल्यांस लागते सोसणे | न सोसिता भंडवाणे | सहजची होये || (१२-२-१३)
- माणसाचे सद्गुण निर्दर्शनास आल्यावर सुद्धा जगाचे अंतकरण त्याच्याबद्दल निवळू शकत नाही.
 - चूक
 - अचूक उत्तर : माणसाचे सद्गुण निर्दर्शनास आल्यावर जगाचे अंतकरण त्याच्याबद्दल निवळते.
 - ओवी:जगदंतर निवळत गेले | जगदांतरी सख्य जाले | मग जाणावे वोळले | विश्वजन || (१२-२-१९)
- दुसऱ्याला नवे ठेवायची आणि आपली तरफदारी करायची ही सामान्य लोकांची लक्षणे आहेत.
 - बरोबर
 - ओवी :दुसऱ्यास शब्द ठेवणे | आपला कैपक्ष घेणे | पाहौं जाता लोकिक लक्षणे | बहुतेक ऐसी || (१२-२-१२)
- माणसाच्या बोलण्यावरून त्याची मनःस्थिती दक्ष माणसाला अजमावता येते
 - बरोबर
 - ओवी :शब्दपरीक्षा अंतरपरीक्षा | काही येक कळे दक्षा | मनोगत नतद्रक्षा | काय कळे || (१२-२-११)

प्रश्न ३: अ : सर्वसामन्य माणसाच्या वासना व कल्पना कश्या स्वरूपाच्या असतात?

माणसाचे सतत काहीतरी विचार चालू असतात. आपली वासना काहीतरी विचार करते तर कल्पनांची दिवास्वप्ने चालूच असतात. We are constantly surrounded by different thoughts, all the time.

ओवी :काये म्हणते वासना | काये कल्पिते कल्पना | अंतरीचे तरंग नाना | प्रकारे उठती || (१२-२-२)

प्रश्न ३: ब :माणसाला अपयश येण्याचे मुख्य कारण समर्थाच्या मते कोणते ?

प्रयत्न योग्य दिशेने केला नाही तर ते वाया जातात. यश मिळण्यासाठी यत्न आणि तेही अचूक यातना गरजेचे आहे. तसे जर नसेल तर ते फुकटचे श्रम होऊन जातात.

ओवी: अचूक येत्न करवेना | म्हणौन केले ते साजेना | आपला अवगुण जाणवेना | काही केल्या || (१२-२-६)

प्रश्न ४: गाळलेल्या जागा भरा

1. जो आपला आपण नेणे | तो दुसऱ्यांचे काये जाये | न्याये सांडिता दैन्य वाणे | घेती लोक ||
2. आपणास जे मानेना | तेथे कदापी राहवेना | उरी तोडून जावेना | कोणीयेके ||
3. आपणास आहे मरण | म्हणून राखावे बरेपण | कठीण आहे लक्षण | विवेकांचे ||

प्रश्न ५: खालील ३ ओव्यांची मी निवड करेन.

1. विद्या उंदंडची सिकला | प्रसंगमान चुकताची गेला | तरी मग तये विद्येला | कोण पुसे || (दा. १२-२-३०)

एखाद्याने प्रचंड पुस्तकी ज्ञान मिळवले असेल पण ते जर वेळेला व्यवहारात वापरता आले नाही तर उपयोग काय. कोठे काय बोलावे, कसे वागावे, ह्या गोष्टी फक्त शिक्षणाने येत नाहीत. ज्ञान कशाही पद्धतीने वापरता येते, चांगल्या व वाईट सुद्धा. त्याचा सुयोग्य वापर करणारा खरा शहाणा. समाजामध्ये आपल्याला अशी अनेक उदाहरणे दिसतात की ती माणसे लौकिकार्थाने शिक्षित नसून सुद्धा वागण्यात बोलण्यात खुप हुशार आणि योग्य असतात.

2. आपणास आहे मरण | म्हणौन राखावे बरेपण | कठीण आहे लक्षण | विवेकाचे || (दा. १२-२-२६)

'मरण' हे एक सत्य आहे. त्याची जाणीव ठेवल्याने आपली विचार दृष्टी बदलू शकते. जे आपण करतो आहे, ज्याच्यासाठी आपण खोटे वागतो आहे, त्या गोष्टी आपल्याला सोडून जाव्या लागणार आहे, हे पटले की माणूस चुकीचे वागणे सोडून देईल असे वाटते. तो कमी स्वार्थी बनेल. लोकांच्या उपयोगाचे काम करेल. (टॉलस्टॉय ची एक कथा आहे त्यात एका माणसाला तो दिवासात पळेल तितकी जमीन मिळणार असते. तो हवारेपणाने इतका धावतो की दमून मरतो. त्याला पुरायला शेवटी छोटी जागा पुरते.)

3. हे आवधे आपणापासी | येथे बोल नाही जनासी | सिकवावे आपल्या मानसी | क्षणाक्षणा || (दा. १२-२-२३)

कोठल्याही वाईट गोण्टीसाठी दुसऱ्याला दोष देण्याची आपल्याला सवय असते. दुसऱ्याला नाही तर नशीबाला. आपल्या वागण्याला सर्वस्वी आपणच जबाबदार आहोत हे समर्थनी सांगितले आहे. It's all about how you react to a situation. You most of the times have choice in manner in which you respond. You cannot blame anybody/anything else for your behavior.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

श्री.रा.रा. योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि.

दि. 04-5-2011

तुमचा स्वाध्याय मिळून 5- 6 दिवस झाले. प्रथम समीक्षण करतो आहे.

प्र 1) सर्व जोडया योग्य जुळल्या आहेत. 1,2, 3 ,5, 6 ह्या जोडया प्रपंचामधे तर 1,3,4,6 ह्या परमार्थामधे यश मिळण्यासाठी मार्गदर्शक आहेत. अचूक यत्र म्हणजे जे काम करायचे त्याचे पूर्व नियोजन करणे, किती व काय काय resources लागतील, कोण करु शकेल , किती वेळ लागेल, हे व इत्यादि सर्व ठरवणे , वेळोवेळी आढावा घेणे; सगळे येते. आपण अस प्रयत्न करत आहोत कां? हे स्वतच पहायचे आहे. (परमार्थ व प्रपंचा मधे)

प्र.2-1) बरोबर उत्तर आहे.

प्र.1-2) बरोबर. पण याच अर्थ असा नाही की असा त्रास देणार्यास त्याची जाणीव करून द्यायची नाही. सौम्य शब्दात जरूर सांगायचे. हे रामकृष्ण परमहंसानी सुदधा सांगितले आहे.

प्र.1-3) बरोबर. लोकांना कळायला वेळ लागतो एवढे मात्र लक्षात ठेवायचे व मनाचा तोल ढळू द्यायचा नाही..सबूरी हा एक फार उत्तम गुण आहे.

प्र.1-4) बरोबर. हे लक्षात ठेवुनच जगाशी व्यवहार करायचा.

प्र.1-5) बरोबर. परीक्षा करणे तसे कठीण नसते. थोडी PRACTICE लागते. आपल्या कार्यालयामधे, घरी नेहमीच ही practice केली तर आपले फायदेच होतात.

Note : ह्या प्रकारच्या प्रश्ना वर यापुढे ४ ते ५ ओळींचे विवरण जरूर करावे.

प्र.3 अ) कोणत्या तर्हेच्या कल्पना किंवा वासना असतात हे प्रश्नामधे विचारले आहे. हा भाग लिहायचा राहून गेला आहे. चांगले जेवण, चांगले वस्त्र , संपत्ती, आरोग्य, भरपुर पैसा, घरदार प्रसिद्धी, नांवलौकिक हे सर्व सगळ्यांना हवे असते. बहुतेक जन हे स्वार्थासाठीच पूजा , नवस, इत्यादी सर्व करतात. देवाच्या भेटी करीता नव्हे. ओवी बरोबर निवडली आहे.

प्र ३-ब) अगदी योग्य उत्तर आहे. येथे पण थोडेसे स्वःतःचे विवरण चालले असते.(४ ते ५ ओळी).

प्र.4) सर्व जागा बरोबर भरल्या आहेत. ह्या प्रश्नामधे समासाचे जणु सारच आले आहे.
३ री ओवी माझ्या मते महत्वाची व रोज आठवणींत आणण्या सारखी आहे.

प्र.5) प्रश्नाचे उत्तर लिहीलेले नाही. असे कां बरे झाले? स्वाध्याय ४ बरोबर उत्तर पाठ्यावे..

एकूण बाकी सर्व उत्तरे चांगली लिहिली आहेत. हा समास अत्यंत महत्वाचा आहे . सारखी revision करण्यास योग्य असा आहे.

घराच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. किंवा अ.आ.

आपला
रवीन्द्र फडके

सूचना: ओवी क्रमांक लिहिताना फक्त 12-2-10 असे लिहिलेले पुरे.

संदर्भ क्रमांक ओवी नंतरच लिहिणे जास्त उचीत होईल. वेगळे लिहिण्याची जरूरी नाही.

प्रश्न १ अ : संपूर्ण ओव्या लिहा

- सत्याची वाट विवेकाच्या जोरावर पक्की करून ठेवावी

अपकीर्ती ते सांडावी | सद्कीर्ती वाढवावी | विवेके दृढ धरावी | वाट सत्याची || (दा. १२-२-४१)

- धुम्रपान आणि मादक पदार्थ सेवन करू नये

धुम्रपान घेऊ नये | उन्मत्त द्रव्या सेऊ नये | बहुचकांसी करू नये| मैत्री कदा || (दा. १२-२-२७)

- परस्त्रीकडे पापी दृष्टीने पाहू नये

बहुत चिंता करू नये | निगुसापणे राहू नये | परस्त्रीते पाहो नये | पापबुद्धी || (दा. १२-२-१६)

- विद्या प्राप्त करणे आणि तिची उजळणी करणे हे केव्हाही सोडू नये

वक्तव्यास खोडू नये| ऐक्यतेसी फोडू नये| विद्या अभ्यास सोडू नये| काही केल्या || (दा. १२-२-८)

- सतत कष्ट करण्याची पाळी आली तरी त्याचा त्रास मानू नये

सुख आंग देऊ नये | प्रेत्न पुरुषे सांडू नये | कष्ट करिता त्रासो नये | निरंतर || (दा. १२-२-१४)

प्रश्न १ ब : उत्तम लक्षणे सांगण्याचा हेतू :

देहाला विसरून जाऊन आत्मा-परमार्थ यांच्याकडे प्रवास हा मानवी जीवनाचे द्येय असावे. ते साध्य करण्यासाठी देहाला टप्प्या टप्प्याने मुक्त करावे लागते. त्याच्यातील आसक्ती-दुर्गुण नाहीसे करावे लागतात आणि संयमित व चांगले गुण अंगीकारावे लागतात. असे चांगले गुण समर्थानी या समासात सांगितले आहे. म्हणूनच त्यास 'उत्तम लक्षण' म्हणले आहे.

प्रश्न २: एखाद्या सभेत गेल्यावर वक्ता किंवा श्रोता या नात्याने पाळण्याचे नियम:

श्रोता या नात्याने एखाद्या सभेत गेल्यावर विचित्र प्रश्न विचारू नयेत. वायफळ चर्चा करू नये. वक्ता या नात्याने सभेत लाजू नये. मुद्देसूद विषयाला धरून बेलावे.

प्रश्न ३ : चरणांचा अर्थ सांगा :

- प्रीतीविण रुसो नये | चोरास वोळखी पुसो नये

एखाद्यावर रागावण्याचा रुसण्याचा अधिकार आपल्याला तेंव्हाच प्राप्त होतो जेंव्हा त्याच्याविषयी आपणास आपलकी-प्रेम असते. नाहीतर त्या रागावण्याचा परिणाम होत नाही. वेगळा अर्थ काढला जाऊन भांडणे होऊ शकतात.

आपण कोणाशी बोलतो आहोत त्याचे ध्यान ठेवावे. माणूस लबाड वाटला तर त्याच्याशी सावधपणे वागावे. जास्त माहिती सांगू नये व विचारू पण नये. फसले जाण्याची शक्यता असते.

2. बोलीला बोल विसरो नये | प्रसंगी सामर्थ्य चुको नये

दिलेला शब्द पाळावा. जे बोलले आहे त्या प्रमाणे वागावे. नाहीतर दुसऱ्यांचा आपल्याविषयी विश्वास उडतो.

वेळप्रसंगी सामर्थ्याचा बाळाचा वापर जरूर करावा. चांगल्या हेतू साठी दुर्गुणांचा नाश करण्यासाठी कठोर व्हावे लागते.

3. वैरियांस दंडू नये | शरण आलिया

एखादा शत्रू मनापासून शरण आला असेल, त्याला त्याची चूक पटली असेल आणि पुन्हा तो अशी गोष्ट करणार नाही अशी खात्री असेल तर त्याला क्षमा करावी. शासन करू नये.

प्रश्न ४ : उपदेश लिहा :

- आपला आहार व निद्रा : पदार्थ आवडीचे असले तरी खूप खाऊ नये, शरीरास अपय होण्याची शक्यता असते. जास्त झोप पण घेऊ नये. आळस वाढतो. दोन्ही गोष्टीवर नियंत्रण असावे.
- आपली वस्त्रे : आपले कपडे स्वच्छ आणि नीटनेटके असावेत. परमार्थाच्या मार्गावर असले तर घाणेरडे दुर्लक्षित राहयालाच पाहिजे असे नाही.
- आपले बोलणे : वायफळ बडबड करू नये. शिवी देऊ नये. संपूर्ण समूहाचे मत चुकीचे आहे असे सांगू नये.
- आपले द्रव्यार्जन : हल्ली थोडे पैसे मिळाले तरी माज आलेला पाहतो. लोक अर्ध्या हळकुंडाने पिवळे होताना दिसतात. मर्यादाशील वर्तन असावे.

प्रश्न ५ : ‘ या सामासामधील उपदेश ऐहिक व परमार्थिक आहे ‘ हे स्पष्ट करा

उत्तम लक्षण या समासातील उपदेश हा एखाद्याला वानारापासून माणसाकडे व नंतर देवत्वाकडे नेणारा उपदेश आहे. कसे राहावे, वागावे, बोलावे हे त्यात सांगितले आहे. मर्यादाशील संयमित राहण्याने हळू हळू ऐहिक सुखाच्या मागे न लागता परमार्थिकडे वाटचाल करणे सुकर होते.

॥श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. १०-०५-२०११

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुम्ही ताबडतोब पुढचा स्वाध्याय पाठवला हे आवडले. आजचे काम उद्यावर न टाकणेच उत्तम.

प्रथम ३ न्या स्वाध्यायाच्या ५ व्या प्रश्नाचे समीक्षण करून मग ४ थ्या चे समीक्षण लिहीत आहे.
प्र.५-१) अगदी बरोबर उत्तर आहे.

प्र.५-२) हे उत्तर पण बरोबरच आहे. ह्या ओविचे वैशिष्ठ्य हे आहे की येथे indirectly आपल्याला समर्थनी हे सांगितले आहे की प्रपंच करा पण नरदेहाचे मुख्य उद्दिष्ट परमार्थ साधनेद्वारे ईश्वराची भेट घेऊ हे आहे हे विसरू नका. ऐवढे लक्षांत घ्यायचे.

प्र.५-३) हे उत्तर पण अगदि योग्य आहे.

स्वाध्याय ४ चे समीक्षण.

प्र१) सर्व ओव्या बरोबरच आहेत. या पांच ओव्या मध्ये आपण रोजच्या जीवनांत कसे वागावे ते थोडक्यात येते. प्रत्येक ओवी मार्गदर्शक आहे.

प्र.२ अ) बरोबर. परमार्थ साधन व प्रपंच दोन्ही बरोबरच करायचे आहेत. त्यासाठी प्रथम मन हे शुद्ध असावे लागते. आरसा जर धुळीने झाकला गेला असेल तर आपण त्यामध्ये कांहीच नीटपणे पाहू शकणार नाही. मन स्वच्छ होण्यासाठी आंगी उत्तम गुण प्रयत्नपूर्वक बाणवावे लागतात. पंचन्द्रियांद्वारे येणाऱ्या विषयांची आसक्ती सुटायला हवी. म्हणून उत्तम लक्षणे सांगितली आहेत. प्र.२-ब) उत्तर योग्य आहे. सभा म्हणजे आजच्या काळांतली meeting. मग ती office मधली असो वा सार्वजनिक असो. नियम सारखेच.

प्र.३-१) योग्य अर्थ. उत्तर बरोबर.

प्र३-२) हे उत्तर पण अगदी बरोबर.

प्र.३-३) हे उत्तर पण बरोबर. पृथ्वीराज चळाण याने ही चूक केली व आजही ८०० शे वर्षांनंतर आपण त्या चुकीचे परिणाम भोगत आहोत.

प्र.४-१) बरोबर. ह्यामुळे शरीर प्रकृती चांगली राहते.

प्र.४-२) प्रपंचामध्ये पण वावरतांना वन्ने स्वच्छ असावित. तुमचे उत्तर बरोबर.

प्र.४-३) उत्तर बरोबर. गोड बोलणे नेहमीच चांगलेच.

प्र.४-४) हे उत्तर पण बरोबर.

प्र.५) उत्तराचे मुद्दे बरोबर. पण थोडेसे स्पष्टीकरण आले असते तर बरे झाले असते. असो.

तुम्हाला लक्षांत आलेच असेल की पूर्ण समासच रोज वाचण्यासारखा आहे..

सर्व उत्तरे चांगली आली आहेत. अभ्यास पूर्ण आलेली आहेत.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला
रविन्द्र फडके.

प्रश्न १: गाळलेल्या जागी शब्द भरा

- एक सदेवपणाचे लक्षण | रिकामा जाऊ नेही एक क्षण | प्रुंचवेसायाचे जान | बरे पाहे || (दा. ११-३-२४)
- ज्या ज्याचा जो व्यापार | तेथे असावे खबरदार | दुश्चीतपणे तरी पोर | वेढा लावी || (दा. ११-३-१९)
- या कारणे सावधान | येकाग्र असावे मन | तरी मग जेवता भोजन | गोड वाटे || (दा. ११-३-२१)

प्रश्न २ अ : सामान्य माणसाचे लक्षण :

आपला जगण्यचा हेतू काय हे सर्व सामान्य माणसे विसरत असल्याने त्यांचे सर्व आयुष्य कसे फुकट जाते हे समर्थ या ओव्यांमध्ये सांगत आहेत. लहानपणी काही समाजात नाही म्हणून वाया, तरुणपण उपभोगात तर वृद्धपण नाना व्याधींशी सामना करण्यात निघून जाते. विविध बाजूंनी येणाऱ्या संकटांचा सामना करण्यात आयुष्य खर्ची पडते. शेवटच्या काळात परमार्थाची आठवण येऊन काय उपयोग? हयाला उपाय म्हणून आपला उद्देश माणसाला लवकर कळणे आणि त्या प्रमाणे परमार्थाची कास धरणे गरजेचे आहे. हे ज्याला कळत नाही तो ‘आत्मघातकी’ (‘आत्माहारा’) समाजवा.

प्रश्न २ ब : आळसाची निंदा :

सारखा आराम करणे, आळसात जीवन व्यतीत करणे हे कोणालाही सोपे वाटते. त्याने short term सुख मिळाल्यासारखेपण वाटते, पण त्याचे दीर्घकालीन फायदे होत नाहीत. उद्योगी माणसे सुखी असतात. आळस आल्याने प्रयत्न होत नाहीत, त्यामुळे यश मिळत नाही.

प्रश्न ३ अ : ओव्या लिहा :

- जे आहे ते सारे देवाचे, अशी निश्चयाची वागणूक ठेवली असता, मनुष्याचा उद्वेग समूळ नष्ट होतो.

आहे तितुके देवाचे | ऐसे वर्तने निश्चयाचे | मूळ तुटे उद्वेगाचे | येणे रिती || (दा. ११-३-२८)

- भोजन गोड लागावे यासाठी देखील मन एकाग्र असावे लागते.

याकारणे सावधान | येकाग्र असावे मन | तरी मग जेविता भोजन | गोड वाटे || (दा. ११-३-२१)

- निदान यापुढे तरी विवेकाने वागावे आणि इहलोकपर सिद्धीस न्यावे.

तरी आता ऐसे नं करावे | बहुत विवेके वर्तावे | इहलोक परत्र साधावे | दोन्हीकडे || (दा. ११-३-९)

प्रश्न ४: आदर्श दिनक्रम:

सकाळी लवकर उठावे. तोंड धुकून वाचन-अभ्यास करावा. स्नान पूजा करून न्याहारीत फलाहार करावा. नंतर कामास-व्यवसायास जावे. कायम सतर्क असावे. रात्रीचे भोजन झाल्यावर चर्चा-वाचन करावे.

प्रश्न ५ : प्रश्नपत्रिका सोडवण्याची पद्धत :

1. प्रथमतः मी संपूर्ण समास वाचून घेतो. अर्थ समजावून घेतो. नंतर एखाद्या दिवशी (शनिवारी) प्रश्नपत्रिका सोडावयास घेतो. उत्तरे लिहिण्याच्या आधी पुन्हा एकदा समास वाचतो आणि मग एक प्रश्न समास refer करून सोडवतो.
2. स्वतंत्र टिपण करीत नाही. ह्या उत्तर पत्रीकांमधील मजकुरावरून समासाचे सार लक्ष्यात येईल असे वाटते.
3. ओविखालील अर्थाचे लगेच वाचन करतो. ओवीची भाषा मराठी असली तरी लगेच कळत नाही. न कळता पुढे जाववत नाही म्हणून असे करतो.
4. हो. माझी उत्तरे माझ्या पत्नीस वाचावयास देतो. तिचाही हा अभ्यास informally चालू आहे. त्यामुळे तिला समासाची माहिती असते.
5. उत्तरपत्रिका पुन्हा लिहावीशी अजून वाटली नाही. उत्तरे परिपूर्ण नाहीत असे वाटते कधी पण खूप महत्वाचे बदल करावेसे वाटलेले नाही.

प्रश्न १: गाळलेल्या जागी शब्द भरा

- एक सदेवपणाचे लक्षण | रिकामा जाऊ नेही एक क्षण | प्रुंचवेवसायाचे जान | बरे पाहे || (११-३-२४)
- ज्या ज्याचा जो व्यापार | तेथे असावे खबरदार | दुश्चीतपणे तरी पोर | वेढा लावी || (११-३-१९)
- या कारणे सावधान | येकाग्र असावे मन | तरी मग जेवता भोजन | गोड वाटे || (११-३-२१)

प्रश्न २ अ : सामान्य माणसाचे लक्षण :

आपला जगण्यचा हेतू काय हे सर्व सामान्य माणसे विसरत असल्याने त्यांचे सर्व आयुष्य कसे फुकट जाते हे समर्थ या ओव्यांमध्ये सांगत आहेत. लहानपणी काही समाजात नाही म्हणून वाया, तरुणपण उपभोगात तर वृद्धपण नाना व्याधींशी सामना करण्यात निघून जाते. विविध बाजूंनी येणाऱ्या संकटांचा सामना करण्यात आयुष्य खर्ची पडते. शेवटच्या काळात परमार्थाची आठवण येऊन काय उपयोग? ह्याला उपाय म्हणून आपला उद्देश माणसाला लवकर कळणे आणि त्या प्रमाणे परमार्थाची कास धरणे गरजेचे आहे. हे ज्याला कळत नाही तो ‘आत्मघातकी’ (‘आत्माहारा’) समाजवा.

प्रश्न २ ब : आळसाची निंदा :

सारखा आराम करणे, आळसात जीवन व्यतीत करणे हे कोणालाही सोपे वाटते. त्याने short term सुख मिळाल्यासारखेपण वाटते, पण त्याचे दीर्घकालीन फायदे होत नाहीत. उद्योगी माणसे सुखी असतात. आळस आल्याने प्रयत्न होत नाहीत, त्यामुळे यश मिळत नाही.

प्रश्न ३ अ : ओव्या लिहा :

- जे आहे ते सारे देवाचे, अशी निश्चयाची वागणूक ठेवली असता, मनुष्याचा उद्वेग समूळ नष्ट होतो.

आहे तितुके देवाचे | ऐसे वर्तने निश्चयाचे | मूळ तुटे उद्वेगाचे | येणे रिती || (११-३-२८)

- भोजन गोड लागावे यासाठी देखील मन एकाग्र असावे लागते.

याकारणे सावधान | येकाग्र असावे मन | तरी मग जेविता भोजन | गोड वाटे || (११-३-२१)

- निदान यापुढे तरी विवेकाने वागावे आणि इहलोकपर सिद्धीस न्यावे.

तरी आता ऐसे नं करावे | बहुत विवेके वर्तावे | इहलोक परत्र साधावे | दोन्हीकडे || (११-३-९)

प्रश्न ३ ब : सविस्तर उत्तर लिहा :

या समासाचे प्रमुख सार हे प्रपंच आणि परमार्थ यांच्या महत्व विषयी आहे. सर्व सामान्य माणूस हा प्रपंचात बुडालेला असतो त्याला म्हातारपण येई पर्यंत परमार्थाची जाण नसते. त्याची त्याला गरज पण वाटत नाही. या उलट जे योगी

पुरुष असतात, पारमार्थिक जीवन जगणारे असतात त्यांना प्रपंचाकडे बघणे कमी पणाचे वाटते. समर्थाच्या मते हा either or चा भाग नसून हा both आहे. त्यांनी शिष्यांना हे सांगितले आहे की प्रपंच आणि परमार्थ ह्यांचा आयुष्यात balance असावा. In fact तुम्ही प्रपंच जर नीट करू शकत नसाल तर तुम्हाला परमार्थात पण यश येणार नाही हा विचार आहे. हे साध्य होण्यासाठी शिस्त पाहिजे. एक आखीव दिनक्रम पाहिजे. आळसाला स्थान नको. कर्म, भक्ती, ज्ञान यांचा समतोल असेल तर प्रपंच आणि परमार्थ या दोनीही गोष्टींना फायदा होतो. आपल्याला जे मिळाले आहे ते भगवंताचे आहे. त्याचे आपण फक्त trustee आहोत ही भावना ठेवली तर जीवन अलिप्त पाने जगता येते. सुखाने हुरळून जात नाही आणि दुःखाने खचायला होत नाही.

प्रश्न ४: आदर्श दिनक्रम:

सकाळी लवकर उठावे. तोंड धुवून वाचन-अभ्यास करावा. स्नान पूजा करून न्याहारीत फलाहार करावा. नंतर कामास-व्यवसायास जावे. कायम सतर्क असावे. रात्रीचे भोजन झाल्यावर चर्चा-वाचन करावे.

प्रश्न ५ : प्रश्नपत्रिका सोडवण्याची पद्धत :

1. प्रथमत: मी संपूर्ण समास वाचून घेतो. अर्थ समजावून घेतो. नंतर एखाद्या दिवशी (शनिवारी) प्रश्नपत्रिका सोडावयास घेतो. उत्तरे लिहिण्याच्या आधी पुन्हा एकदा समास वाचतो आणि मग एक प्रश्न समास refer करून सोडवतो.
2. स्वतंत्र टिपण करीत नाही. ह्या उत्तर पत्रीकांमधील मजकुरावरून समासाचे सार लक्ष्यात येईल असे वाटते.
3. ओविखालील अर्थाचे लगेच वाचन करतो. ओवीची भाषा मराठी असली तरी लगेच कळत नाही. न कळता पुढे जाववत नाही म्हणून असे करतो.
4. हो. माझी उत्तरे माझ्या पत्नीस वाचावयास देतो. तिचाही हा अभ्यास informally चालू आहे. त्यामुळे तिला समासाची माहिती असते.
5. उत्तरपत्रिका पुन्हा लिहावीशी अजून वाटली नाही. उत्तरे परिपूर्ण नाहीत असे वाटते कधी पण खूप महत्वाचे बदल करावेसे वाटलेले नाही.

श्री. रा.रा. योगेश कुळकर्णी यांस स..न.वि.वि.

आज स्वाध्याय परीक्षणाला प्रथमच वेळ मिळत आहे. आमच्या गुरु आलेल्या होत्या. त्यांमुळे गेले कांही दिवस वेळ मिळाला नव्हता. काल पासून परत समिक्षणाचे काम सुरु केले .असो.

स्वाध्याय ५ चे समीक्षण

प्र.१) सर्व रिकाम्या जागा बरोबर भरलेल्या आहेत. ओवी क्र. लिहितांना फक्त ११-३-२४ एवढेच लिहायचे असते. द लिहायचि आवश्यकता नाही.

एकही क्षण रिकामा घालवू नका असे समर्थानी सांगितले आहे. हे कसे करायचे ? सगळ्यांत सोपे नामस्मरण करणे. पण वाटते तेवढे सोपे नाही. ही ओवी अत्यंत महत्वाची तसेच सावधान रहायचे ते ह्याच साठी.

प्र २ अ) उत्तर बरोबर. सामान्य माणूस हे समजत नाही की आपल्याला देवाने नरदेह हा दिला आहे तो भगवंताची ओळख करून जन्माचे सार्थक करून घ्यायचे ह्यासाठी. त्याने हे लक्षांत ठेवायला हवे की वासनेमुळेच जन्म घ्यावा लागला आहे. जर वासनाच ठेवायची तर ती भगवंताची ठेवावी. त्यासाठी नामस्मरण करायचे. (कसे ते पुढे येईलच.)मग जे येईल ते भोग भोगून मरण आले तरी वासनाच फक्त भगवंताची असल्याने परत जन्मच येणार नाही. हे जो समजत नाही तो आन्महत्यारा .

आपण असे वागत आहोत का? हे स्वतःच पहायचे.

प्र२ ब) बरोबर. तुम्ही लिहिले ते प्रपंचात पूर्णपणे लागू होते. ह्या षिवाय उगाचच कांहीतरी करणे हे परमार्थावृष्ट्या सुद्धा आळस ह्या catagory मधे येते. अनेक ओव्यांमधे समर्थानी आळसाची निंदा केलेली आहे. त्या ओव्यांचि summary असे उत्तर लिहिणे अपेक्षित होते. तुमचे मुद्दे बरोबरच आहेत पण त्रोटक उत्तर आले आहे.

ह्या सारख्या प्रश्नाचे उत्तर लिहितांना प्रथम सर्व ओव्या एकत्र करून घ्याव्या. त्यामुळे उत्तर परीपूर्ण होईल. असो.. पुढच्या वेळेपासून ही पद्धत जरुर वापरावी.

रोज आपण झोपी जायच्या आधी जर वेळ कसा गेला ह्याचा आढावा घेतला तरच प्रत्येक क्षण नीटपणे उपयोगाला आणता येतो. मला हे अजून पूर्णपणे जमलेले नाही पण प्रयत्न करत रहायचे ते करतो. असो.

प्र३अ) १ली ही अत्यंत महत्वाची ओवी आहे. खूप विचार करण्यासारखी. ह्या एकाच ओवीवर विचार केला तर द्रुश्य वस्तुंची आसक्ती सुटण्यास मनाची घडण घडते. हे दृश्य जग कां स्वप्नवत आहे ते कळते. ईश्वराच्या मायेतून सुटका कशी होईल ही समस्या सुटते. बरेच कांही समजते. विवेकाने वागायचे कसे ते कळते.

तीन्ही ओव्या बरोबर लिहील्या आहेत. ओवी क्र ११-३-२८, ११-३-२९, ११-३-९ असे लिहायचे. “दा” लिहू नये.

शिवाय तिन्ही ओव्यामधे समासाचे सार आले आहे हे तुमच्या लक्षांत आले असेलच.

प्र ३ब) ह्या प्रश्नाचे उत्तर कां बरे लिहिले नाही?

प्र४ : जे तुम्हाला ग्राह्य तेवढेच लिहिले असे समजून येथे मला काय वाटते ते लिहित आहे.

वेळ वाया न घालवणे, सर्वांशी गोड बोलणे वागणे , नोकरीमधे व व्यवसायामधे सावधानतेने राहणे, विवेकाने वागणे, मुख्य म्हणजे परमार्थ साधन करणे हा दिनक्रम आजही ग्राह्य आहे. हे ज्याला समजले तो नक्कीच जीवनाचे सार्थक करून घेण्यासाठी प्रयत्न करेल.

प्र१ उत्तर मोकळेपणे लिहिल्याबद्दल अभिनंदन. Rough टिप्पण केले तर final उत्तर पत्रिका लिहिणे सोपे होते असा माझा अनुभव आहे. मुख्य म्हणजे काय लिहायचे ते लक्षांत ठेवायची

आवश्यकता रहात नाही. तुमची पद्धत पण कांहिजण वापरतात. जे सोयीचे असेल तसे करणेच उत्तम. जसे जसे पुढे जाऊ तसतशी revision पण आठवड्यांत एकदातरि जरूर करावी हीच सूचना येथे घावी असे वाटते.

घरच्या सर्वांस मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला

रविन्द्र फडके.

॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥

प्रश्न १: संदर्भसहित अर्थ स्पष्ट करा

1. नामे पाषण तरले

या एका वाक्यानेचे नामस्मरणाचे सामर्थ्य लक्षात येते. या वाक्याला रामायणाचा संदर्भ आहे. श्री राम जेव्हा लंकेस जाण्यास निघाला तेंव्हा मध्ये आलेल्या समुद्रावर पूल बंधणे गरजेचे होते. त्यावेळेस पाण्यात टाकलेले सर्व दगड बुडू लागले. तेंव्हा एक युक्ती केली गेली. त्यानुसार दगडावर “श्री राम” असे लिहिले की तो तरंगू लागला व पूल बांधला गेला. पाषाणासारख्या गोष्टी सुद्धा निसर्गाचे नियम डावलून भगवंताच्या इच्छेनुसार काम करतात त्याचप्रमाणे पाषाणासारखे “निर्बुद्ध” लोक पण नामस्मरणाने मुक्ती मिळवू शकतात. नामस्मरणाने नीचतम लोकांचाही उद्धार होऊ शकतो.

2. हळहळापासून सुटला | प्रत्यक्ष चंद्रमौळी

या वाक्यासही एका पौराणिक कथेचा आधार आहे. समुद्रमंथनातून आलेले विष प्रश्न केल्यावर शंकराच्या देहाचा दाह होऊ लागला. अनेक उपाय केले. शीतल असा चंद्र धारण केला, शीत गंगा जटामध्ये धारण केली, थंड असा नाग गळ्यात घातला पण काही उपयोग झाला नाही. त्यानंतर फक्त रामाच्या नामस्मरणानेच तो दाह कमी झाला. प्रत्यक्ष ईश्वराच्या समस्यांना पण जर नामस्मरण हे उत्तर असेल तर सामान्य माणसाच्या समस्यांना नक्की आहे असे समर्थना सुचवायचे असेल.

प्रश्न २: जोड्या जुळवा

1. नामाचा महिमा लोकांना सांगणारे - विश्वेश्वर
2. उफराटे नाम घेणारे - वालिमकी
3. नामाने पावन झालेले - अजामेळ
4. नाना आघातातून मुक्त - प्रल्हाद

प्रश्न ३ : तपशील सांगण्याचे उदाहरण

नामस्मरण का करावे याच्या सोबतच नामस्मरण कधी करावे याविषयी समर्थ फार तपशीलात सांगताना आढळतात. सामान्य माणसाच्या आयुष्यातील सर्व क्रिया, वेळा, यांचा उल्लेख करून समर्थ त्यावेळी नामस्मरण करा असे सुचवतात. उदा: सकाळी, दुपारी , सायंकाळी असे सर्व काल नामस्मरण करावे. विविध मानसिक अवस्था जसे आनंद, दुख: चिंता, उद्वेग या सर्व अवस्थात नामस्मरण करावे. विविध प्रसंग जसे समस्येचा, अडचणीचा विश्रांतीचा, आनंदाचा इत्यादी सर्व प्रसंगी नामस्मरण करावे. रोजच्या दिनचर्येत चालताना, बोलताना, जेवताना, व्यवसाय करताना सारखे नामस्मरण करावे. यामुळे जे काही आहे ते ईश्वराचे आहे असा अलिप्त भाव निर्माण होतो व त्यामुळे तो चांगला किंवा वाईट प्रसंग निभावण्यास एक वृष्टीकोन येतो.

प्रश्न ४: नामस्मरणाचे फायदे

१. शरीर पुण्यवान होते. महापातके असली तरी धुवून निघतात
२. भगवंत संतुष्ट होऊन भक्तांचा सांभाळ करतो.
३. स्वतः पुण्यात्मा होतो.
४. यमयातना होत नाहीत
५. पीडा जाते, व्यसनातून सुटका होते, नाना दुखेः नाहीशी होतात

प्रश्न ५ अ: गाळलेल्या जागा भरा

१. सहस्रानामामध्ये कोणी येक | म्हणता होतसे सार्थक | नामास्मारता पुण्यश्लोक | होईजे स्वये || (४-३-२०)
२. नाम स्मरे निरंतर | ते जाणावे पुण्यशरीर | माहादोषांचे गिरीवर | रामनामे नासती || (४-३-२२)
३. नामे संकटे नासती | नामे विघ्ने निवारिती | नामस्मरणे पाविजेती | उत्तम पदे || (४-३-११)

प्रश्न ५ ब: आधुनिक काळातल्या संताचे वर्णन

या पुस्तकामध्ये नामस्मरणाचे महत्व सांगणाऱ्या गोंदवले महाराज, ब्रह्मानंद महाराज, प्रळाङ्गाराज यांचा उल्लेख आला आहे. यापैकी कोणाचेही साहित्य माझ्या वाचण्यात आलेले नाही.(क्षमस्व).

श्री.रा.रा. योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि. स्वाध्यायाची वाटच पहा होतो. असो.आता समिक्षणाकडे वळतो.

स्वाध्याय ६ चे समीक्षण (नामस्मरण भक्ति द ४ स. ३)

प्र १अ) उत्तर अचूक. कथा पुढे अशी आहे की श्रीरामांनी स्वतः जेव्हा दगड पाण्यांत टाकले तर ते बुडाले. ह्याचे कारण म्हणजे जेव्हा श्रीराम तुम्हाला टाकतील तेव्हा कोणीही तुम्हाला वाचवू शकणार नाही. पण प्रभू अत्यंत दयाळू आहेत. प्रेमाने नामस्मरण केले तर तेच आपल्याला अनेक संकटांतुन मुक्त करतात. मला स्वतःला ह्याचे थोडासा अनुभव आहे. असा अनुभव अत्यंत आनंददायी असतो. नामस्मरण हाच भवसागरांतून तरण्याचा अत्यंत सोपा मार्ग आहे. आपण तसे नामस्मरण करतो का? हा आपल्यासाठी स्वतःच स्वतःला विचारयचा प्रश्न आहे . आत्मपरीक्षण आपणच करायचे व पुढे काय करायचे ते ठरवायचे..

प्र. १ब) हे उत्तर बरोबर आलेले आहे. रोजच्या जीवनांत आपल्याला बरेच वेळा इतरांचे टोचून बोललेले कटू बोलणे ऐकावे लागते हे कटू बोल म्हणजे आपल्या साठी हलाहलासारखेच कधीकधी असतात.. अश्या वेळी आपण शंकरांचे उदाहरण लक्षांत घ्यावे. भगवान शंकरांनी हलाहल गळ्यांत ठेवले. बाहेर येऊ दिले नाही व गिळले पण नाही . तद्वतच आपणही कोणीही बोललेले कोणतेही कटू बोल हे सहनच करायचे त्यांवर आपण कटू शब्दांनी उत्तर द्यायचे नाही तसेच त्यामुळे आपली मनस्थिती पण बिघडू द्यायची नाही . हे जमावे म्हणुन अशा वेळी भगवंताच्या नामाचे स्मरण करावे. मग ते बोलणे कांहीही वादविवाद भांडणे न करता सहन करता येते. अर्थात हे कटू बोल ऐकूनही क्षमा करता आली तर सोन्याहून पिवळे. कधी कधी आपले उत्तर सुद्धा उलट उत्तर समजून आणखी कटू बोलणे ऐकावे लागते. शंकरांप्रमाणे नेहमीच मन शांत ठेवणे ही तपःस्चर्याच आहे. प्रत्येकाला ह्यातून जावेच लागते. हे सर्व आपण येथे ह्या दृष्टांतावरून शिकतो.

ह्या अशा सहनशीलतेला " तितिक्षा " असे पण म्हणतात.

प्र २) सर्व जोड्या बरोबर. ही रामायण , पुराणांमधली उदाहरणे ह्यासाठी दिलेली आहेत की नामस्मरण करायला वाचकाने (आपण)प्रवृत व्हावे व स्वतःच्या जीवनाचे सार्थक करून घ्यावे.. उफराटे म्हणजे वैखरीत सुरु झालेले नामस्मरण परे पर्यंत पोहोचणे. ही स्थिती आली की नामस्मरण सतत सुरु राहते व सर्व व्यवहार पण चलूच राहतात.

प्र ३) ह्या निमित्ताने पूर्ण समासाचे वाचन पुनः एकदा झाले. प्रश्न ३ ते १० व १४ ह्या ओट्यांवर आधारित आहे. उत्तर छान आलेले आहे . ओट्यांमध्ये निरनिराळ्या मुद्याची मांडणी समर्थ करी करतात , अभ्यास करतांना कसा विचार करायचा ते ह्या प्रश्नाच्या उत्तरासाठी ओट्या शोधताना आपल्याला कळते. एखाद्याला कठीण विषय कसा सोपा करून कसा सांगायचा ह्याचे हा समास एक उत्तम उदाहरण आहे. आपण पण ते रोजच्या जीवनामध्ये प्रयत्नांनी कऋ शकतो हेच तुमच्या उत्तरावरून स्पष्ट झाले.

प्र ४) हे उत्तर योग्य आलेले आहे. आजच्या काळी पण माणसांवर संकटे येतातच. नामस्मरण हे आज पण म्हणुनच सोपे उपयोगी साधन संतांनी आपल्याला सांगितले आहे. असो.ह्या असे वाचन झाले की आपल्याला नामस्मरण करण्याची सुबुद्धी सुचते. हा फायदा आपलाच झाला. ह्या शिवाय अंते मती सा गती म्हणजेच मृत्युच्या वेळी जर भगवंताचेच स्मरण झाले तर जन्म-मरणाच्या चक्रांतुन सुटका होते हे उघडच आहे (पण त्यावेळी मुखांत नाम येण्यासाठी नेहमीचा सराव हा हवाच.)हा मुख्य फायदा.. महापातक म्हणजे भगवंतास विसरणे हेच आहे.

प्र.५ अ) उत्तर बरोबर. नामस्मरणाचे महत्व परत एकदा येथे स्पष्ट झाले.

प्र ५ ब) गोंदवलेकर महाराजांना नामावतार म्हणतात. त्यांची वर्षासाठी ३६५ प्रवचनांचे पुस्तक रु ६५ /-(रु. पासष्ट) ला मिळते. वै. बेलसरे यांनी त्यांचे चरित्र पण लिहिले आहे ते पण वाचण्यास योग्य पुस्तक आहे. सदगुरु वासुदेवानंदाचे एक भक्त कौ. कामथ यांचे नामजपाचे महत्व हे पुस्तक (ठवळे प्रकाशन मुल्य रु ५०) पण खूपच छान आहे. जमल्यास जरूर वाचा. .

अभ्यास छान झालेला आहे. पुढे जेव्हा जेव्हा प्रश्ने, ५अ सारखे प्रश्न येतील तेव्हा थोडेसे स्पष्टीकरण विचारले नसले तरी जरूर करावे. त्यासाठी मागच्या समासातल्या ओव्या , किंवा माहीत असलेले अभंग , सुभाषिते ह्यांचा जरूर वापर करावा. त्यामुळे उत्तरे आणखी सुंदर होतील. वगैरे घरच्या सर्वांना शुभेचा.

आपला

रविन्द्र फडके

प्रश्न १: अर्थाच्या ओळ्या लिहा

- प्रत्येक माणसाने लक्षात ठेवावे की कोणतेही काम, मग ते लहान असो व मोठे असो, केल्याशिवाय होत नाही.

लहानथोर काम काही | केल्यावेगळे होत नाही | करंट्या सावध पाही | सदेव होसी || (१२-९-६)

- भक्ती जान वैराग्य योगाने व नाना साधनांनी भवरोग तुटून जातो.

भक्ती जान वैराग्य योग | नाना साधनांचे प्रयोग | जेणे तुटे भवरोग | मननमात्रे || (१२-९-२२)

- बुद्धिमंद माणसाशी सर्व अव्यवस्था आढळते. जगात हुशारीवाचून इतर कशालाही महत्व नाही.

आकलबंद नाही जेथे | अवघेची विस्कळीत तेथे | एके आकलेविण ते | काये आहे || (१२-९-२८)

प्रश्न २: प्रयत्नशील माणसाची जीवनपद्धती

सकाळी लवकर उठावे. नामस्मरण करावे. पाठांतराची उजळणी करावी. नवीन काही पाठ करावे. व्यर्थ बडबड करू नये. प्रातर्विधीसाठी लांब जावे. स्वच्छ अंघोळ करावी. येताना काही उपयोगी वस्तू (अथवा एखादा नवीन विचार) आणावा. कपडे धुवून, पाय धुवून देव पूजा करावी. न्याहारीस काही फलाहार करून व्यवसायास सुरुवात करावी. यानंतर समर्थानी वागावे कसे हे पण सांगितले आहे. पराक्यांशी पण आपलेपणे वागावे, नीतीमत्ता असावी. सावधानता असावी. दुसऱ्याला समजेल उमजेल असे बोलावे. सर्वाना आवडेल असे वागावे. लोकांना bore करू नये. कथनी आणि करणी मध्ये फरक असू नये. हुशारीने व्याप वाढवावा.

प्रश्न ३ : गाळलेल्या जागा भरा

- अंतरी नाही सावधानता | येत्न ठाकेना पुरता | सुख संतोषाची वार्ता | तेथे केंची ||
- जैसे बोलणे बोलावे | तैसेची चालणे चालावे | मग महंतलीला स्वभावे | अंगी बाणे ||
- येथे आशंका फिटली | बुद्धी येत्नी प्रवेशली | काही येक आशा वाढली | अंतःकरणी ||

प्रश्न ४: संदेश

समर्थ हे प्रयत्नवादाचा प्रकर्षणे पुरस्कार करताना दिसतात. मानवी जीवनात कर्म हाच योग खरा. बहुतेक लोक आपल्या दुखांना, परिस्थितीला नशिब दोषी आहे असे मानतात. समर्थानी ते खोडून काढले आहे. माणसांनी प्रयत्न केले तर दैव (नशीब) नक्की उनुकुल होते असा समर्थाचा विश्वास आहे. आळस झटकून कामाला लागावे. कोणती दिनचर्या असावी ज्याने आपला उद्धार होऊ शकतो याचा उल्लेख या समासात आहे.

प्रश्न ५: महंतांची लक्षणे

- वैराग्याशीलता
- अनासक्त वृत्ती
- परिपूर्णता
- संगीताचा उपयोग
- थोडक्यात विषय समजावण्याची हातोटी

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. १८-०७-२०११

श्री. रा.रा.योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन जवळ जवळ आठवडा होऊन गेला. ईतर समीक्षणे पण होती म्हणून उशीर झाला तरी क्षमस्व . आता स्वाध्यायाकडे वळतो.

स्वाद्याय ७ वा. यत्र निरूपण समास, द.१२ स ९ वर आधारित.

प्र. १) सर्व ओव्या बरोबर.

येथे एक गोष्ट लक्षांत येते ती म्हणजे आपण आपली बुद्धी खरोखरच आपण नीट वापरतो आहोत कां? हे तपासता येते. परमार्थ साधन नंतर करु असे जे कधी कधी वाटते ते योग्य नाही ही जाणीव जागी होते. योजना केली तर प्रपंच व परमार्थ दोन्हीही करणे शक्य कसे ते पहाता येते. ह्या तीन ओव्या आपल्याला हेच सांगतात.

प्र २) उत्तर चांगले आले आहे.

ह्या जीवन पद्धती मध्ये आपण विवेकाचा भाग जो मागील समासांमध्ये आपण पाहीला होता त्याबद्दल एक दोन वाक्ये घातली तर उत्तर परीपूर्ण होईल.

१) योजना करूनच रोजची कामे करावीत व रोज ह्याचा आधावा जरुर घ्यावा.

२) जे वाचले त्यावर विचार मनन करावे म्हणजे त्यामागचा खरा अर्थ कळतो व जीवन सफल करण्याच्या युक्त्या कळतात.

प्र ३) गाठलेल्या जागा बरोबर भरल्या आहेत. पण ओवी क्र., लिहायचा राहून गेला आहे.

सावधानता प्रपंचात तसेच परमार्थात पण महत्वाची. आपले प्रयत्न योग्य होत आहेत की नाही ह्याबद्दल सगळ्यांत जास्त सावधान रहायला लागते/ रहायला हवे..

प्र. ४ थोडक्यांत पण अगदी योग्य उत्तर आलेले आहे.

प्र ५ बोलणे तसे वागणे हे समर्थाच्या महंताचे वैशिष्ट्य आहे.(ओवी १२-१-१५) मला वाटते की तुमच्या उत्तरांतील " परीपूर्णता " हा शब्द त्यासाठीच तुम्ही लिहिला आहे. तसे ह्याप्रश्नाचे उत्तर लिहिणे कठीणच आहे. कारण जवळजवळ संपूर्ण समासच उत्तर म्हणून लिहावा लागला असता.

त्यादृष्टीने तुमचा लक्षणांचा choice योग्य आहे असेच म्हणता येते.

अभ्यास चांगला आहे. उत्तरे अभ्यासपुर्ण आहेत. वाचून आनंद वाटला.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न.अथवा अ.आ.

आपला
रवीन्द्र फडके.

प्रश्न १ अ: समर्थनी केलेल्या प्रतिज्ञेची ओवी

आमची प्रतिज्ञा ऐसी | कांही न मागावे शिष्यासी | आपणामागे जगदिशासी | भजन जावे || (१२-१०-३४)

प्रश्न १ ब: कीर्ती रूपाने उरण्यास काय करावे

स्वये आपण कष्टावे | बहुतांचे सोसित जावे | झिजोन कीर्तीस उरवावे | नाना प्रकारे || (१२-१०-१८)

मरणाचे स्मरण असावे | हरिभक्तीस सदर व्हावे | मरोन कीर्तीस उरवावे | येणे प्रकारे || (१२-१०-१३)

प्रश्न २: आपले बोलणे गोड का असावे

दुसऱ्याशी वागताना नेहमी आपण असा विचार केला पाहिजे की कोणी आपल्याशी तसे वागले तर आपल्याला काय वाटेल. तदनुसार वर्तन करावे. कोणी आपल्याशी चांगले बोलले तर आपल्याला बरे वाटते तसेच आपणही दुसऱ्याशी तोच न्याय ठेवून गोड बोलले पाहिजे. चांगले वागले पाहिजे. कोणालाही टोचून, घालून-पाडून बोलूनये. समर्थनी येथे महत्वाचे तत्व हे सांगितले आहे ही ‘पेरले तसे उगवते’ (the way you sow- you reap). जशास तसे असे वर्तन बहुतांशी सर्वत्र असल्याने नेहमी चांगले वागावे.

प्रश्न ३: स्पष्टीकरण करा

१. तरतेन बुडो नेदावे | बुडतयासी |

आपल्याकडे जे काही चांगले आहे ते दुसऱ्यांना द्यावे हा विचार समर्थ मांडत आहेत. एखाद्याला समस्या असतील, मायाजालात बुडाला असेल तर त्यास आपल्या ज्ञानाने वाचवावे. त्याला योग्य मार्गावर आणावे.

२. सुख पाहता कीर्ती नाही |

हल्ली बहुतेक जण सुखाच्या-आरामाच्या मागे असतात. असे आळसात राहिले तर कधी यश-कीर्ती मिळणार नाही. कीर्ती मिळवायची असेल तर सुखाला-आरामाला-आळसाला तिलांजली दिली पाहिजे. कष्ट केले पाहिजेत.

प्रश्न ४: लोकप्रिय नेत्याच्या अंगाचे गुण

लोकसंग्रह होण्यासाठी समर्थनी सांगितले आहे की तो उत्तमपुरुष लक्षणांचा असावा. आधी क्रिया मग बोलणे असावे. त्याच्या बोलण्यावर विश्वास ठेवण्यासारखा असावा. उत्तम प्रबोधन (guidance) करण्याची शक्ती (skill) त्याच्याकडे असावे. लोकाना जे रुचेल-पटेल तेच नेत्याने केले-बोलले पाहिजे. A leader is the one who has followers. प्रथम सहकारी-शिष्य बनवले-घडवले पाहिजेत. त्यांच्या कलाने घेऊन उपदेश करावा आणि असा संप्रदाय बनवावा.

प्रश्न ५: अर्थाच्या ओळ्या लिहा

- लोकांची नाना प्रकारे परीक्षा करीत असावे

दुसऱ्यांचे अंतर जाणावे | तदनुसाराची वर्तावे | लोकांस परीक्षित जावे | नानाप्रकारे || (१२-१०-९)

- अन्न वाया दवडणे हा अधर्म आहे

आपण यथेष्ट जेवणे | उरले ते अन्न वाटणे | परंतु वाया दवडणे | हा धर्म नव्हे || (१२-१०-१)

- दुसऱ्यांना दुःखी करणे ही राक्षसी क्रिया आहे

आपल्या पुरुषार्थवैभवे | बहुतांसी सुखी करावे | परंतु कष्टी करावे | हे राक्षेसी क्रिया || (१२-१०-२७)

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. २९-०८-२०११

श्री.रा.रा.योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन जवळ जवळ आठवडा झाला. इतर बरेच स्वाध्याय एकदम आलेले होते .ह्यामुळे उशीर झाला तरी क्षमस्व .स्वाध्याय ८ चे समीक्षण येथे आता करीत आहे.
स्वाध्याय ८ वा "ऊत्तम पुरुष लक्षण " द. १२ स.१०.

प्र. १ अ) योग्य ओवी निवडली आहे.

समर्थाचे सांगणे हेच आहे की "जसे बोलावे तसे वागावे." त्यांचे अनुकरण त्यांचे शिष्य अर्थातच करणारे.. असा निःस्पृह महंतच सर्वमान्य होतो.

प्र. १ ब) दोन्ही ओव्यांची निवड अगदी योग्य आहे.

येथे कोणी प्रश्न करेल की समर्थाना कीर्तीची हाव होती कां? जर नाही तर मग ते असे कां सांगतात? त्या बदल चे विवरण करणे आवश्यक वाटले म्हणून पुढचे विचार लिहीत आहे. सर्वसामान्य माणसाला तीन प्रकारच्या वासना असतात.

१) दारेषणा -पुत्रेषणा :- ह्या मुळे वंशवृद्धी होते. जगरहाटी चालू राहते.

२) वित्तेषणा :- पैश्याची हाव.ही तृप्त होणे अत्यंत कठीण. जास्त लिहायाची आवश्यकताच नाही. आजुबाजूला अशी अनेक माणसे दिसतात.

३) लोकेषणा : कीर्ती मिळावी ही वासना.ही वासना सगळ्या मोठमोळ्या लोकांना असते.उदा. शास्त्रज्ञांना , पुढारी मंडळींना, नटनट्यांना , कलाकारांना इत्यादि अनेकांना ही वासना असते.

समर्थाचा महंत हा समाजाला जागा करणारा होता. अशा महंताला जर कीर्ती मिळाली तर त्यामुळे अनेक लोक त्याच्याकडे आकर्षित होताल.व त्याचे सांगणे लोक ऐकतील हे ओघाने आलेच. पण मुख्यतः समर्थाचा महंत निःस्पृह असतो. अश्या महंतासाठी च ही मार्गदर्शक ओवी आहे, हे येथे लक्षांत घेणे आवश्यक आहे.

कोणीही मनुष्य निःस्पृह तेंब्हाच होतो जेंब्हा तो मरणाचे स्मरण ठेवतो. कारण सर्व कांही येथेच सौडुन जायचे आहे हे त्याला समजलेले असते.

ह्यासाठीच बहुतेक समर्थानी २ ओव्या सांगितल्या असाव्या असे मला वाटते.

प्र.२ ओवी क्र.६,७,१०,११,१२,१३,१६,२२,२३,२४,२५,२६,२८,४३ ह्या ओव्यांमध्ये गोड का बोलावे हा भाग येतो.

ह्या संदर्भात तुमचे उत्तर योग्य आलेले आहे.

आपल्या रोजच्या झोपी जाण्यापुर्वी केलेल्या दिवसाच्या आढाव्यांत हा भाग पण घेता येतो. कांहीही बोलण्यापुर्वी नीट विचार करूनच बोला असे पाँडेचरीच्या माताजी (shri.Aurobindo Ashrama मधील mother) पण सांगतात. ह्यामुळे आपण कोणाला दुखः वाटेल असे बोलणे करणे टाळले जाते. प्रयत्न करणे महत्वाचे.नेहमीच जमेल असेही नाही. असो.

प्र.३ अ) ओवीचे स्पष्टीकरण योग्य आहे. घानच आलेले आहे.

मायाजालांतच नव्हे तर कोणत्याही अडचणीत सापडलेल्याला मदत करणे चांगलेच. पण तो परत तश्या परीस्थितीमध्ये सापडू नये म्हणून त्याल शिकवावे हा विचार पण चांगला आहे. ओवीचे पहिले दोन चरण जर विचारांत घेतले तर हाच विचार समोर येतो. म्हणून असेही additionally म्हणता येते की नुसते वाचवूच नव्हे तर पोहायला पण शिकवावे. अर्थात आपले ज्ञान द्यावे(Share करावे). तुमच्या उत्तरांत हा भाग indirectly आलेलाच आहे.

प्र.३ ब) उत्तर अगदी योग्य. मनाच्या क्षेकात पण समर्थनी बरेच कांही सांगितले आहे. जर जमले तर उल्लेख जरुर करावा. शेवटी अभ्यास हा आपल्या स्वतःच्याच उन्नतीसाठी आहे.. प्र. १ मध्ये ह्याबाबतचा विवराणाचा भाग येऊन गेला आहे.

प्र.४) मुख्य गुण म्हणजे " निःस्पृहता" . हा गुण आत्मज्ञानी पुरुषाच्या अंगी आपोआपच येतो . असा आत्मज्ञानी पुरुष सर्वांमध्ये भगवंतासच पाहात असल्याने तो सर्वांशीच गोडच बोलतो/वागतो. समासात वर्णन केलेले सर्वच गुण आत्मज्ञानी माणसाच्या अंगी असतात.

परंतु जर सर्वसामान्य पुढारी विचारात घेताला तर त्या संदर्भात तुमचे उत्तर अगदी बरोबर आलेले आहे. शिवाजीराजे हे असे उत्तम पुरुष होते.

प्र.५) सर्व ओव्यांची निवड यथार्थ.

अभ्यास चांगला आहे. उत्तरे समाधानकारक आहेत.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला
रविन्द्र फडके.

प्रश्न १: अर्थाच्या ओव्ह्या

- ज्या योगे इहपरालोकांचा पैलपार गाठता येतो असा विवेक आणि योजना हे गुणांचे सार आहे.

सकळ गुणांमध्ये सार | तजविजा विवेक विचार | जेणे पाविजे पैलपार | आरत्रपरीत्रीचा || (१८-६-२२)

- धर्मस्थापना करणारे पुरुष हे ईश्वराचे अवतार असतात. ते पूर्वी होते, आज आहेत, पुढे होतील.

धर्मस्थापनेचे नर | ते ईश्वराचे अवतार | जाले आहेत, पुढे होणार | देणे ईश्वराचे || (१८-६-२०)

प्रश्न २ : चूक की बरोबर

- केवळ वस्त्रालंकारामुळे माणसाचे शरीर शोभून दिसते

चूक. ते विवेक, विचार आणि चातुर्य यांनी शोभून दिसते.

- वेळ व प्रसंग नेहमी सारखे नसतात म्हणून एकाच नियम सतत चालत नाही

बरोबर. एकाच नियमाचा आग्रह धरून बसल्यास पुढे जाता येणार नाही. Need to be flexible.

- तुळजाभवानीची कृपा ज्याच्यावर असेल त्याने विचारपूर्वक कार्य करण्याची आवश्यकता नाही.

चूक. ईश्वरी वरदहस्त असलातरी प्रथत्न करावेच लागतात, सावध राहावेच लागते.

प्रश्न ३ : राक्षसी वृत्तीच्या माणसाची लक्षणे

ही माणसे फटकळ , कठोरवचनी असतात. शीघ्रकोपी व कोणाचाही मुलाहिजा न ठेवणारी असतात. खोटारडी आणि बेईमानी असतात. समर्थ म्हणतात अशी पापी व लहरी माणसे राक्षसी समजावीत.

प्रश्न ४ : उत्तम माणसाची लक्षणे

या समासात आलेले संदर्भ (जसे तुळजाभवानी..) पाहून असे वाटते की यातील उत्तम पुरुष लक्षणे ही शिवरायांना डोळ्यासमोर ठेवून लिहिलेली असावीत. शिवराय कसे आहेत व त्यांनी कसे वागावे या दोन्ही गोष्टींचे वर्णन या समासात आहे. उत्तम पुरुषाचे लक्षण वर्णन करताना समर्थ शिवरायांना ईश्वरी अवतार मानतात.

प्रश्न ५ : गाळलेल्या जागा भरा

- अखंडची सावधाना | बहुत काये करावी सूचना | परंतु काही येक अनुमाना | आणिले पाहिजे || (१८-६-१०)
- अति सर्वत्र वर्जावे | प्रसंग पाहोन चालावे | हटनिश्चली न पडावे | विवेकी पुरुषे || (१८-६-७)
- सकळकर्ता तो ईश्वर | तेणे केला अंगिकारू | त्या पुरुषाचा विचारू | विरुद्धा जाणे || (१८-६-१३)

श्री. रा.रा. योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

स्वाध्याय ९ चे समीक्षण द.१८ स.६ उत्तमपुरुष लक्षण

प्र१-१) ओवीची निवड बरोबर. अर्थ लिहीला असता तर उत्तरास आणखी शोभा आली असती. असो. . विवेकाने प्रपंच व परमार्थ दोन्ही एकाच वेळी (without interference of each with other) करता येतात. कसे ते आपण थोडेसे पाहिले आहे .(नामस्मरण करणे) .आपण असे करतो आहोत कां? हे मात्र तुम्ही स्वतःच तपासायचे आहे.

प्र१-२) ही ओवीची निवड पण योग्य आहे. म्हणजे उत्तर बरोबर..

प्र २ चे उत्तर लिहितांना कोणत्या ओवी आधारे उत्तर लिहिले त्या ओव्या पण उत्तरांत यायला हव्या होत्या. असो. चूक काही एव्हढी मोठी नाही..पण दाखवणे माझे कर्तव्य आहे म्हणून हा remark लिहून समिक्षण कले आहे.

प्र२-१) उत्तर बरोबर.

प्र२-२) उत्तर बरोबर. मला पण असेच वाटते की राजकारणांतच फक्त नव्हे तर आपल्या संसारात सुध्हा वेळ , परिस्थिती , समोरच्याचे सामर्थ्य, मनस्थिती हे सर्व विचारांत घेऊनच कोणतिही कारवाई माणसाने करावी.

.प्र२-३) उत्तर बरोबर. विधान शिवाजीमहाराजांना उद्देशून असले तरी. पण मार्गदर्शन सगळ्यांसाठीच आहे. माणसाने नेहमीच बोलणे चालणे सर्व वर्तन सावध राहूनच करावे.

प्र३) उत्तर योग्यच आलेले आहे. ह्यांतले एकही लक्षण जरी अंगी असले तरि तो मनुष्य हा राक्षसी वृत्तीच्या अंमलाखाली आहे हे समजावे. आपल्यामधे ह्या वृत्तीचा प्रवेश न होऊ देण्यासाठी जागरूक रहावे हे ओघाओघाने आलेच.

प्र४) उत्तर अगदी योग्यच आले आहे. पहीले शिवाजीमहाराज, व दुसरे प्रभू श्रीराम हे दोन उत्तम पुरुष .प्रभू राम हे समर्थाचे दैवत व हे म्हणजे शब्दचित्र शिवाजीमहाराजांचेच अहे यात शंकाच नाही.

प्र ५) सर्व जागा बरोबर भरल्या आहेत.

अभ्यास अगदी योग्य दिशेने होतो आहे. उत्तरे चांगली आलेली आहेत.

घरच्या सर्वांन मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला

रविन्द्र फडके.

प्रश्न १: समर्थाचे चरित्र सूचित करणाऱ्या ओव्या

- उपासना करुनिया पुढे | पुरवले पाहिजे चहुकडे | भूमंडळी जिकडे तिकडे | जाणती तया || (१९-१०-८)
- जाणती परी आडळेना | काय करितो ते कळेना | नाना देसीचे लोक नाना | येऊन जाती || (१९-१०-९)
- आपण करावे करवावे | आपण विवरावे विवारावावे | आपण धरावे धरावावे | भजन मार्गासी ||(१९-१०-१६)

प्रश्न २: समान ओव्या

- कीर्ती पाहता सुख नाही | सुख पाहता कीर्ती नाही | केल्याविण काहीच नाही | कोठे तळ्ही || (१९-१०-२५)
- कीर्ती पाहो जाता सुख नाही | सुख पाहता कीर्ती नाही | विचारावीण कोठेच नाही | समाधान || (१२-१०-१९)

प्रश्न ३: समर्थाच्या मठाचे वर्णन

समर्थाच्या मठात अनेक विषयांवर विचार विनिमय चालू असतो. तेथे विविध समस्या, राजकारण यांच्यावर चर्चा घडत असते. प्रामुख्याने अध्यात्म, उपासना व राजकारण हे विषय चर्चेस असत. सद्गुणावर निरूपण चालते. परस्पर विरोधी मते मांडली जातात. साधार, सप्रमाण वाद विवाद होतात. खरे काय खोटे काय याच्यावर साधक बाधक चर्चा होते.

प्रश्न ३: थोडक्यात उत्तरे

- शक्यतो शक्तीवन्ताला अनेक प्रकारचे विचार सांगणे इष्ट का?

मठाधिपतीचे कार्य दगदगीचे असते. विविध विषयांचा अळ्यास, माणसांशी संपर्क, प्रवास, वाद विवाद, सर्वांशी जमवून राहणे, या सर्वे गोष्टी एखाद्या दुबळ्या माणसाला शक्य नाहीत. म्हणूनच जो बुद्धीने, मनाने व शरीराने बलवान असेल त्यालाच आपले विचार शिकवावेत.

- महान्ताने कार्याचा व्याप वाढवताना कोणती खबरदारी घ्यावी?

जोपर्यंत झेपेल, आवडेल तोपर्यंतच काम करावे. एकदा का कामाचा, शोवतालच्या माणसांचा कंटाळा आला तर दुसऱ्या मार्गास जावे. (“वो अफसाना (story) जिसे अंजाम तक लाना न हो मुमकीन उसे इक खुबसूरत मोड देकर छोडना अच्छा” - साहीर लुधियानवी)

प्रश्न ४ अ : निष्क्रियता सोडून भक्तिमार्गाचा प्रसार करावा (खूप matching ओव्या सापडल्या नाही असे वाटते)

- जुन्या लोकांचा कंटाळ आला | तरी नूतन प्रांत पाहिजे धरीला | जितुके होईल तितक्याला | आळस करू नये || (१९-१०-१८)
- काम नसणार नासते | अपान वेडे उगेच पाहते | आळसी हृदयशून्य ते | काय करू जाणे || (१९-१०-२१)

प्रश्न ४ ब : दासबोधाचा प्रसार का व्हावा

सर्वसंधारणपणे धार्मिक साहित्य म्हणजे जड, उगाचच गहन विषय, ज्याचा practical आयुष्याशी काहीही संबंध नाही असा समज आहे/असतो. माझाही होता. पण दासबोध वाचत असताना असे बिलकुल वाटत नाही. आजच्या आर्थ्यातही एकदम वापरता येतील असे विचार समर्थानी मांडलेले आहे. उगाचच खोटा चांगलपणा, खोटी टोकाची नीतीमत्ता वापरणे शक्य नसते. तेच समर्थानी शिकवले आहे. उद्देश चांगला ठेवून आधी प्रपंच आणि त्यातूनच घरमार्थ, समाज सेवा ही अत्यांतील मोलाची शिकवण समर्थ देतात. म्हणून याचा प्रसार होणे ही काळाची गरज आहे.

श्रीराम प्रसन्न

दि २२-११-२०११

श्री योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

स्वाध्याय १० (विवेकलक्षण) द.१९ स.१०)

प्र१) हे उत्तर लिहिणे सोपे नव्हते. तुमचे प्रयत्न योग्य झाले. निवडलेल्या तीन्ही ओव्या योग्य निवडल्या आहेत. अश्या प्रश्नाचे उत्तर लिहिताना स्पष्टीकरण लिहीले असते तर ते फारच उत्तम झाले असते. यापुढे जरूर लिहावे.

प्र२) उत्तर बरोबर. समर्थानी सर्वसामान्यांसाठी दासबोध लिहिला आहे. मुख्य जे सांगायचे ते पुनःपुनः सांगण्याची समर्थाची पद्धत आहे. कोणतेही काम जर ईश्वराची पूजा म्हणून केले तर माणूस ते अगदी नीट पणे करतो. मग काम उत्तमच करणारा अशीच त्याची कीर्ती होते. मुद्दाम नाव व्हावे म्हणून वेगळे प्रयत्न करण्याची आवश्यकताच रहात नाही. हे येथे लक्षांत घ्यायचे आहे. त्यासाठीच हा प्रश्न आहे. गीते मधील भगवंतानी सांगितलेला निष्काम कर्मयोग तो हाच. तुमचे उत्तर अगदि योग्यच आलेले आहे. येथे पण स्पष्टीकरण लिहीले असते तर बरे झाले असते. यापुढे जरूर लिहावे.

प्र३) उत्तर ५-६ ओळींत लिहीणे तसे सोपे नाही. तुम्ही लिहीलेले सर्व मुद्दे बरोबरच आहेत.

राजकारणावरही समर्थाच्या मठांमधे (support to Shivajimaharaja's. Work) कार्य होत असे. हे पण लिहिल्याने तुमचे उत्तर परीपूर्ण झालेले आहे. छान.

उत्तर योग्य आलेले आहे.

प्र४अ आणि ब ऐवजी तुम्ही या प्रश्नाचा क्र. ३ लिहिला आहे. तो ४ अ, व ४ ब आहे.

प्र ४अ) उत्तराचे मुद्दे बरोबर. उत्तर अगदि योग्य आहे. संदर्भ ओवी लिहायची राहून गेली आहे. आपल्या रोजच्या व्यवहाराच्या कामात पण हेच मुद्दे उपयोगी आहेत.

कोणालाही काम सांगायच्या आधी त्याची काम करण्याचि क्षमता विचारांत घ्यावी.

तुमचे उत्तर योग्यच आहे. महंत म्हणजे leader नेता, supervisor असा घेतला तर व्यवहारात कसे वागायचे ते मार्गदर्शन मिळते. आपणच आपल्या घरांतले महंत आहोत म्हणून आपल्या घरीं तसेच कार्यालयांत पण हे मार्गदर्शन उपयोगिच आहे. असो,

प्र४ ब) उत्तर अगदी योग्य. जर काम झेपले नाही तर व्याप तितका संताप ही म्हण लागू होते. झेपेल तितके काम केले की लोकप्रसन्न राहतात. त्यामुळे व्याप वढतो. वैभव (आर्थिक तसेच पारमार्थिक) वाढते. हा मुद्दा उत्तरच्यासाठी घ्यायचा आहे. शिवाय महंत निःस्पृह हवा. हेही महत्वाचे आहे.

पुढच्या प्रश्नाचा क्र पण ४ ऐवजि ५ अ व ५ब आहे. तो correct करून समीक्षण केले आहे. तुमच्य

उत्तरांत correction करून घ्यवे.

प्र.५ मध्ये उत्तराची ओवी १७ खालील प्रमाणे आहे.

.आपण कराव करवावे। आपण विवरावे विवरवावे। आपण धरावे धरवावे। भजनमार्गासी॥१९-१०-१७॥

ह्यामध्ये करणे धरणे म्हणजेच निष्क्रीयता सोडणे. १८, १९ मधील चरण पण ह्यासाठी ref म्हणून घ्यायचे. म्हणजे मग मुद्दा स्पष्ट होतो. कथीकधी ही पद्धत वापरावी लागते.

प्र५ब) सर्व मुद्दे मनास पटणारे आहेत. आपल्या मित्रमंडळींना दासबोधाच्या ह्या अभ्यासक्रमा बद्दल माहीती जरुर या. तसेच आतापर्यंत वाचलेल्या व आवडलेल्या ओव्या त्यांना सांगा म्हणजे त्यांन पटेल. त्यांन हेही सांगा की हा अभ्यास केला तर त्यांचा व्यावहारीक फायदाच होईल. अभ्यास उत्तम होतो आहे. उत्तरे आवडली.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ. मी १३ नोव्हेंबरला परत आलेलो आहे. स्वाध्याय १०, ११, १२ समीक्षण एकत्रच पाठवत आहे..

आपला

रवींद्र फडके.

प्रश्न १: ओव्या पूर्ण लिहा

1. अन्यायी तो दैन्यवाणा
न्याये वर्तल तो शहाणा | अन्यायी तो दैन्यवाणा | नाना चातुर्याच्या खुणा | चतुर जाणे || (१४-६-१३)
2. तेणे आपण सुखी व्हावे
म्हणोन दुसऱ्यास सुखी करावे | तेणे आपण सुखी व्हावे | दुसऱ्यास कष्टविता कष्टावे | लागेल स्वये || (१४-६-२३)
3. पतित करावे पावन
शहाणे करावे जण | पतित करावे पावन | सृष्टीमध्ये भगवद्भजन | वाढवावे || (१४-६-३३)

प्रश्न २: ओव्यांचे स्पष्टीकरण करा

1. उत्तम गुण अभ्यासिता येती
अवगुण सोडिता जाती | उत्तम गुण अभ्यासिता येती | कुविद्या सांडूनी सिकती | शाहणे विद्या || (१४-६-५)
काही गोष्टी बदलू शकणाऱ्या तर काही न बदलणाऱ्या असतात. समर्थ त्याला आगंतुक व सहज गुण असे संबोधतात. या ओवीत बदलू शकणाऱ्या अश्या आगंतुक गुणाची उदाहरणे दिली आहेत. प्रयत्नांनी अवगुण सोडता येतात, चांगले गुण अंगीकारता येतात, वाईट सवयी सोडून चांगल्या जोडता येतात. प्रयत्नाने माणूस सदपुरुष, विचारवंत, वैभवी, जगदान्य असा बनू शकतो.
2. तने मने झिजावे | तेणे भले म्हणोनी घ्यावे
तने मने झिजावे | तेणे भले म्हणोनी घ्यावे | उगेची काल्पता सिणावे | लागेल पुढे || (१४-६-२१)
“केल्याने होत आहे रे आधी केलेची पाहिजे”. जो लोकांच्या मदतीस जातो, त्यांच्यासाठी सर्वस्व अर्पण करतो त्याला लोक चांगला म्हणतात. पण हे काहीही न करता नुसता जो हयाची कल्पना करीत बसतो, प्रत्यक्षात काहीही करीत नाही त्याला नक्कीच लोक चांगला म्हणत नाहीत, तर या , उलट त्याला कष्टीच व्हावे लागते.

प्रश्न ३. १: भाग्यवान आणि करंटा यांचा उल्लेख

समजले आणि वर्तले | तेची भाग्यपुरुष जाले | यावेगळे उरले | ते करंटे पुरुष || (१४-६-२५)
जो गोष्टी अमाजावीन घेतल्यावर आचरणात आणतो तो भाग्यशाली ठरतो. ज्याला काळातच नाही तो दुर्दैवी/मुर्ख, पण ज्याला कळूनही कृती करीत नाही तो ‘करंटा’.

प्रश्न ३. २: लोकसंग्रह का वाढवावा

दुसऱ्यांना सुखी करावे की आपण स्वतः सुखी होतो. लोकांसाठी आपले ताना मन खर्च करावे. वेळेस हीच लोक आपल्याला उपयोगी पडू शकतात. आपल्याला भला समजतात. आणि अशी मान्यता प्राप्त झालीई की स्वतःलाही बरे वाटते, कृतकृत्य वाटते. लोकांच्या अडचणी सोडवल्या, मैत्री ठेवली की लोकसंग्रह वाढू लागतो.

प्रश्न ४: चूक की बरोबर

1. कामाचा व्याप वाढला तर वैभव वाढते - बरोबर, जेवढा जास्त व्याप/उद्योग, तेवढी समृद्धी.
2. बाह्यरूप चांगले असेल आणि अंतरंग वाईट असेल तरी चालते - चूक, अंतरंगाच्या सौंदर्याला जास्त महत्व द्यावे.

प्रश्न ५ १: दासबोध प्रसार

होय. आपला approach हा समाजाभिमुख असावा ही महत्वाची शिकवण या समासात आहे. लोकांना मदत करावी. स्वतःही प्रयत्नवादी राहून उत्तम पुरुष बनायचा प्रयत्न करावा. या सारखी चांगली शिकवण समाजात प्रसारित व्हावी यासाठी स्वतः पासून सुरुवात केली पाहिजे व इतरांना पण शहाणे करून सोडावे.

प्रश्न ५ २: अभ्यासार्थीची संख्या

माझ्या कुटुंबपुरते मर्यादित न राहता मी काही मित्रांमध्येही मी करीत असलेल्या अभ्यासाविषयी चर्चा केली. हा अभ्यासक्रम emailद्वारे सहजपणे करिता येत असल्याने त्यांना सुचवले आहे. अजून संख्या वाढवण्यासाठी आपण Newsletter, YouTube video series, facebook page हे उपक्रम करता येतील. दासबोधसंदर्भातील होणाऱ्या व्याख्यानांची माहिती कळली तर लाभ घेता येईल.

प्रश्न ५ ३: समस्यांची चर्चा

समस्या खरेतर विशेष नाहीत. हे साहित्य जास्तीत जास्त electronic स्वरूपात प्रसारित केले, शाळांमध्ये तासिका घेऊन पोहोचवले तर चांगला प्रसार होईल. प्रसाराच्या मार्गाची चर्चा व्हावी असे वाटते.

श्रीराम प्रसन्न

दि. ६-१०-२०११

सिं.योगेश कुळकर्णि यांस स.न.वि.वि.

स्वाध्याय ११ चे समिक्षण करून पाठवित आहे. मी १२ nov पर्यंत गावाला जातो आहे. तरी स्वाध्याय १२ वा १२ नोहे, नंतर पठवावा ही विनंती.

स्वाध्याय ११ चातुर्यलक्षण द.१४ स ६

प्र.१) तीनही ओव्यांची निवड बरोबर. आपले रोजचे व्यवहारातले जीवन यशस्वी होण्यासाठी दुसरी ओवी मार्गदर्शक .

प्र.२-१) उत्तर बरोबर. आपले अवगुण कोणते ते शोधणे महत्वाचे. त्यानंतर ही ओवो स्वतःच्या वागण्यात बदल करण्यासाठी उपयोगी. स्पष्टीकरण योग्य आहे. कांहि उदाहरणे देऊन स्पष्टीकरण करता आले तर पहावे. अभ्यासात आणखी आनंद मिळेल.

प्र.२-२) उत्तर ठीक आहे. आपल्या समाजात छोट्या समारंभासाठी बरेच वेळा कामे करायला उत्तासाही कार्यकर्तेच मिळत नाहीत. (गणेशोत्सवाचे ऊदा). आशावेळी आपलि काय भूमिका असावी ते आपण ह्या मार्गदर्शनावरून ठरवू शकतो.

प्र.३-१) उत्तर बरोबर. काय समजले की माणूस भाग्यवान होतो यावर विचार दासबोधामधे आपल्याला वाचायला मिळतात..

प्र.३-२) हे उत्तर अगदी योग्य आलेले आहे.

प्र४-१) उत्तर बरोबर. स्पष्टीकरण दिले असते तर उत्तरास शोभा आली ठासती..

प्र.४-२) उत्तर बरोबर. .

प्र ५-१) शिदोरि म्हजे आपल्याल आवडलेल्या ओव्या एकत्र करून घेणे. म्हणजे त्य वरच्वर वाचनांत राहतात व वर्तनांत चुका होत नाहीत.

प्र५-२) प्रयत्न स्तुत्य आहे. अभिनंदन व यशासाठी शुभेच्छा.

प्र.५-३) तुमचे suggestion संयोजकाना पाठवित आहे.

अभ्यास उत्तम आहे. असाच चालू ठेवावा.

घरच्या सर्वना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ

आपला

रविन्द्र फडके.

श्री.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

स्वाध्याय ११ चे समिक्षण करून पाठवित आहे. मी १३ नोव्हेंबरला परत आलो. आज स्वाध्याय ११ चे समीक्षण करून पाठवित आहे.

स्वाध्याय ११ चातुर्यलक्षण द.१४ स ६

प्र.१) तीनही ओव्यांची बरोबर पूर्ण केलेल्या आहेत. यापुढे अश्या प्रश्नाचे उत्तर लिहितांना थोडे आपल्याला कळलेले स्पष्टीकरण जरूर लिहावे.

आपले रोजचे व्यवहारातले जीवन यशस्वी होण्यासाठी दुसरी ओवी मार्गदर्शक आहे.

प्र.२-१) उत्तर बरोबर. आपले अवगुण कोणते ते शोधणे महत्वाचे. त्यानंतर ही ओवो स्वतःच्या वागण्यात बदल करण्यासाठी उपयोगी. स्पष्टीकरण योग्य आहे. कांहि उदाहरणे देऊन स्पष्टीकरण करता आले तर पहावे. अभ्यासात आणखी आनंद मिळेल. साधारणतः जर एखादी गोष्ट आपण ५० वेळा नियमितपणे केले(दररोज एकदाच) तर ती सवय लागते. उदा. सकाळी ५ वाजता उठणे.

प्र.२-२) उत्तर ठीक आहे. आपल्या समाजात छोट्या समारंभासाठी बरेच वेळा कामे करायला उ उत्साही कार्यकर्तेच मिळत नाहीत. (गणेशोत्सवाचे उदा). अशावेळि आपली काय भूमिका असावी ते आपण ह्या मार्गदर्शनावरून ठरवू शकतो.

प्र.३-१) उत्तर बरोबर. काय समजले की माणूस भाग्यवान होतो यावर विचार दासबोधामधे आपल्याला वाचायला मिळतात..काय समयाजचे व कसे वर्तायचे हेच आपल्याला दासबोधाच्या अभ्यासामुळे कळणार आहे.

प्र.३-२) व्यवहारामधे कसे रहायचे ते ही ओवी सांगते. तुमचे उत्तर बरोबर आहे.

प्र४-१) उत्तर बरोबर.

प्र.४-२) उत्तर बरोबर. .

अश्या प्रश्नाचे उत्तराबरोबर ओवी व स्पष्टीकरण दिले उत्तरास शोभा येते. म्हणुन ह्यापुढे जरूर ओवी व चार पांच वाक्यांत स्पष्टीकरण लिहावे.

प्र ५-१) शिदोरि म्हणे आपल्याल आवडलेल्या ओऱ्या एकत्र करून घेणे. म्हणजे त्या वरचेवर वाचनांत राहतात व वर्तनांत चुका होत नाहीत.

प्र५-२) व ५-३) प्रयत्न स्तुत्य आहे. अभिनंदन व यशासाठी शुभेच्छा. तुमचे suggestion संयोजकाना पाठवित आहे.

अभ्यास उत्तम आहे. असाच चालू ठेवावा.
घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ

आपला
रविन्द्र फडके.

प्रश्न १: ओळ्या लिहा

- जे दृश्याच्या आत, बाहेर, तसेच ब्रह्मांडाच्या पोटातही भरलेले आहे, त्या शुद्ध ब्रह्माची सर कोणास येणार ?
दृश्या सबाहे अंतरी | ब्रह्म दाटले ब्रह्मांडोदरी | आरे त्या विमळाची सरी | कोणास द्यावी || (२०-१०-११)
- पिंड ब्रह्मांडाच्या निरासानामुळे ब्रह्माच निराभास होऊन राहते, मग येथून तेथपर्यंतचा विस्तार भकास बनतो.
पिंडब्रह्मांडनिरास | मग ते ब्रह्म निराभास | येथून तेथवरी अवकास | भकासरूप || (२०-१०-२२)
- ब्रह्माच्या संदर्भात शब्द निरर्थक ठरतात. कल्पना कल्पू म्हणू शकत नाही म्हणून कल्पनातीत ब्रह्माला जाणवायचे असल्याच विवेक हेच एक कारण आहे.
ब्रह्मासी शब्दाची लागेना | कल्पना कल्पू शकेना | कल्पनेतीत निरंजना | विवेके वोळखावे || (२०-१०-२४)

प्रश्न २: समर्थाचे श्रेय न घेण्याविषयीचे कारण

समर्थाचे श्रेय घेण्याविषयी म्हणणे आहे की, हे जे झाले आहे ते ईश्वरी कृपेने झाले आहे. श्रीरामाचीच कृपा आहे, त्याचीच वाचने आहेत. सर्व जर ईश्वरी इच्छेने चालू असेल, त्याच्याच कर्तृत्वाने झाले आसेल तर या ग्रंथाचे श्रेय कसे घेता येईल.

प्रश्न ३: दासबोध अभ्यासाविषयी सूचना

सर्वसाधारणपणे ग्रंथाचे वाचन करण्याची पद्धत असते. पण नुस्त्या वाचनाचे काहीही महत्व (प्रयोजन) नाही. त्याची प्रचीती, अनुभव जर येत नसेल तर फक्त वाचन व्यर्थ आहे. सर्व २०० समास साधकाने व्यवस्थित समजून घ्यावेत व त्याचे अनेक वेळा मनन करावे म्हणजे यातील गाभार्थ दर वेळेस अधिकाधिक समजायला लागेल.

प्रश्न ४: जोड्या जुळवा

- जाले साधनाचे फळ - संसार झाला सफळ
- समस्तांचे मस्तकी राहे - मध्यानी मार्थड जैसा
- आकाशाचा डोहो भरला - कदापी नाही उचंबळला
- ब्रह्मासी शब्दाची लागेना - कल्पना कल्पू शकेना

प्रश्न ५: उत्तरे द्या

- 'पत्राद्वारा दासबोध' यात पुढेरी भाग घेणार का?
होय. आत्ताच पुढील वर्षाचे पुस्तक download केले आहे. डिसेम्बर मध्ये या वर्षाची उजळणी करणार आहे.
- समास किती वेळा वाचवा लागतो? लिहिण्यास किती वेळ लागतो?
मी पूर्ण स्वाध्याय दोनदा वाचतो. एकदा समजावून घेण्यासाठी आणि नंतर प्रश्न सोडवण्याआधी पुन्हा एकदा. उत्तरे देण्यास एक तास लागतो.

3. ग्रंथ हाताशी नसताना प्रश्नपत्रिका सोडवू शकाल का?
नाही. आत्तापर्यंतचे सर्व स्वाध्याय पुस्तक समोर ठेवून सोडवलेले आहेत.
4. स्वाध्यायाची स्वतंत्र फाईल आहे का?
होय, both for softcopies as well as hardcopies.
5. आपले सर्व स्वाध्याय झाले आहेत का?
होय. हा शेवटचा.

॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥

स्वाध्याय १२ वा द.२० समास १० विमलब्रह्म निरूपण

प्र.१) सर्व ओव्या बरोबर निवडल्या आहेत. उत्तर बरोबर.

ओव्यांच अर्थ (शब्दार्थ) लिहिला ते पण योग्यच आहे. असे हे ब्रह्म आपल्यासाठी मुळीच अगोचर खरेतर नाही. त्या पासूनच सर्व सृष्टीची उत्पत्ती झाली आहे. (reference उपनिषदे) आपण त्याता भगवंताच्या मूर्तीमधे पहातो. म्हणूनच नामस्मरण करतो .

प्र २) ओवी २०-१०-३०, ३४, ३५ पाहील्या की लक्षांत येते की सर्व काही श्रीरामाच्याच कृपेने झाले आहे असे समर्थ म्हणतात.

ह्या ओव्या उत्तरांत लिहायच्या होत्या व नंतर त्यांच गोळाबेरीज अर्थ.

अर्थ तुम्ही लिहिलाच आहे. (ओव्या कां बरे लिहिल्या नाहीत. असो. फार मोठी चूक नाही.) उत्तर बरोबर आहे.

प्र. ३) अभ्यास करण्या विषयी समर्थाची सुचना

वीस दशक दोनशे समास। साधके पाहावें सावकाश। विवरतां विशेषाविशेष। कळौं लागें॥२०-१०-३२॥

ह्या ओवीचा संदर्भात तुमचे उत्तर बरोबर आहे.

प्रत्येक शब्दच नव्हे तर दशकाचे हेच नांव कां दिले असेल? ह्या शब्दाचा अर्थ काय? इतर ठिकाणी काय मार्गदर्शन केलेले आहे ? असा विचार करत करत ग्रंथ वाचन करायचे. न कळल्यास जाणकारांना विचारायचे. असा अभ्यास केल की आपोआप कळू लागते.

प्र ४) सर्व जोड्या बरोबर जुळविल्या आहेत. उत्तर यथार्थ.

प्र ५-१) छान. मधुन मधुन पहिल्या वर्षामधे जे शिकलो त्याचि उजळणि जरूर करावी.

प्र ५-२) अभ्यासाची पद्धत योग्य आहे.

प्र ५-३) हरकत नाही. मीपण ग्रंथ पुढे ठेवूनच अजुनही अभ्यास करतो. पण ओव्या मात्र पाठ करण्याचा प्रयत्न करत असतो.

प्र ५-४) ऊतम.

प्र ५-५) योग्य पद्धतिने वेळेवर अभ्यास तुम्ही पूर्ण केला आहे. अभीनंदन.

घरच्या सर्वांना मानप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला
रविन्द्र फडके.

प्रश्न १ : ओळ्या शोधा

- देहधारी असल्यामुळे च मानवाला ग्रंथ-लेखन, लिपी परिचय करता येते.
देहयाकरिता ग्रंथलेखन | नाना लिपीवोळखण | नाना पदार्थशोधन | देहयाकरिता || (१८-४-३)
- देहाच्या साह्यानेच श्रवण मनन खूप करून परमात्मा आपलासा करता येतो
देहयाकरिता श्रवण घडे | देहयाकरिता माननी पवाडे | देहयाकरिता देही आतुडे | मुख्य परमात्मा || (१८-४-५)
- ब्रह्मांडाचे अतिविकसित फळ म्हणजे देह
देहे ब्रह्मांडाचे फळ | देहे दुलाभाची केवळ | परी हया देह्यास निवळ | उमजवावे || (१८-४-२४)

प्रश्न २: विस्तार करा

- देहयाकरिता होइजे वेर्थ | आणि धन्य||
अंतरात्म्यामुळे नाना प्रकारे स्वार्थ साधला जातो. नाना पदार्थ मिळवले जातात. त्यामुळे मनुष्यजन्म व्याही जाऊ शकतो अथवा धन्यही पाऊ शकतो.
- देहे परालोकीचे तारू|
हा देह परलोक/मोक्ष प्राप्त करून देणारे साधन आहे. तो नाना गुणांचा संचय आहे. अंतरात्म्यामुळे नाना गोर्टीचा/रत्नांचा विचार केला जातो.

प्रश्न ३: व्यवहारवादाविषयी ओळ्या

- या समासातील ओळ्या ३५ ते ३८ व्यवहारवादाविषयी वाटतात.
- देहयावेगळी पूजा पावेना| देहयाविण पूजा फावेना| जनी जनर्नादन म्हणोनी जना| संतुष्ट करावे || (१८-४-३५)
 - उंदंड प्रकटला विचार| धर्मस्थापना तदनंतर| तेथेच पूजेस अधिकार| पुण्यशरीरी || (१८-४-३६)
 - सागत भजन करू तेथे| तरी मुर्खपण अंगी लागतो| गाढवासी पूजिता कळतो| काये त्याला || (१८-४-३७)
 - पूज्य पूजेसी अधिकार| उगेच तोषवावे इतर| दुखवू नये कोणाचे अंतरा म्हणिजे बरे || (१८-४-३८)

प्रश्न ४: समासाचा सारांश

बन्याच वेळेला अध्यात्मिक बोलण्यात देहाला कमी महत्व देऊन आत्मा, परमार्थ यांना अवास्तव वर्चस्व दिले जाते. पण हे विसरले जाते की त्या स्थितीपर्यंत नेण्यासाठी देहाचाच उपयोग होणार आहे. हया देहामुळे आपल्याला दर्शन, वाचन, मनन, विचार करता येतो. देह वाम-मार्गाला लागला तर त्याचा काही उपयोग नाही. काही गोष्टी इतरांपासून चोरून करता येतील पण त्या आत्म्याला कळणारच. जसे देहाला वागवल तेच आत्म्यापर्यंत पोहोचेल. देव हा जनतेमध्येच आहे असे समजून त्यांची सेवा करावी, त्यांना संतुष्ट ठेवावे. पुण्य करणाऱ्याशरीरालाच पूजेचा अधिकार असतो.

श्री. रा.रा. योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय मिळाला. आता नवे सत्र सुरु झाले आहे. त्यामुळे परत आपला पत्रव्यवहार सुरु झाला. स्वाध्यायाचि वाटच पाहात होतो. असो.

स्वाध्याय १ चे समीक्षण ::

प्र. १) तिनही ओव्या बरोबर निवडल्या आहेत. तिन्हींवर थोडेसे विवेचन हवे होते.(जरि प्रशांत विचरले नसले तरी. यापुढे असे विवेचन जरूर करावे)

देह म्हणजे ब्रह्मांडाचे फळ आहे. येथे तुम्हाला लक्षांत आलेच असेल की जे कांही प्रयत्न करायचे आहेत ते करणे फक्त मानव देह मिळाला म्हणूनच शक्य आहे. भगवंताच्या भेटी करता जे प्रयत्न करायचे ते १८-०४-५ ही ओवी सांगते ह्या शिवाय जर अनंत जन्मांचे पुण्य गाठी असेल तरच हे प्रयत्न करण्याची ईच्छा होते. सुदैवाने आपण ह्या category मध्ये आलेलो आहोत. हे प्रयत्न म्हणजे नामस्मरण, परत परत वाचलेले वाचून त्यावर मनन करणे व मुख्य म्हणजे क्रिया करणे. तेंव्हा हे प्रयत्न करायचेच हाच निश्चय करूया..

प्र २-१) उत्तर ठीक. कल्पना योग्य रित्या विस्तारायाला हवी होती.

उदाहरणार्थ :: योग्य विवेकविचाराने माणसाला प्रपंच व परमार्थ दोन्ही ठिकाणी यश मिळू शकते. हे देह असल्यामुळेच शक्य आहे. पशुंना असे विवेकाने वागता येत नाहि.

देहामुळेच आपण देवाच्या भेटी करता म्हणजेच जन्म मृत्यू च्या चक्रामधून कायमची सुटका करून घेण्यासाठी प्रयत्न करू शकतो. आपण गृहस्थाश्रमी म्हणुन आपल्यासाठी निष्काम कर्ममार्ग भगवंताने सांगितला आहे. जे जे कांही काम आपण करतो ते ईश्वराची पूजा म्हणून करणे व तसे केले की केलेले कर्म निष्काम होते. तसेच कोणतेही कार्य करताना भगवंताचे स्मरण करता येते. हे सर्व मानवालाच शक्य आहे. पण माया आपल्याला असे वागू देत नाहि. विवेकी माणूस हे ओळखतो व ठरविलेल्या प्रयत्नांपासून ढळत नाही. म्हणून देहाला भवसागरांतुन पार पाडणारे तारू म्हटले आहे.

प्र३ उत्तर ठीक. समर्थाना बावळटपणे जगणे मुळीच मान्य नव्हते. इतर ठिकाणी पण अश्या ओव्या आहेत. असे सतर्क जगणे जमावे म्हणून ह्या सारख्या ओव्या दासबोधामध्ये अनेक ठिकाणी वाचायला मिळतात.

प्र ४) उत्तरचे सर्व मुद्दे अगदी योग्य मांडले आहेत. सारांश अगदी योग्य निहिला आहे.

मागे आपण पाहिलेच की नेहमी केलेल्या / गेलेल्या दिवसाचा आढावा घेणे किती महत्वाचे आहे. तसेच रोजच आपण कोणाला दुखावले तर नाही हे पण पाहावे. हा असा आढावा घेणे महत्वाचे. (रोजच करायला हवा.) असे माझे मत आहे. असो.

स्वाध्याय ठिक सोडवला आहे. घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न.अथवा अ.आ.

आपला
रविन्द्र फडके.

प्रश्न १ : एका करंट्याचा जीवनवृत्तांत

या समासात श्री समर्थांनी एका सर्वसामान्य करंट्याचा जीवनपट अगदी सविस्तरपणे उलगडला आहे. इतक्या गोष्टी यात आल्या आहेत, इतके दुर्दैव यात वर्णिले आहे की ते ऐकून इतर लोकांना त्याची कीव येऊन तश्या परिस्थितीत पडू नये असा प्रयत्न करतील. भोगवादी वृत्ती सोडून ईश्वरभक्तीच्या मार्गाला लागतील. हे जीवन दुःखमुळ आहे. त्याची सुरुवात अगदी जन्मापासून होते. बाल्यावस्थेत ज्या पीडा होतात त्या बोलता येत नसल्याने सांगता येत नाहीत. नाना व्याधींनी सतत पीडा होत असते पण रडण्यावाचून गत्यंतर नसते. आई कशीही असली तरी तिचा विरह सहन होत नाही. मोठा झाल्यावर खेळात धडपड होते, नाना आजार होतात, भूतबाधा होतात. लग्न झाल्यावर आई-वडिलांकडे लक्ष्य न देता पत्नीच्या मागे लागतो. इतरापासून वेगळा होतो. ज्या बायकोच्या प्रेमात तो वेडा होतो ती मरण पावल्यावर त्याच्या दुःखाला सीमा उरत नाही. हे विसरण्यासाठी तो दुसरे लग्न करतो. पैसे साठवू लागतो. देवधर्म करीत नाही. अनेक व्याधींनी ग्रस्त होतो. त्याचे धन चोरी होते. नंतर बाग होऊन सर्व सुरक्षीत होते पण झालेले मूळ मृत पावते. अपत्य सुखासाठी नाना प्रयत्न करतो. अनेक मुळे होतात. पैसे पुरेनासे होतात. चरितार्थ चालवण्यासाठी परदेशी जातो. काबाडकट करून पैसे साठवतो. परत आल्यावर काही दिवस ठीक जातात पण नंतर पैसे संपल्यावर विष्पन्नावस्था येते. दुष्काळ येतो. त्यात बरीच मुळे दगावतात. मग तो तिसरे लग्न करतो. सावत्र मुलांशी संपत्तीवरून भांडण होते आणि मुलांकरवी त्याला बाहेर काढले जाते. बायकोला चोरून नेण्यात येते. आता आप्टेष्ट कोणीच न उरल्याने हाल हाल होऊन मृत पावतो.

प्रश्न २ : ममतेचे दर्शन देणाऱ्या ओव्या

- आजी जरी ते असती| तरी मजला कदा न विशंभती| वियोग होता आक्रंदती| ते पोटागी वेगळी||(3-४-३६)
- पुत्र वैभवहीन भिकारी| माता तैसाची अंगिकारी| दगडागाला देखोनी अंतरी| त्याच्या दुःखे दुःखवे||(3-४-३७)
- लाव तरी ते माया| काय कराविया सहश्र ज्या| परी भुलोन गेलो वाया| मकरध्वजाचेनी||(3-४-३९)

प्रश्न ३ : बालकाचे मानसशास्त्र

- क्षणभरी मातेस न देखे| तरी आक्रंदे रुदन करी दुःखेते सामाई मातेसारखे आणिक काहीच नाही||(3-२-१०)
- आस करूनी वास पाहे| मातेविन कदा ना राहे| वियोग पळमात्र न साहे| स्मरण जहालीयानांतरे||(3-२-११)
- सुख पावे मातेजवळी| दुरी करीतांची तळमळी| अतिप्रीती तयेकाळी| मातेवरी लागीली||(3-२-१५)

प्रश्न ४ : ओव्या संपूर्ण लिहा

- जन्मवारी स्वार्थ केला| तीनुकाही वेर्थ गेला| कैसा विषम काळ आला| अंतकाळी || (३-५-५०)
- म्हणौनी धन्य धन्य ते प्रपंची जन|जे मायेबापाचे भजन|करिती न-करिती,मन-|निष्ठुर जीवालागासी||(३-४-४१)
- लेकुरे उदंड जाली| तो ते लक्ष्मी निघोनी गेली| बापडी भिकेसी लागली| काही खाया मिळेना||(३-४-१)

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. २५-०२-२०१२

श्री रा. रा. योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि.

स्वाध्याय २ चे समीक्षण

प्र १) चार समास मिळून २२३ ओव्या होतात. त्यांचा सारांश १५ ओळिंमधे लिहिणे करण्यापुर्वी काय लिहायचे व काय सोडायचे याचा बराच विचार करावा लागतो. तसा विचार घडावा हाच ह्या प्रश्नाचा हेतू आहे. उत्तराच्या शेवटी ह्यातुन सुटका व्हावी यासाठी भगवंतास शरण जाणे हाच उपाय आहे हे लिहायचे राहिले. बाकी उत्तर योग्य आहे.

आज पण परिस्थिती कांही बाबतित फारशी बदललेली नाही. उदा. १) सरकार कुटुंब नियोजनाचा प्रसार करतेच आहे. २) काहिजणांकडे खूप पैसा आला आहे तर कांही अजूनही दारिद्र्यांत जीवन व्यतीत करत आहेत. ३) परमेश्वरराची पुजा अर्चा इत्यादि म्हातारपणीचा विरंगुळा असतो असेच अनेक लोक समजतांत. असे करंटे आपल्या आजुबाजूला बरेच पहायला मिळतात. आपलि पुर्वपुण्याई चांगली म्हणून आपण दासबोधाकडे वळलो. आपल्या मित्रमंडळी नातेवाईकांना आपल्या उपक्रमाची माहिति सांगणे आपण करु शकतो. असो.

प्र २) मातेच्या ममतेचे स्मरण वर्णन करण्यार्थी ओव्या :

३-४-३५, ३६, ३७, ३९ ह्या आहेत. त्या मधल्या ३ तुमच्या उत्तरांत आल्या आहेत.

ईश्वराच्या कृपेच्या ओव्या पण उत्तरांत लिहायच्या होत्या. त्या कां बरे लिहायच्या राहिल्या? असो. त्या ओव्या ३-३-२४, ३-३-४०३-५-५३ ह्या आहेत.

प्र ३ बालकाचे मानसशास्त्र निर्देशक ओव्या ३-२-९, ३-२-१०, ३-२-११, ३-२-१२, ३-२-१३, ३-२-१४, ३-२-१५ . त्यातल्या ३ तुम्ही लिहिल्याच आहेत. उत्तर तसे रास्त आहे.

प्र ४ सर्वे ओव्या बरोबर निवडल्या आहेत.

इतर: अता आपण जरा वरच्या level वर आलेलो आहेत. एकच सुचना कराविशि वाटते ती म्हणजे " जरी प्रश्नांमधे विवरण विचारले नसले तरी ५-६ ओळी जरूर यापुढे लिहावे." . ह्यामुळे अभ्यास पक्का होतो.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ

आपला

रविन्द्र फडके.

प्रश्न १ : पुढील अर्थाच्या ओऱ्या लिहा

- अहंमन्यतेमुळे जो सर्वांना नवे ठेवतो तो एक पढतमुख्य असतो.

आपलेन जातेपणे| सकळास शब्द ठेवणे| प्राणीमात्रांचे पाहे उणे| तो येक पढतमुख्यांचा||(२-१०-५)

समर्थानी या समासात लौकिकअर्थाने शिकलेले पण व्यवहारात जीवनात मागासलेल्या लोकांचा उल्लेख पढतमुख्य असा केला आहेल. आपण हुशार असे समजून ते अनेक लोकांना नवे ठेवत, घालून पडून बोलत असतात. त्यात त्यांना समाधान वाटते, अभिमान वाटतो. पण तो व्यर्थ. विद्या विनयेन शोभते यानुसार माणूस कितीही शिकलेला असो त्याच्या ठायी नम्रपणा समजूतदारपणा नसेल तर काय उपयोग.

- अकारण हास्य करणारा वाजवी सल्ला न मानणारा तो एक मुख्य असतो

अकारण हास्य करी| विवेक सांगता न धरी| जो बहुतांचा वैरी| तो येक मुख्यांचा||(२-१-१३)

विनाकारण हसणारे, दुसऱ्यांना पाहून टिंगल करणारे बरेच असतात. अश्या वागण्याने त्यांना वाटते की आपण इतरांना खाली पाहण्याइतके-हसण्याइतके मोठे झालो आहोत, पण हा चुकीचा समज आहे. हसणार्यांचे फक्त दात दिसतात, गुण नाही. ज्याच्याकडे सारासार विचार करण्याची शक्ती नाही, ज्याला मित्र जोडता आले नाहीत व ज्यामुळे त्याचे शत्रूच जास्त, असा माणूस हा पराभूत, मुख्य समाजवा.

- स्वतः बहूश्रुत असून वाचाळ असल्याने दुसऱ्याच्या वक्तव्याला कमीपणा आणतो

श्रोता बहूश्रुतपणे| वक्तव्यास आणि उणे| वाचाळपणाचेनी गुणे| तो येक पढतमुख्यांचा||(२-१०-१२)

काहीजण अळ्यास केलेली, वाचन केलेली, बहूश्रुत well-read असतात. पण त्यांच्या अंतरी सज्जनपणा नसेल, उदारभाव नसेल तर ते दुसर्यांना कमी लेखण्याची संधी सोडत नाहीत. सतत आपल्या ज्ञानाचे वाचाळपणे प्रदर्शन करणे चालू असते. अशांना, हुशार असले तरी, मुख्य समजावे.

- मुलगा पत्नी यांचा एक आधार मानून जो ईश्वराला विसरून जातो

पुत्र कळव आणि दारा| इतुकाची मानुनिया थारा| विसरोन गेला ईश्वरा| तो येक मुख्यांचा||(२-१-४०)

हल्ली लोकांचे विचारक्षेत्र सीमित झाले आहे. मी, माझे कुटुंब एवढेच उरले आहे. दुसऱ्यांचा बिलकुल विचार नाही. ईश्वराची तर गोष्टच सोडा. आपमतलबी वृत्ती बळकावल्यामुळे समाजाचे व ईश्वराचेही ध्यान राहत नाही. वाईट वेळ आली की मात्र आठवण येते. अशा दुटप्पी माणसाला मूर्खच समजावे.

- संसाराबद्दल आस्था बाळगून परमार्थाचा तिरस्कार करतो

प्रपंचांविशी सादरा परमार्थी ज्याचा अनादरा| जाणपणे घे आधारा| तो येक पढतमुख्यांचा||(२-१०-२७)

समर्थानी प्रपंचाला कधीच नाकारलेले नाही. आधी प्रपंच मग त्याच्यातून परमार्थाकडे जावे असेच सुचवलेले आहे. हे सर्व सामान्याजानांसाठी आहे. जे शिकलेले आहेत, ज्यांना समजते की परमार्थ हेच लक्ष्य आहे, आणि असे असून सुद्धा जे संसारात गुरफून जातात, परमार्थाकडे लक्ष्य देत नाहीत ते पढतमुख्यच.

प्रश्न २ : अर्थ स्पष्ट करा

- होत असता श्रवण। देहास आले उणेपण। क्रोधे करी चिणचिण। तो येक पढतमुख्य ||(२-१०-३३)
भजन कीर्तन चालू असताना, काही त्रास झाला, जसे, लघुंशंका आली, खाजले, की सर्वाच्या समोर काही करीता येत नाही. त्यामुळे चीडचीड होते. असे जो करितो तो पढतमुख्य. अश्या प्रसंगी विचारी माणसाने ते सहन तरी करावे, किंवा इतरांना त्रास न देता निघून जावे. हल्ली भर कार्यक्रमात मोबाईल वर बोलणारे शहाणे आपण बघतो, ते सर्व पढतमुख्यच.
- हस्त बांधिजे उर्णतन्ते। लोभे मृत्य भमराते। ऐसा जो प्रपंची गुंते। तो येक पढतमुख्य ||(२-१०-१७)
संसारबंधनातून मुक्त होणे हे समजदार, शिकलेल्या माणसाला सहज शक्य असते. हत्तीला कोळ्याच्या-जाळ्याच्या धाग्यांनी बांधून ठेवता येईल का, काहीही कुरतडू शकणाऱ्या भुंग्याला कमळात अडकावे लागेल का, तर नाही. त्यांना बाहेर पडणे सहज शक्य आहे. पण शक्य असूनही जे संसारातून बाहेर पडत नाहीत ते पढतमुख्य.

प्रश्न ३ : मुख्याचे प्रकार

समर्थानी मुख्याचे दोन प्रकार सांगितले आहेत - मुख्य आणि पढतमुख्य. ज्यांना काही कळत नाही, शिकलेले नाहीत अशी लोक सामान्यपणे संसारात, रोजच्या धक्काधक्कीच्या जीवनात अडकलेली दिसतात. जीवनात स्वतःच्या उद्धाराच्या अनेक संधी असतात पण जे त्या गमावतात त्यांना समर्थ मुख्य म्हणतात. पण जे शिकलेले आहेत, त्यांना कळते की परमार्थ हेच लक्ष्य आहे आणि तरीही ते परमार्थाकडे वळत नाहीत, सदाचाराची किंमत ओळखून श्रष्टाचार करतो त्यांना समर्थ पढत मुख्य म्हणतात. हल्ली आपणास अनेक शिकलेले सवरलेले लोक बुवाबाजीच्या, अंधश्रेष्ठेच्या मागे लागलेले दिसतात ते सर्व पढतमुख्य.

प्रश्न ४ : आवडलेल्या ओव्या लिहा

- जन्माला ज्यांचे उदरी। तयांसी जो विरोध करी। सखी मानिली अंतुरी। तो येक मुख्य॥(२-१-८)

हल्ली काही नवरे बायकोच्या आहारी जाऊन आई-वडीलांना तुच्छ वागणूक देतात, वृद्धाश्रमात ठेवतात अशांना पढतमुख्य समजावे. पत्नीचे विचार जरूर घ्यावेत पण त्यांने जन्मदात्यांचे नुकसान होत असेल, अपमान होत असेल तर अश्या वागण्याला थारा देऊ नये.

- आपली आपण करी स्तुती। स्वदेशी भोगी विपत्ती। सांगे वडिलांची कीर्ती। तो एक मुख्य॥(२-१-१२)

स्वतःला आपण चांगलेच वाटतो, पण तसे दुसऱ्याने म्हटले तर त्यास अर्थ आहे. परदेशात त्रास होणे एक वेळ मानू शकतो पण ज्याच्यावर स्वदेशात संकटे येतात त्याला काय म्हणावे. जो स्वतःच्या नाही तर वडिलांच्या किर्तीवर, स्मान्मानावर जगतो त्याला मुख्य समजावे.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. २२-०३-२०१२

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि

स्वाध्याय ३ चे समीक्षण द.२ स.१ + द.२ स १० मूर्ख आणी पढतमूर्ख लक्षणे

प्र१) सर्व ओव्यांची निवड यथार्थ केलेली आहे. निरनिराळ्या conferences मधे ओवी २-१०-१२ प्रमाणे वागणारी मंडळी तुम्हीपण पाहिल्याच असतील.असो. संसार हेच सर्वस्व नव्हे ह्याची येथे आपल्याला परत आठवण करून दिलेली आहे. तुम्ही स्पष्टीकरण लिहिले हे छान झाले. त्यामुळे उत्तरांना शोभा तर आलिच पण मनन पण झाले.

प्र २-१) स्पष्टीकरण योग्य आले आहे. उत्तर छान. तुम्ही mobile चे उदाहरण दिल्याने हेच परत पुढे आले की आपण ह्या काळी पण ओव्यांचा अर्थ नव्या जमान्याच्या मंडळीना सांगू शकतो.

प्र.२-२) हे स्पष्टीकरण सुद्धा योग्यच आहे. ही ओवी आत्मपरीक्षणासाठीची आहे. मार्येमुळे माणसाला अगदी नकळत भगवंताचे त्याच्या कृपेचे विस्मरण होते.. असे विस्मरण आपल्या कळून झाले कां? हे रोजच शक्यतो अनेक वेळा तपासायचे चाळणा करावी हाच ह्यावरचा उत्तम उपाय असतो. असे केले नाही तर आपणही पढत मूर्खच होऊ.

प्र ३) मुर्खाला आपल्याला कळता नाही हेच समजत नसते पण कोणी तरी जर प्रयत्न केले तर तो आपले मूर्खपणाचे वागणे बदलेल .

तसे पढत मूर्खाचे नाही. पढतमूर्खाला कळते पण वळत नाही. म्हणून पढतमूर्खा पेक्षा मूर्खा परवडला.

असो. तुमचे उत्तर योग्य आलेले आहे.

प्र४ सर्व ओव्यांची निवड अगदी छान केलेली आहे. आवडली.

एक सुचना : आपल्या मागच्या वर्षीच्या अभ्यासांत आपण जे कांही वाचले व शिकलो त्यांमधले संदर्भ (ओव्या)पण उत्तरे लिहितांना शक्यतो घ्यावे. compulsory नाही. तुमची उत्तरे छान येतात. त्यांना आणखी शोभा येईल.

घरच्यांना मानाप्रमाणे स.न.अथवा अ.आ.

आपला

रविन्द्र फडके.

प्रश्न १: त्रिगुणाचे वर्णन

प्रत्येक माणूस वेगळा असतो. हया निराळेपणामागे कारण शोधताना कापिलाचार्यांनी त्रिगुणाचा सिद्धांत मांडला. प्रत्येकात सत्त्व रज तम हे गुण असतात. त्यापैकी एक जास्त प्रबळ असते त्या प्रकारचा माणूस मनाला जातो.

- सत्त्वगुण:** प्रकाश, ज्ञान, शांती, समाधान, निःस्वार्थी प्रेम
- रजोगुण:** वासना, धडपड, खटपट, उद्योगीपणा, लढाऊ वृत्ती
- तमोगुण:** आळस, निद्रा, सुस्ती, जडत्व, मोह

प्रत्यक गुणात शुद्ध आणि शबल असे भाग करता येतात. 'शुद्ध' परमार्थाकडे घेऊन जातो तर 'शबल' प्रपंचाकडे. शुद्ध रजोगुण हा चांगला मनाला जातो.

त्रिगुणाचे निश्चित फल खालील ओवीत सांगितले आहे.

सत्त्वगुणे भगवद्वक्ती। रजोगुणे पुनरावृत्ती। तमोगुणे अधोगती। पवित्री प्राणी॥ (२-७-२)

सत्त्वागुणामुळे भगवंताची भक्ती घडते. रजोगुणामुळे जन्म-मरणाच्या फेज्यात माणूस अडकून राहतो. तामोगुणामुळे जीवनाची अधोगती होते.

प्रश्न २: विरुद्ध ओव्या

- भांडण लाउनी द्यावे | स्वये कौतुक पहावे|
कोणी येकासी मारी। तयास जाउनी वारी। जीवन बंधनमुक्त करी तो सत्त्वगुण॥ (२-७-७५)
- परपीडेचा संतोष। निष्ठुरपणाचा हव्यास। संसाराचा नये त्रास। तो तमोगुण॥
परपीडेचे वाहे दुःख। परसंतोषाचे सुख। वैराग्य देखोन हरिख। मानी, तो सत्त्वगुण॥ (२-७-८३)

प्रश्न ३: आधारभूत ओवी

संतांची पालखी येताच धाव घेऊन दर्शनास जाणे	सत्त्वगुण	२-७-७७
हरिभजन करण्यास तत्पर असणे	सत्त्वगुण	२-७-३२
मनाविरुद्ध काही होताच आत्महत्या करणे	तमोगुण	२-६-१०
देवालयाचा जीर्णोद्धार करण्यासाठी धडपड करणे	सत्त्वगुण	२-७-१९
फळती झाडे तोडणे, देवालये भ्रष्ट करणे	तमोगुण	२-६-१७

प्रातःस्नानाची आवड असणे	सत्वगुण	२-७-७२
‘मी चतुर, मी ताकदवान..’ अश्या बढाया मारणे	रजोगुण	२-५-१४
नवसपूर्तीं झाली नाही म्हणून देवाची मूर्ती फोडणे	तमोगुण	२-७-३६
स्वतःचा जीव धोक्यात घालून इतरांचे प्राण वाचवणे	सत्वगुण	२-७-६४
या संसाराचा शेवट कसा होईल अशी चिंता करीत बसणे	रजोगुण	२-५-२०

प्रश्न ४: रजोगुणापासून सुटका

शबलपणाकडे झुकणारा रजोगुण हा वाईट मानला जातो. जीवन मृत्यूच्या फेऱ्यात अडकून राहणे हे ध्येय नाही. त्यातून बाहेर पडण्यासाठी सत्त्वगुणाची कास धरली पाहिजे. त्यासाठी काही उपाय खालील ओळ्यांमध्ये समर्थनी सुचवले आहेत.

- उपाय येक भगवद्ग्रक्ती|जरी ठकेना विरक्ती| तरी येथानुशक्ती| भजन करावे||(२-५-३६)
- काया वाचा आणि मने| पत्रे पुष्पे फळे जीवाने| ईश्वरी अर्पूनिया मने| सार्थक करावे||(२-५-३७)
- येथानुशक्ती दान पुण्या परी भगवंती अनन्या सुखदुःख परी चिंतन| देवाचेची करावे||(२-५-३८)
- आदिअंती येक देवा मध्येची लावीली माव| म्हणोनिया पूर्ण भाव| भगवंती असावा||(२-५-३९)

प्रश्न ५: राम-कृष्ण तमोगुणी?

युद्ध पाहणे, करणे हा तमोगुण असला तरी चांगल्या कामासाठी, दुष्टांचा संहार करण्यासाठी केलेले युद्ध हे चांगलेच मानले जाते. राम-कृष्ण या दोघांनी स्वार्थासाठी नाही तर कर्तव्य म्हणून युद्ध केले, वध केले. त्याची ही कर्म सत्त्विकच मानली जातात.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. २०-०४-२०१२

श्री. रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन जवळ जवळ आठवडा होत आला. ईतर समिक्षणे होती. आता आज ४ चे करीत आहे..

स्वा.४ था (द.२ स. ५,६,७ वर आधारित)

प्र १) ओवीची निवड बरोबर. व पोटभेद पण लिहिले हे उत्तम झाले. उत्तर बरोबरच आले आहे असे म्हणता येईल...

खरेतर दिवसभरांत आपण कधी सत्वगुणी, कधी तमोगुणी व कधी रजोगुणी असतो. उदाहरणार्थ जसे रात्री झोपी जातो तेंव्हा तमोगुणी असतो. जोपर्यंत "मी काम करणारा असा कर्तृत्वाचा अभिमान घेतो व काम करतो तोपर्यंत आपण रजोगुणीच.

प्रश्नाचा उद्देश हा पण आहे की "आपण कोठे बसतो ते स्वतःच पहायचे. "

अर्थात आपले जीवनाचे काय ध्येय हवे ते प्रथम ठरवायला हवे. हे पण महत्वाचेच आहे. ते ठरविल्यावर मग आत्मपरीक्षण करायचे.

प्रयत्नांनी आपण सत्वगुणी होऊ शकतो. हे कसे साथायचे ते आपल्याला दासबोधाच्या अभ्यासा मुळे कळणार आहे त्यासाठीच मागच्या स्वाध्यायांचे मनन, त्यांतल्या मुद्द्यांवर चिंतन करत रहाणे महत्वाचे.

प्र२) दोन्ही ओव्यांची निवड अचूक आहे.

- प्र३) (२) बरोबर.
(३) ओवी २-७-२५ पण उत्तरास चालते.
(४) बरोबर.
(५) बरोबर.
(६) बरोबर.
(७) बरोबर.
(८) बरोबर.
(९) खरेतर प्रश्नाशी तंतोतंत जुळते अशी एकही ओवी नाही. २-७-६४ व ६५ ह्या त्यातल्या त्यात जवळच्या. तुमची निवड योग्यच म्हणेन.
(१०) बरोबर.

प्र. ४) ओवी २-५-३५ आता रजोगुण सुटेना । संसारिक हे तुटेना । प्रपंची गुंतली वासना । यास उपय कोण? ॥ चा शेवटचा चरण "उपाय कोणता? हाच प्रश्न विचरतो व उत्तर पुढच्या ३६, ३७, ३८ मध्ये येते. जर चार ओव्या लिहा असा प्रश्न असता तर ३९ वि ओवी पण उत्तरास घ्यावी लागली असती.

अर्थात तुमचे उत्तर अगदी बरोबरच व योग्य आहे. मुख्य हेच येथे स्पष्ट झाले की " भगवंताचे भजन करावे " .

जे जे घडते ते त्याच्या च ईच्छेनुसारच तोत आहे, तसेच आपण म्हणतो ते जे जे कांही आहे (आपण, आपले नातेवाईक संपत्ती इत्यादी सर्व कांही) त्या सर्वांवां स्वामीपण तोच आहे हे एकदा स्पष्ट झाले की भगवंताचे भजन सहज होते. तो पर्यंत मात्र प्रयत्न करावेच करावे असे समर्थ आपल्याला अनेक ठिकाणी सांगतात.

शबल रजोगुण वाईट कारण तो जन्ममृत्यूच्या फेर्यात अडकविणारा. परमार्थात शुद्ध रजोगुण साधकाला चांगली कार्य करण्यास उद्युक्त करणारा.

उत्तरांत ओव्यांचे थोडसे स्पष्टीकरण कां बरे केले नाही? त्यामुळे उत्तरास शोभा येते. असो.

प्र५) उत्तराचे मुद्दे बरोबरच आहेत. शिवाजी महाराजांनी हेच केले म्हणुनच आजही त्यांचा आदर्श लोक डोळ्यांपुढे ठेवतात. आज आपल्या भारतात ह्याबद्दल राज्यकर्ते गोंधळलेले आहेत. असो. उत्तर बरोबर आहे

अभ्यास चांगला आहे. उत्तरे तशी समाधानकारकच आलेली आहेत.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला

रविन्द्र फडके.

सुचना : उत्तर लिहिण्यापुर्वी पूर्ण प्रश्न लिहावा. पुढे जर आधीचा अभ्यास पहायचा झाला तर पुस्तकाची आवश्यकता भासणार नाही.

स्वाध्याय परिचय-५ सद्विद्यालक्षण, विरक्तलक्षण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १: पुढील ओव्या लिहून त्यांचा संदर्भासहित अर्थ सांगा

1. २-८-३१

रूपलावण्य अभ्यासिता न ये। सहजगुणास न चाले उपाये। काही तरी धरावी सोये। अगांतुक गुणांची॥
रूप लावण्य सौंदर्य हे निसर्गदत्त असते. त्यात कितीही प्रयत्न केले तरी अमुलाग्र बदल करता येत नाहीत.
ते उपजतच असते. याउलट आगंतुक गुण हे अंगीकारता येतात. प्रयत्नपूर्वक नवीन सद्गुण अंगात बाणवता
येतात. खरे बोलणे, दुसऱ्यांची मदत करणे, प्रसन्न राहणे, कोणालाही त्रास न देणे इ. करणे शक्य आहे.

2. २-८-३३

दक्ष धूर्त योग्य तार्किक। सत्यसाहित्य नेमक भेदक। कुशल चपळ चमत्कारिक। नाना प्रकारे॥
जगात टिकून राहायचे असेल तर भोळे-भाबडे असून चालत नाही. धूर्तपणे/तत्परतेने लबाड लोकांना
ओळखणारा, तदनुसार त्यांच्याशी वागणारा, सत्याने वागणारा, साहित्य/वांगमय यांच्यात रुची असणारा, नीट
नेटके राहणारा, व्यक्तीकडे/प्रसंगाकडे आपल्या विचारांच्या सामर्थ्याने आरपार पाहणारा, कौशल्याने कामे
पटापट करणारा आणि सर्व सद्गुणांमुळे लोकांना आश्चर्यचकित करणारा सद्विद्य असतो.

3. २-९-२६

विरक्ते उपाधी करावी। आणि उदासवृत्ति ना सांडावी। दुराशा जडों नेदावी। कोन येकविषयी॥
विरक्ती वृत्तीने लोकसंग्रह करावा. त्याचे फळ म्हणून मान्यता/उपाधी मिळत असेल तर ठीक. पण हे सर्व
करताना कर्ता-करविता आपण नाही ही गोष्ट मनात असावी. अलिप्तता सोडू नये. कोणत्याही विषयाविषयी
किंतु मनात ठेवू नये.

प्रश्न २: जे सद्गुण जोडीने सहसा आढळत नाहीत असे समर्थाना आढळले त्यांच्या १५ जोड्या लिहा

परम सुंदर - चतुर	परम सबळ - धीर	परम संपन्न - उदार
परम जाता - भक्त	महापंडित - विरक्त	महातपस्वी - शांत
वक्ता - नैराशता	सर्वज - सादरता	श्रेष्ठ - नम्रता
राजा - धार्मिक	शूर - विवेक	तारुण्य - नेमक
वृथाचारी - कुळाचारी	युक्ताहारी - निर्विकारी	धन्वंतरी - परोपकारी

प्रश्न ३: २-८-१६ ते २-८-२३ या ओव्यांच्या आधारे सद्विद्येच्या माणसाचे अंतरबाह्य वर्णन करा.

विरक्त कसा असावा याचे फार सखोल वर्णन समर्थानी केले आहे. तीर्थाटन वारंवार करणारा, कष्ट सोसून व्रत
करणारा, सत्य व मंगल बोलणारा, कोमल बोलणारा, दिलेला शब्द पाळणारा, योगाचा अभ्यास केलेला, प्रसन्न
दिसणारा, मृदू स्वभावाचा, चातुर्याने कामे करणारा, संगीतातील जाणकार, लोकसंग्रह करणारा, गोड बोलून लोकांची
दुखे नाहीसे करणारा, प्रसिद्धीची हाव नसलेला इ. असा असावा.

स्वाध्याय परिचय-५ सद्विद्यालक्षण, विरक्तलक्षण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ४: समर्थाचा विरक्त हा समाजाशी फटकून वागणारा एकांतिक विचाराचा नसून लोकसंग्रहकर्ता नेता असतो. या विधानाची सत्यता स्पष्ट करा.

विरक्त म्हटले ही आपल्या डोळ्यासमोर जगाचे नाते तोडून हिमालयात जाणाऱ्या व्यक्तींचे चित्र उभे राहते. समर्थना असा समाजापासून दूर जाणारा, लोकांशी फटकून वागणारा विरक्त अपेक्षित नही तर सर्वांपाई राहुल अलिप्त राहणारा (कमळाच्या पानावरील दवाबिंदुप्रमाणे) अपेक्षित आहे. विरक्ताने संसार बुद्धीने करावा, सर्वांना सुख द्यावे, उद्धार करावा. आपली काय-वाचा झिजवून पश्चात कीर्ती मागे उरवावी.

विरक्त येकदेसी नसावे| विरक्ते सर्व अभ्यासावे| विरक्ते अवघे जाणावे| ज्याचे त्यापरी // (२-९-२९)

विरक्ताने एकलकॅडेपणा करू नये. समाजात मिसळावे. सर्व गोर्झींचा अभ्यास करावा. विवेकाने आचार करावा.

विरक्ते असावे जगमित्र| विरक्ते असावे स्वतंत्र| विरक्ते असावे विचित्र| बहुगुणी // (२-९-३४)

विरक्ताचा लोकसंग्रह असावा, मित्र असावेत तरीही कोणाशी बांधील राहू नये. सहसा एकत्र नसलेले सद्गुण त्याच्या ठायी असतारी तर विचित्र पण आकर्षक वाटते.

प्रश्न ५:

1. आपणास दैनंदिनी लिहिण्याची सवय आहे का?

सध्या नाही. शाळेत असताना होती. त्यासाठी मी संकेतिक लिपी सुळा केली होती जेणेकरून ते कोणालाही समजणार नाही. त्यात प्रामुख्याने मला आलेले बरे-वाईट अनुभ्याव, मते लिहीत असे.

2. दिवसात अनुभवलेल्या बरे-वाईट घटनाच त्यामध्ये आपण लिहिता कि, त्यासोबत आत्मचिंतन ही असते त्यात आत्मचिंतन नसायचे.

3. भावी काळात करावयाच्या गोर्झींची टिपणे आपण करता का?

आज पासून एक डायरी लिहिण्याचा संकल्प आहे, प्रामुख्याने कार्यालयीन कामाच्या नोट्स लिहिण्यासाठी. त्यात पुढच्या योजनाच्यासंदर्भातले विचार ही असतील.

4. दैनंदिनी लिहीत नसल्यास त्यामागील कारणे लिहा.

आळस. प्रामुख्याने त्यातून खूप काही मिळते असे नाही वाटत. मी नोट्स कधीत असतो, mind map नावाचे साधन वापरून. त्यात माझे प्लान्स, विचार चित्र स्वरूपात लिहिता येतात.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. २१-५-२०१२

श्री.रा.रा.कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन जवळजवळ ८ दिवस झाले. एकदम अनेक स्वाध्याय आल्यामुळे थोडासा उशीर झाला आहे तरी क्षमस्व.

स्वा ५ वा(सद्विद्या व विरक्त लक्षणे यांव आधारित)

प्र१ला-१) उत्तर योग्य आहे. आपण हनुमानजींचे उदाहरण घेऊ शकतो. दिसायला वानररूप पण गुणांचे वर्णन करायला शब्द अपुरे पडतात.

प्र.१-२) उत्तर व्यवस्थित आलेले आहे.

प्र.१-३) उपाधी म्हणजे स्वतःमागे लावून घेतलेली कामे. जो ब्रह्मज्ञानी पुरुष असतो किंवा लोकनेता असतो अशा दोन्ही प्रकारच्या व्यक्तिंसाठी हे मार्गदर्शन आहे.उत्तर व्यवस्थित आहे. सुचना : ओवी लिहिल्यानंतर तिचा क्रमांक लिहिणे जास्त योग्य होईल.

प्र२) ओवी क्र.२-८-४,५,६,७,८,९,१० ह्या ओव्यांमधे अशा सद्गुणांच्या जोड्या दिल्या आहेत.म्हणजे २१ जोड्या येतात. तुम्ही लिहिल्या त्या जोड्या बरोबर आहेत. उत्तर योग्य. नैराशता = निर्लोभीपणा,, वृथाचारी = वडीलांनी घालून दिलेल्या मार्गाने चालणारा. नेमक = नियमांचे पालन करणारा.

प्र.३)२-८-१६ ते २-८-२३ ह्या ओव्यांमधे जी जी विशेषणे आली आहेत ती सर्व वापरून हे उत्तर लिहिणे अपेक्षीत होते. त्यामुळे तुमचे हे उत्तर फक्त "ठीक" म्हणावे लागत आहे. अर्थात प्रश्नाचा मुख्य उद्देश हाच आहे की वाचकाला स्वतःचे परीक्षण (आत्मनिरीक्षण) करावेसे वाटावे मग आपल्यामधे आपोआपच सुधारणा होते. आपण स्वतःच्या घरी नेतेच असतोम्हणून कांही गुण आपल्यामधे आहेत कां हे पहायलाच हवे नाही कां!

प्र४) उत्तर योग्य आहे.

विरक्त म्हणजे inactive, निष्क्रीय वा आळशी नको. त्याने सर्वांच्या भल्यासाठी कामे जरुर करावी पण कर्तेपणाचा, मी संसार सोडून महंती करतो म्हणून मीच शाहाणा बाकीचे गाढव अशी वृत्ती नसणारा , लोकांवर उपकार करतो आहे ही भावना नसणारा वगैरे वगैरे हवा. असे वागणे म्हणजे एकदेशी असणे.

प्र ५) दैनंदिनी सर्वचजण लिहितात असे नाही. हा प्रत्यकाचा वैयक्तिक choice आहे. पण कांहीतरी planning जरुर असावे. म्हणजे आपण आपला वेळ व्यर्थ तर घालवित नाहीना हे कळते. Seven Habits of very Effective people : by Stephen Kowey ह्या पुस्तकामधील planning ची पद्धत मला फार चांगली वाटली. मी गेली कांही वर्षी ही पद्धत वापरतो. मागच्या वर्षी आपण सदेवपणाची लक्षणे वाचली त्यांमधे " ऐक सदेवपणाचे लक्षण \ रिकामा जाऊ नेंदी एक क्षण | ह्याचीच येथे परत एकदा आठवण करून दिलेली आहे. पुस्तकाची pirated edition मला अनेक ठीकाणी पहायला मिळाली. पुस्तक जरुर चाकून पाहा.

तुमचा अभ्यास चांगला झाला आहे. उत्तरे overall समाधानकारक आहेत.

घरच्या सर्वांना नमस्कार

आपला
रविन्द्र फडके

स्वाध्याय परिचय-६ निस्पृहवर्तणूक, निस्पृहव्याप

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १: ‘महन्ताने अंतरात्म्यासारखे असावे’ या बदलचे विवरण कश्यापद्वतीने केले आहे?

समाजाचा उद्भार होण्यासाठी चांगल्या आदर्शाची जरुरी असते. असे आदर्श-महंत-गुरु कसे असावेत याचे वर्णन समर्थानी या समासात केले आहे. सर्वांत महत्वाचा गुण म्हणजे त्याला स्वतःला साक्षात्कार झालेला पाहिजे. स्वतःची ओळख त्याला पाहिजे. सृष्टीच्या सत्याचे ज्ञान त्याला पाहिजे. ज्या अंतरात्म्याचा साक्षात्कार होतो त्याप्रमाणे तो विशाल व कोठलीही इच्छा नसलेला असावा. तो संकुचित नसतो. अंतरात्मा, सर्वत्र असल्याने व्यापक आणि जाणता आहे त्याप्रमाणे महंत विशाल, ज्ञाता व योगी असतो.

प्रश्न २: (द. ११-१०) मध्ये समर्थाचे जणू आत्मचरित्र असल्याचा भास होतो, अश्या पाच निवडक ओव्या लिहा.

समर्थानी आदर्श महंताचे वर्णन केले असले तरी ते त्यांच्या वागण्याचेच उदाहरण आहे असे वाटते.

1. अखंड एकांत सेवावा| अभ्यासाची करीत जावा| काळ सार्थकाची करावा| जनासाहित||(११-१०-१७)
2. उत्तम गुण तितुके घ्यावे| घेऊन जनास सिकवावे| उंदं समुदाये करावे| परी परीगुसरूपे||(११-१०-१८)
3. लोक बहुत शोधावे| त्यांचे अधिकार जाणावे| जाणजाणोन धरावे| जवळी दुरी||(११-१०-२१)
4. अधिकारपरत्वे कार्य होते| अधिकार नसता वेर्थ जाते| जाणोनी शोधावी चित्ते| नाना प्रकारे||(११-१०-२२)
5. अधिकार पाहून काम सांगणे| साक्षेप पाहून विश्वास धरणे| आपला मगज राखणे| काहीतरी||(११-१०-२३)

समर्थाची एकांताची आवड, प्रचंड अभ्यास-साहित्य निर्मिती आणि ते ज्ञान लोकांना वाटण्याची तळमळ ती महान्ताच्याकडून अपेक्षित आहे. समर्थानी उभा केलेला संप्रदाय, पारख करून केलेले शिष्य(जसे कल्याण स्वार्मांचे एकपाठीपण हेरून त्यांच्याकडून साहित्य लिहून घेणे) इ. उदाहरणे त्यांनी महान्ताकडून ज्या अपेक्षा व्यक्त केल्या आहेत त्याला अनुसरून आहेत.

प्रश्न ३: समर्थ संप्रदायाच्या प्रसारकार्यासंबंधी कोणती माहिती (द. ११-१०) मध्ये आपणास मिळते?

समर्थानी ‘लोक बहुत जोडावे’ म्हणत व्यापक संप्रदाय उभा केला. भारतभर मठ स्थापन केले. मठाधिपती नेमले. लोकांची पारख करून त्यानुसार त्यांना कामे दिली. जे पात्र नव्हते त्यांना जवळ केले नाही. त्यांची पद्धत ही merit based होती. हे सर्व काम करतांना त्यांची identity त्यांनी सोडली नाही, एकांत सोडला नाही, अभ्यास सोडला नाही. महंतांनी पुढचे महंत निर्माण केले व संप्रदाय वाढवला.

प्रश्न ४: महाराष्ट्रातील तत्कालीन जनास्थितीचे वर्णन (द १५-२) मध्ये समर्थानी कसे केले आहे?

देशभरात समर्थना दारिद्र्य व दुःख दिसले. लोक बाटले गेले होते. पण महाराष्ट्रात जरा बरी परिस्थिती होती. पण तेथे खरे ज्ञान मिळवण्याची ओढ नव्हती. सर्वजण वेगवेगळ्या गोष्टीत गर्क होता. काम करणाऱ्या माणसाला जेवायची सवड नव्हती. काही युद्धात, काही व्यापारात तर काही इतर कामात गुंतले होते. बुद्धीच्या क्षेत्रात पण गोंधळ होता. नानाप्रकारचे वाद होते. संप्रदायांची भांडणे होती. काहीजण काही मिळेल या आशेने ब्रतवैकल्य करू लागले होते. खरे ज्ञान दुर्लभ झाले होते.

प्रश्न ५ अ: पुढील ओव्या लिहून त्यांचा अर्थ सांगा

1. १५-२-१४

स्वाध्याय परिचय-६ निस्पृहवर्तणूक, निस्पृहव्याप

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

त्याहीमध्ये जो तीक्ष्ण| रिकामा जाऊ नेदी क्षण| धूर्त तार्किक विचक्षण| सकाळ माने॥

अत्यंत अडचणी असून सुद्धा जो तीक्ष्ण बुद्धीने काम करतो, जो क्षणभरही विश्रांती घेत नाही, जो धूर्त असतो, तर्कशुद्ध बोलतो व चिकित्सक असतो, त्यामुळे सर्व त्याला मानतात.

2. १५-२-२८

उपासनेचा गजर| स्थळस्थळी थोर थोर| प्रत्ययाने प्राणीमात्र| सोडविले॥

लोकांकडून अनेक ठिकाणी उपासना-पूजा होते. त्याला प्रत्ययाने जे ज्ञान प्राप्त झाले आहे त्याचा वापर करून त्यांचा उद्धार करतो. त्यांना बंधनातून मुक्त करतो.

3. १५-२-६

उदिम्यास व्यासंग लागला| अवकाश नाहीसा झाला| अवघा पोटधंदाच लागला| निरंतरा॥

व्यापारी लोक त्यांच्या धंद्यात इतके व्यस्त झाले आहेत की त्यांना ज्ञान मिळवण्यासाठी फुरसतच नाही. सतत, पोटाची खलगी भरण्यासाठी कामात बुडून गेले आहेत.

प्रश्न ५ ब: समर्थाचे वास्तव असलेल्या घळीतील त्यांच्या प्रतिमेखाली एक ओवी लिहावयाची आहे, अशी कल्पना करून (द. १५-२) मधील नमकी कोणती ओवी आपणास निवडावीशी वाटेल ती ओवी लिहा

लोकी लोक वाढविले| तेणे अमर्याद झाले| भूमंडळी सत्ता चाले| गुप्तरूपे॥ (१५-२-२६)

समर्थाच्या जीवन्कार्याचे सार या ओवीत आल्यासारखे आहे म्हणून ही ओवी सुचवाविशी वाटते.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि.०५-०७-२०१२

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन ८-१० दिवस झाले. मला sciatica चा त्रास होतो आहे त्यामुळे फारवेळ बसता येत नव्हते. आता दुखणे control मधे आले आहे. म्हणून उशीर झाला. तरी क्षमस्य.

स्वाध्याय ६ निःस्पृहवर्तणूक वर आधिरित प्रश्नपत्रिकेचे समीक्षण

प्र. १) आपल्या सर्व सृष्टीचे व्यवहार अंतरात्मा म्हणजे भगवंत साक्षीभावाने करत असतो. त्याचेच मानवी रूप म्हणजे समर्थाचा महंत. तो सर्वाच्याच भल्याचा विचार तर करतो पण स्वतः कशातच गुंतत नाही. उत्तरासाठी ११-१० ह्या समासाचा सारांशच खरेतर लिहवा लागतो.

ह्या संदर्भात तुमचे उत्तर ठिक आले आहे असेच म्हणेन.

प्र.२ हे उत्तर योग्य आले आहे.

प्र ३ : द. ११स १० मध्यल्या ओवी क्र.१८, १९, २१, २२, २३ व २५ ह्या ओव्या संदर्भाला घेऊन सारांश लिहिला की अपेक्षित उत्तर तयार होते. तुमचे उत्तर योग्यच आले आहे.

प्र.४) द१५ स २ निःस्पृह व्यापा मधे तेव्हाच्या परिस्थितीचे वर्णन येते ते सगळेच उत्तरांत यायला हवे होते.

तुमच्या उत्तरांत त्याचा सारांश चांगला आला आहे. उत्तर बरोबर.

प्र.५अ) -१, -२ -३) सर्व ओव्यांचा अर्थ ठिक आला आहे. तुम्ही लिहिला तो शब्दार्थ. म्हणून उत्तर बरोबर.

शब्दार्थाच्याही पलिकडचा अर्थ पण असतो. तो अर्थ खरेतर शोधणे महत्वाचे.

उदाहरणार्थ :

ओवी १५-२-१४ घेतली तर :१) एकही क्षण रिकामा योग्य रितीने कसा ठेवायचा नाही? २) धूर्त म्हणजे काय? ३) विचक्षण म्हणजे काय? इत्यादी मुद्यांवर विचार करून बरेच कांही नवे अर्थ पुढे येतात. तो अर्थ लिहायचा. असो.

प्र.५ ब) घळ म्हणजे खनाळ. ह्या दृष्टिने ओवी २३ उत्तरास सर्वात योग्य.
त्यानंतर २४ व नंतर २६ असे म्हणता येईल..

तुमचा अभ्यास चांगला झाला आहे.

घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न.अथवा अ.आ.

आपला

रविन्द्र फडके

स्वाध्याय परिचय-७ अध्यात्मिक, अधिभौतिक, आधिदैविक ताप

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १: त्रिविध तापांची नवे सांगून त्यांच्या व्याख्या सांगणाऱ्या ओव्या लिहा

दुःखाचे वर्गीकरण – अध्यात्मिक/अधिभौतिक/आधिदैविक हे सांख्यांनी प्रथम केले. बाह्य कारणांनी (due to external influence) होणाऱ्या दुःखांना अधिभौतिक, अंतर कारणांनी (due to internal/personal factor) होणाऱ्या दुःखांना अध्यात्मिक तर नशीब/दैव (fate) यांनी होणाऱ्या दुःखांना आधिदैविक म्हणतात.

- देह इंद्रिय आणि प्राण| याचोनि योगे आपण| सुखदःख सिणे जाण| याचे नाव अध्यात्मिक|| (३-६-१३)
- सर्व भूतांचेनि संयोगे| सुखदःख उपजो लागे| ताप होता मन भंगे| या नव अधिभूतिक || (३-७-२)
- शुभाशुभ कर्मने जना| देहांती यमयातना| स्वर्ग नरक भोग नाना| या नाव आधिदैविक|| (३-८-२)

प्रश्न २: तक्ता पूर्ण करा

अनुक्रमांक	विधान	तापाचा प्रकार	ओवी क्रमांक
१	आजोबांचा चष्मा हरवला	अध्यात्मिक	३-६-४९/४५
२	उसाच्या मळ्याला दावेदाराने आग लावली	अधिभौतिक	३-७-८४
३	यात्रीकरुचे धन ठगाने लुबाडले	अधिभौतिक	३-७-४९
४	ऐन उमेदीमध्ये माधवराव क्षयाने आजारी पडले	अध्यात्मिक	३-६-३४
५	स्वा सावरकर यांना तुरुंगायाताना सोसाब्या लागल्या	अधिभौतिक	३-७-६३
६	वर्धाक्यामध्ये प्रत्येकाला हा ताप होतो	अध्यात्मिक	३-६-५३
७	जन्मतः आंधलेपण नशिबी येणे	आधिदैविक	३-८-१६/१७

प्रश्न ३: समर्थाच्या काळातील राजकीय छळ, अपघात आणि सासुरवास निर्दर्शक एकेक ओवी लिहा

- **राजकीय छळ:** प्राणी राजदंड पावत| जेरबंद चाबूक वेता| दरेमार तळवेमार होत| या नाव आधिभूतिक|| (३-७-६३)
- **अपघात:** ऐसा अग्न लागला| अथवा कोणी लाविला| हानी झाली का पोळला| या नाव आधिभूतिक|| (३-७-४३)
- **सासूरवास:** सासुरवास गालोरे|ठुणके लासरे चिमोरे| आले रुदन ण धरे| आ नाव आधिभूतिक||(३-७-२५)

प्रश्न ४: संदर्भासहित अर्थ स्पष्ट करा:” ऐसी मर्यादा लाविली देवे| म्हणोनी नीतीने वर्तावे|”

आपल्या बन्या वाईट कर्माप्रमाणे मृत्युनंतर भोग भोगावे लागतात. एखाद्याने नीती सोडली तर राजा शिक्षा करतो. त्याने नीती सोडली तर यम शिक्षा करतो. यमाने नीती सोडली तर देव त्याला शिक्षा करतात. हा धाक असल्याने सर्वांनी नीती नुसारच वागावे. जसे पेरले तसे उगवते. त्यामुळे सतत चांगली कर्मे केली तर जिवंत असताना व नंतर सुद्धा यातना-शिक्षा भोगाव्या लागत नाहीत.

स्वाध्याय परिचय-७ अध्यात्मिक, अधिभौतिक, आधिदैविक ताप

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ५: गेल्या दहा वर्षात आपणास उद्वेग आणणाऱ्या एखाद्या तापाचा अनुभव:

माझ्या अंगठ्याच्या नाखाखाली आत गाठ झाली होती. स्पर्श तर सोडाच साधी गार हवा लागली तरी ठणकायाचे. त्यावर पहिल्या शत्राक्रियेत पूर्ण नाख काढून ते काढण्याचा प्रयत्न झाला. तो यशस्वी झाला नाही. पुन्हा एक शस्त्रक्रिया. ठणका तसाच. पुन्हा एक शस्त्रक्रिया. अश्या ४ शस्त्रक्रिया केल्यावर ती गाठ गेली. प्रत्येक शस्त्रक्रियेनंतर antibiotics मुळे अनेक दिवस तोंड यायचे. खाता यायचे नाही. काढलेल्या नाखाजागी रोज पट्टी लावणे. उघडे पडल्याने ठणका असे अनेक दिवस अध्यात्मिक दुःख काही वर्ष भोगत होतो. आता आराम आहे.

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

मध्यंतरी मी घरी नव्हतो . बाकिचे एमैल्स वगैरे बाहेर पाहता येतात पण baraha software नसले की पंचाईत होते. त्यामुळे समीक्षणास थोडा उशीर झाला. तरी क्षमस्व.

स्वा.७ चे समिक्षण (द.३ स.६,७,८ वर)

प्र. १) तिनही व्याख्या बरोबर.

प्र.२) हे उत्तर बरोबर

वरील व्याख्यांच उपयोग करून आपल्याला ह्या दुखांचे मूळ कारण जरी कळले नाही तरी तापाचे स्वरूप कळते. प्रश्नाचा उद्देश हाच आहे

असा विचार केला तर आपल्याला मायेचा खेळ कसा आपल्या आयुष्यांत होतो आहे ते लक्षांत येते. त्यामुळे मनास येणारी उद्विग्नता टळते. हे असे कळणे परमार्थात फार आवश्यक असते.

प्र.३ : उत्तर बरोबर.

प्र ४था) अर्थस्पष्टिकरण योग्य आलेले आहे. दृश्य सृष्टीतला नियम " करावे तसे भरावे" हा आहे. कधीकधी आपल्याला जो ताप होतो त्याचे कारण म्हणजे आपण पूर्वी केलीले कार्य. साधारणत: ह्याच जन्मामध्ये आपल्या कृतीची फळे ह्याच जन्मी भोगावी लागतात. हा विचार पण मनाची होणारी उद्विग्नता कमी करण्यास मदत करतो असा माझा अनुभव आहे.

प्र.५) मोकळेपणे उत्तर लिहिल्याबद्दल अभिनंदन.

मला ह्याच तर्हचा ताप झाला होता व त्यामुळेच मी परमर्थाकडे वळलो. परमेश्वर आपल्याला असे ताप (आपल्याच कर्माची फळे) देवळ आपल्याला जागे करत असतो. पण बरेच वेळ आपण परत अज्ञानाच्या झोपेत जातो. असे होऊ यायचे नाही हेच सतत स्वतःला सांगायचे व नामस्मरण करायचे हेच उत्तम.

सर्व उत्तरे बरोबरच आहेत. स्वाध्याय तसा सोपाच आहे. पण त्यामधून काय शिकायचे ते मला जसे कळले तसे लिहिले आहे.

घरच्या सर्वांना स.न.

आपला
रविन्द्र फडके.

स्वाध्याय परिचय-८ पादसेवन भक्ती, अर्चन भक्ती, वंदन भक्ती

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १: पुढील अर्थाचा ओवीचरण ज्यात आहे त्या पूर्ण लिहा:

1. साधकाने श्रद्धापूर्वक अभिवादन केले की त्याच्या हिताची चिंता साधूला लागते
साधक भावे नमस्कार घालती| त्याची चिंता साधुस लागली| सुगम पंथे नेऊन घाली| जेथील तेथे|| (४-६-२४)
पादसेवन तेची जाणावे| कायावाचामनोभावे| सद्गुरुचे पाय सेवावे | सद्गतीकरणे|| (४-४-२)
सद्गुरुचरणी पूर्णपणे लीन झाल्यावर आपली पुढची वाटचाल गुरु ठरवतो आणि जन्म-मरणाच्या
फेन्यातूनही सोडवतो.
2. पूजासाहित्य आपणापाशी आहे असे कल्पून ते भगवंताच्या अर्पण करावे
ऐसी पूजा न घडवे बरवी| तरी मानसपूजा करावी| मानसपूजा अगत्य व्हावी| परमेश्वरासी|| (४-५-३१)
परमेश्वराचे पूजन साहित्य नसेल तर थांबेल असे करू नये. सर्व सामान्यांना संगुण रुपाची पूजा करणे
ठीक वाटते, पण तशी परिस्थिती नसेल तर परमेश्वराला मनात कल्पून त्याची मनातच पूजा बांधावी.
3. शास्त्र, गुरु आणि आत्मप्रचीती या विविध कसोट्या लावून आपण तेच ब्रह्म व्हावे
लक्षे जयासी लक्षावे| द्याने जयासी द्यावे| ते गे तेची आपण व्हावे| त्रिविधा प्रचीती||(४-४-१४)
जे आपले लक्ष आहे, ते आधी शास्त्र, गुरु आणि अनुभव यावर तपासून पहावे मग ते बनावे.
4. राने, बाग, तापसीलोकांसाठी पर्णकुटिका निर्माण करणे ही जगन्नायाकाची पूजा, त्याला अर्पण करावी
वने उपवने पुष्पवाटिका| तापस्यांच्या पर्णकुटिका| ऐसी पूजा जगन्नायका| येथासांग समर्पावी|| (४-५-२६)
आदर्श मंटिराचा परिसर कसा असावा त्याचे वर्णन समर्थानी केले आहे.

प्रश्न २: वंदनभक्ती समासामध्ये हिंदुधर्माची विशेषता जी साहिष्णूवृत्ती, तिची शिकवण कश्या प्रकारे व्यक्त
झाली आहे ते सांगा:

हिंदू धर्म कोण्या एका प्रेषिताने केलेला नाही. त्यामुळे तो एखाद्याच्या किंवा एखाद्या ग्रंथाच्या शिकवणीला
बांधलेला नाही. त्यात अनेक पूजापद्धती, अनेक, देव, पंथ सामावून घेण्याची वृत्ती आहे. हिंदू धर्म मानतो की
कोठल्याही मार्गाने केलेली उपासना, नमस्कार शेवटी परमात्म्याला पोहोचतो. “ आकाशात पतितं तोयं, यथा
गच्छति सागरम, सर्व देव नमस्कार, केशवं प्रतिगच्छति॥” - जसे अनेक, नदी नाले, यांचे पाणी शेवटी समृद्धास
मिळते, तसे कोणत्याही देवाला केलेला नमस्कार शेवटी विष्णूला-परमात्माला पोहोचतो. यातून इतर पंथ,
पूजापद्धती या बद्दलचा आदराच हिंदू धर्म व्यक्त करतो.

प्रश्न ३: सद्गुरुचरणी अनन्यभाव असावा हे समर्थानी आग्रहाने प्रतिपादन केले आहे ते का?

या नाव पादसेवन| सद्गुरुपदी अनन्यपण| निरसावया जन्ममरण| यातायाती|| (४-४-३)

स्वाध्याय परिचय-८ पादसेवन भक्ती, अर्चन भक्ती, वंदन भक्ती

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

समर्थना येथे मनोभावे, संपूर्ण श्रद्धेने केलेली भक्ती अपेक्षित आहे. कोठलाही मनात शंका आल्या, सद्गुरुच्या विषयी इतर हेतू निर्माण झाले की सद्गुरु चरणी लीन होता येत नाही. Needs complete devotion and dedication. असे असेल तरच गुरु तुम्हाला या जन्म-मरणाच्या फेज्यातून वाचवू शकतो.

प्रश्न ४: नमस्कार महती या संदर्भात समर्थनी काय म्हणाले आहे?

नमस्कार हा अतिशय नम करणारा, अहंकार घालवणारा, दुःखे नाहीशी करणारा आहे. नामस्कारणी सख्य होते, क्षमा केली जाते. नमस्कार करून संतांना शरण गेल्यास फेज्यातून सुटकाही होते. नमस्कार करण्यास विशेष काहीही कष्ट, सायास पडत नाहीत, साधने सामुग्री लागत नाही, म्हणून नमस्कार श्रेष्ठ आहे.

प्रश्न ५: चूक की बरोबर:

1. नमस्कार व साष्टांग नमस्कार यात तारतम्य बाळगावे -

चूक.

आपल्या सभोवती, सर्व प्राणी-मात्रात, सज्जनांमध्ये, दुर्जनांमध्ये परमेश्वराच असल्याने कोणालाही मनोभावे नमस्कार करताना कसलाही विचार करण्याची जरुरी नाही.

2. अर्चनभक्ती म्हणाली की पूजासाहित्य प्रत्यक्ष स्वरूपात हवेच -

चूक.

देवाची पूजा करण्यासाठी साहित्य असलेच पाहिजे असे काही नाही. मनातल्या मनात परमेश्वर कल्पून त्याची हृदयातच पूजा तेवढ्याच शर्द्देने होऊ शकते.

3. आपले दैवत विशिष्ठ असताना कोणत्याही देवेला नमस्कार करणे हा ढांगीपणा आहे

चूक.

आपले दैवत काहीही असताना दुसऱ्या दैवताला नमन केल्याच काहीही हरकत नाही. सर्व देव शेवटी एकच आहेत.

श्री.रा.रा.योगेश कुलकर्णी यांस स.न.वि.वि.

दि. १३-१०-१२

स्वा ६याय ८ समिक्षण करून पाठ्यित आहे. तसेच स्वा ९ मध्यल्या प्र. चे पण समिक्षण प्रथम घेत आहे.

स्वा ९ मधील प्र ३ अ व ब चे समिक्षण.

प्र३ अ) उत्तरची ओवी पण संदर्भ म्हणून लिहायची आहे. तो भाग राहून गेला आहे. असो.

स्पष्टिकरणामत म्हटल्याप्रमाणे जर साधक खरेच पात्र असेल तर त्याला संतसंगत नक्कीच मिळते. संत हे जरी स्थूल रूपाने नसले तरी त्याचे अस्तित्व सुक्ष्म रूपात असते. ते ब्रह्मज्ञानी असल्यामुळे अमर आहेत. आजही असा अनुभव असणारी मंडळी आहेत. अर्थात खरा संत आज्ञालच्या जमान्यात ओळखणे कठीणच आहे.

संतांचे ग्रंथ आपल्याकदे आहेत ते वाचणे ही पण संतसंगतच होय.

अशी संगत लाभली तर साधकाला मुक्ति मिळते. परीसचा स्पर्श झाल की लोखंडाचे सोने होते. मग ते परत लोखंड होत नाही. असे संतसंगतीचे महत्व आहे ही ही ओवीचरणे सांगतात.

तुमचे उत्तर समधानकारक आलेले आहे.

प्र ३ब) उत्तर बरोबर. कोणतेही काम जर करायचे तर एकाग्रता महत्वाची. तसे नसेल तर कधीकधी कामाचा विचका होतो. मग ते परमार्थातले (साधना करणे) असो वा प्रपंचामध्यले असो. जो अस एकाग्रचित नाही तो दुष्कृत.

स्वाध्याय ८ वा पादसेवन भक्ती, अर्चन भक्ती, वंदन भक्ती समासांवर आधरित.

प्र.१ ला) सर्व ओव्यांचि निवड बरोबर.

ह्या प्रश्नामध्ये हे दाखवले आहे की

१) भगवंताला पुर्णपणे शरण जाऊन जगावे. २) त्याचि पुजा कोठेही मानसपूजा म्हणून करता येते. ३) गुरु शोधायचा, करायचा तर तो पूर्ण कसोटी लावूनच करावा. वाटेल तो नको. ४) पर्यावरण पण राखणे महत्वाचे आहे.

आजच्या दिवसांमध्ये पण समर्थाचे बोल उपयोगी आहेत.

प्र.२ उत्तर अगदी योग्य लिहिलेले आहे.

प्र ३ रा) हे उत्तर पण योग्य आलेले आहे. जो पर्यंत सदगुरु भेटत नाहीत तो पर्यंत त्यांचे ग्रंथच गुरु मानून त्याप्रमाणे वर्तन ठेवता येते. असे केले तर सद्गुरु अशया भक्ताला स्वतःहूनच भेटतात. संत तुकारामांना त्यांचे गुरु स्वप्नांमध्येच भेटले होते. हे येथे आपल्यासारख्यांनी (जे पर्मार्थ साधना करतात त्यांच्यासाठी) लक्षांत घेणे महत्वाचे आहे.

प्र ४था) नमस्कार केल्याने शत्रुच मित्र होतो हा व्यवहारमध्यला फायदा.
उत्तर बरोबर.

प्र ५-१) साष्टांग नमस्कार फक्त सदगुरु व देवालाच करायचा असतो. साध हात जोडून नमस्कार कोणालाही करता येतो. प्रश्नातले statement बरोबरच आहे.

प्र ५-२) उत्तर बरोबर.

प्र ५-३) उत्तर बरोबर.

एकूण उत्तरे चांगली आलेली आहेत.

घरच्या सर्वाना स.न.

आपला

रविन्द्र फडके.

प्रश्न १: पुढील अर्थाच्या ओव्या पूर्ण लिहा

- दुश्चितपणाच्या सोबतीला आळस असेल माणसाच्या निद्राविलासाला काय तोटा?
दुश्चितपणासवे आळस। आळसे निद्राविलास। निद्राविलासे केवळ नास। आयुष्याचा। (८-६-३७)
- दुश्चित माणसाचा संसार एखाद्या वेड्या पिसाटाच्या संसारासारखा किंवा आंधळ्या मुक्या बहिरया माणसासारखा होतो
वेडे पिशाच्च निरंतर। अंध मुके आणि बधीर। तैसा जाणावा संसार। दुश्चित प्राणियांचा। (८-६-२६)
- जो सावध यत्नशील आणि दक्ष असेल त्याला मोक्षश्री सहजपणे प्राप्त होते
सावध साक्षपी विशेष। प्रज्ञावंत आणि विश्वास। त्यास साधनी सायास। करणेची नलगे। (८-६-४९)

प्रश्न २: दुश्चितपणाच्या प्रभावामुळे प्रपंच आणि परमार्थ यांच्या हानीचे चार मुद्दे सांगा

दुश्चितपणाने काम होत नाही, सारखी काळजी लागते आणि नेहमी विस्मरण होते. प्रपंचात राहताना दुश्चित माणूस वेड्या सारखा, आंधळा/मुका/बहिरा असल्या सारखा वागतो. परमार्थाच्या मार्गावरही साधना व भजन होत नसल्याने प्रगती होत नाही. जो आळशी आहे त्याला परलोक कसा मिळणार, त्याची जन्म-मरणाच्या फेऱ्यातून सुटका कशी होणार?

प्रश्न ३: संदर्भासहित स्पष्टीकरण

- लोहो परीसेसी लागला। थेम्बुटा सागरी मिळाला॥
येथे समर्थ सत्संगाविषयीचे विचार मांडत आहेत. लोखंडला परीस लागला की त्याचे तत्काळ सोने होते. थेंब समुद्रात बेमालूमपणे मिसळून जातो. त्याप्रमाणे दक्ष, तत्पर माणसाला संतसंगतीत तत्काळ मोक्षप्राप्ती होते.
- दुश्चित बैसलासी दिसो। परी तो असताची नसे॥
काही माणसे शरीराने एका ठिकाणी असतात पण मनानी वेगळ्याच ठिकाणी. हेच सांगताना समर्थ म्हणतायत की दुश्चित ऐकत आहे असे दिसत असले तरी त्याचे चित्त तेथे नसते तर तो वेगळाच विचार करत असतो.

प्रश्न ४: “आळसाला उसंत नाही” - विरोधाभास स्पष्ट करा

खरेतर उद्योगी माणसांना कामे इतकी असतात की त्यात त्यांना उसंत मिळत नाही. पण निरुद्योगी माणसाला आळसच इतका असतो की त्याला त्यातून उसंत/सवड मिळत नाही -☺ तो कायम आळसात असतो. समर्थांनी हे वाक्य उपरोधाने म्हटलेले आहे.

प्रश्न ५: अर्थात न पाहता नुसतेच श्रवण करणाऱ्यांना समर्थनी काय उपमा दिली आहे? ती उपमासुद्धा कमी पडते हे त्यांनीच कसे दाखवून दिले आहे?

न समजता नुसते कानावर पडल्याने लाभ होत नाही. याला समर्थनी पाषाणाची/दगडाची उपमा दिली आहे. कितीही पाण्यात राहिला तरी दगडाच्या आत काही शिरत नाही तसे दुश्चीताच्या कानावर पडलेले डोक्यात शिरत नाही. पण नंतर समर्थ म्हणतात की अशा माणसांना दगड म्हणणे पण बरोबर नाही कारण काही दगडांचे चांगले गुणधर्म असतात. तसे गुणधर्मही दुश्चीतांच्यात नसल्याने ते दगडापेक्षाही खालच्या दर्जाचे आहेत.

प्रश्न १: पुढील अर्थाच्या ओव्या पूर्ण लिहा

- दुश्चितपणाच्या सोबतीला आळस असेल माणसाच्या निद्राविलासाला काय तोटा?
दुश्चितपणासवे आळस| आळसे निद्राविलास| निद्राविलासे केवळ नास| आयुष्याचा||(८-६-३७)
- दुश्चित माणसाचा संसार एखाद्या वेड्या पिसाटाच्या संसारासारखा किंवा आंधळ्या मुक्या बहिरया माणसासारखा होतो
वेडे पिशाच्च निरंतरा अंध मुके आणि बधीरा तैसा जाणावा संसारा दुश्चित प्राणियांचा||(८-६-२६)
- जो सावध यत्नशील आणि दक्ष असेल त्याला मोक्षश्री सहजपणे प्राप्त होते
सावध साक्षपी विशेष| प्रजावंत आणि विश्वास| त्यास साधनी सायास| करणेची नलगे||(८-६-४९)

प्रश्न २: दुश्चितपणाच्या प्रभावामुळे प्रपंच आणि परमार्थ यांच्या हानीचे चार मुद्दे सांगा

दुश्चितपणाने काम होत नाही, सारखी काळजी लागते आणि नेहमी विस्मरण होते. प्रपंचात राहताना दुश्चित माणूस वेड्या सारखा, आंधळा/मुका/बहिरा असल्या सारखा वागतो. परमार्थाच्या मार्गावरही साधना व भजन होत नसल्याने प्रगती होत नाही. जो आळशी आहे त्याला परलोक कसा मिळणार, त्याची जन्म-मरणाच्या फेऱ्यातून सुटका कशी होणार?

प्रश्न ३: संदर्भासहित स्पष्टीकरण

- लोहो परीसेसी लागला| थेम्बुटा सागरी मिळाला||

संत संगतीत साधकाला किती दिवसात मुक्ती लाभते या प्रश्नाचे उत्तर देताना समर्थ परिसाचा आणि थेंबाचा दाखला देतात. संतांच्या संगतीत साधकाला तात्काळ मुक्ती लाभते. जसे लोखंडाला (साधकाला) परीसस्पर्श (संत संगत) लागताच त्याचे लगेच सोन्यात (मोक्ष प्राप्तीत) रुपांतर होते तसे. यासाठी साधकही पात्र असावा लागतो, नुसती संत संगत उपयोगाची नाही. सद्यपरिस्थितीत जेथे अध्यात्माचाही बाजार चाललेला दिसतो अश्या वेळी खरे संत ओळखणे अवघड जाते. तरीही जे लोकांची विना अपेक्षा सेवा करताना दिसतात (जसे, बाबा आमटे) त्यांनाच संत मानावयास हरकत नाही असे वाटते.

- दुश्चित बैसलासी दिसो| परी तो असताची नसे||

हल्ली आपल्यावर चहुबाजूंनी अपेक्षांचा, माहितीचा मारा चालू असतो. इच्छा नसरी तरी काळाच्या मागे पडू अश्या भीतीने माणूस अनेक गोष्टीच्या मागे सतत लागलेला दिसतो. त्याचे चित्त नेहमी अनेक गोष्टीचा विचार करण्यात मग्न असते. शरीराने एका ठिकाणी बसलो असलो तरी मन

सैरभैर धावत असते. दुष्यीतता येते. मन शांत करणे, एकाग्र करणे याचा सराव केला तर एखाद्या विषयाचा सखोल अभ्यास करून प्राविण्य प्राप्त करता येऊ शकेल, उद्घार होऊ शकेल.

प्रश्न ४: “आळसाला उसंत नाही” - विरोधाभास स्पष्ट करा

खरेतर उद्योगी माणसांना कामे इतकी असतात की त्यात त्यांना उसंत मिळत नाही. पण निरुद्योगी माणसाला आळसच इतका असतो की त्याला त्यातून उसंत/सवड मिळत नाही -☺ तो कायम आळसात असतो. समर्थानी हे वाक्य उपरोधाने म्हटलेले आहे.

प्रश्न ५: अर्थातर न पाहता नुसतेच श्रवण करणाऱ्यांना समर्थानी काय उपमा दिली आहे? ती उपमासुखा कमी पडते हे त्यांनीच कसे दाखवून दिले आहे?

न समजता नुसते कानावर पडल्याने लाभ होत नाही. याला समर्थानी पाषाणाची/दगडाची उपमा दिली आहे. कितीही पाण्यात राहिला तरी दगडाच्या आत काही शिरत नाही तसे दुश्चीताच्या कानावर पडलेले डोक्यात शिरत नाही. पण नंतर समर्थ म्हणतात की अशा माणसांना दगड म्हणणे पण बरोबर नाही कारण काही दगडांचे चांगले गुणधर्म असतात. तसे गुणधर्मही दुश्चीतांच्यात नसल्याने ते दगडापेक्षाही खालच्या दर्जाचे आहेत.

श्रीराम प्रसन्न दि. २१ सप्टेंबर २०१२.

श्री.रा.रा. योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

प्रथम आज स्वाध्याय ९ समिक्षण करून पाठवित आहे.

स्वाध्याय ९ परिचय "दुष्कृत निरूपण समासावर आधारित "

प्र.१) सर्व ओव्या यथार्थ निवडल्या आहेत. उत्तर बरोबर. आपण सावध कोणत्या बाबतीत रहायला हवे? प्रयत्र कोणते करायचे? असे प्रश्न समोर या ओव्यांमुळे आले असतिल. अर्थात उत्तर आपले आपणच शोधायचे आहे.

प्र.२) उत्तर बरोबर. मुद्दे योग्य नोवडले आहेत.

प्र ३अ व ब) उत्तर ठीक आहे.

स्पष्टिकरण करतांना ओविमधल्या शब्दांवर थोडसा खोल विचार व्हायला हवा. असा विचार करून मगच स्पष्टिकरणाचा प्रश्न सोडवायचा आहे.

उदाहरणार्थ:- संत संगत म्हणजे काय? आपण तर संसारी मंडळी. आपल्याला संत संगत कशी मिळते? थेंब एकदा का सागराला मिळाला की वेगळा होऊ शकतो कां? किंवा

दुष्कृताचे मन भरकटत असते म्हणजे काय? ह्यामुळे काय नुकसान होते? आपले असे बरेचदा होते. त्यामुळे हा मुद्दा सहज स्पष्ट करता येतो.

असो. ह्यावर तुमचे विचार काय आहेत ते जमल्यास जरूर वेगळे कळवा. पुढच्या वर्षीच्या अभ्यासासाठी हे महत्वाचे आहे. खरेतर हाभाग पण स्पष्टकरणांत येणे उत्तम झाले असते.

प्र४) उत्तर बरोबर.

प्र५) उत्तर योग्य.

आपला
रवींद्र फडके.

प्रश्न १: राजकारणाचा क्रम सांगणारी ओवी लिहा

मुख्य हरिकथा निरूपण| दुसरे ते राजकारण| तिसरे ते सावधपण| सर्वविषयी||(११-५-४)

लोकसंग्रह करणाऱ्यांच्यात काय गुण असावेत आणि कोणत्या क्रमाने (महात्वानुसार) असावेत हे समर्थानी येथे सांगितले आहे. प्रथम ईश्वरभक्ती त्यांनी लोकांचा विश्वास बसतो. नंतर समाजाच्या रक्षणासाठी उद्घारासाठी राजकारण आणि नंतर सर्व विषयात सावधपणा ही महत्वाची लक्षणे पाहिजेत.

प्रश्न २: राजकारण कसे असावे व कसे नसावे हे स्पष्ट करा

राजकारण बहोत करावे| परंतु काळोच नेदावे| परापीडेवारी नसावे| अंतःकरण||(११-५-१९)

राजकारण हे कोठेही जास्त बोभाटा न करिता करण्याची गोष्ट आहे. जरी असे छुपे कार्य करीत राहिले तरी ते लोकांना त्रास देणारे नसावे. समाजाच्या भल्यासाठीच असावे.

लोक पाखरून सांडावे| राजकारणे अभिमान झाडावे| पुन्हा मेळवून घ्यावे| दुरील दारे||(११-५-२०)

लोकांचा स्वभाव ओळखून, धूर्तपणे त्यांचा दुराभिमान नष्ट करावा. नंतर त्यानाही बरोबर घ्यावे. बेरजेचे राजकारण करावे!!

प्रश्न ३: समुदायाच्या हव्यासासाठी एकांतसेवन आवश्यक आहे हे प्रमेय कसे मांडले आहे.

एकांतामध्येच नीट विचार होतो, मार्ग सापडतात, पुढची वाटचाल ठरवता येते. तसे केले नाही तर वैचारिक दिवाळखोरी येईल. एकांतात न राहता सतत लोकांमध्ये राहिले तर ‘अतिपरिचयात अवजा’ होते. विअचारिक उथळपण, सवंगपणा येऊ शकतो.

(अतिपरिचयात अवजा, संतत गमना अनादारो भवती, मलये भिल्ल पुरंधी, चंदन तरु काष्ठ इंधनं कुरुते).

प्रश्न ४: “येक मिरासी साधिती|येक सीध्या गवविती| व्यापकपणाची स्थिती| ऐसी आहे॥” याचा अर्थ स्पष्ट करा

एकाच गोष्टीमध्ये काही जण यशस्वी होतात तर काही अयशस्वी याचे करण आणि उदाहरण समर्थ येथे देत आहेत. पूर्ण विचार करून योजना आखून व्यवहार केले तर अपयश येत नाही. काही विचारपूर्वक वागून जमिनी/वतन मिळवतात तर काही हातात असलेलेही गमावतात आणि असे बन्याच वेळेला दिसून येते.

प्रश्न ५: समर्थ हे भवितमार्गी संत होते की राजकारणी महंत का अजूनच वेगळे?

समर्थ भवितमार्गी संत होतेच व राजकारणी महंत/गुरु पण होते, पण त्यापेक्षाही माझ्यामते समर्थ सखोल अभ्यासक आणि विचारवंत होते. त्यांची निरक्षण शक्ती, अनेक विषयांचे आकलन आणि सुसूत्रपणे मांडण्याची हातोटी यावरून ते प्रजावंत जास्त वाटतात.

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय सप्टेंबर मधे माझ्या सुचने प्रमाणे धाडल्या बद्दल धन्यवाद. October सुरु झाल्याबरोबर समीक्षण पाठवाचा विचार होता. पण २४ sept पासून ४ Oct पर्यंत BHEL मधे inspection चे काम होते. म्हणून आज पाठवित आहे.

स्वा. १० वा राजकारण निरूपणवर आधारित.(द. ११-५ व द १९-९)

प्र. १ ला) उत्तर बरोबर. ईश्वरभक्ती करण्यांत नीतीमत्तेने वागणे घडते. म्हणुन ईश्वरभक्तीचा क्रमांक आधी. महंत हाच तेव्हाच नेता. नेत्यासाठीचे मार्गदर्शन येथे आढळते. सावधपण आपल्या सर्वासाठी महत्वाचे आहे

प्र २ रा) सर्व ओव्या योग्य निवडल्या आहेत. उत्तर चांगले योग्यच आलेले आहे. येथे समीक्षकाने कांही लिहावे असे नाही.

प्र ३ रा) उत्तर अगदी योग्य तसेच म्हणी लिहिल्यामुळे सुंदर झाले आहे.

प्र. ४था) उत्तराचे मुद्दे बरोबर म्हणून उत्तर बरोबर .

प्रपंचात तसेच परमार्थात यश हवे असेल तर योजनापूर्वकच काम करायला हवे.

नियमितता हवी. जे करतो आहोत ते योग्य रीत्या व वेळेवर होते आहे की नाही श्याची तपसणी वेळोवेळी करायला हवी. तरच यश मिळेल हे येथे समर्थानी अत्यंत चतुरपणे स्पष्ट केले आहे.

श्या दृष्टीने हा एक महत्वाचा स्वाध्याय आहे.

प्र.५) उत्तराचे मुद्दे बरोबर. पण थोडेसे स्पष्टीकरण लिहिले असते तर उत्तर आणखी छान झाले असते.

अभ्यास समाधानकारक आहे. घरच्या सर्वांना स.न.

आपला
रवोंद्र फडके

स्वाध्याय परिचय- ११ जनस्वभावनिरूपण, अंतर्देवनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १: ओव्यांचा अर्थ सांगा

1. येहलोक अथवा परलोकादोहीकडे सारखाची विवेका| दीर्घसुचनेचे कौतुका| कळले पाहिजे||(१८-७-६)
प्रपंच असो अथवा परमार्थ, समर्थ म्हणतात की, दोन्हीकडे सारासार विचार करून , विवेकाने वागले तरच भाग्य उजळते. फक्त तत्कालीन फायदा न बघता, भविष्याची योजना दूरदर्शीपणे आखली पाहिजे. आत्ता कष्ट केले तरच भविष्यात यश मिळेल, म्हणून दूरदृष्टीचे महत्व कळले पाहिजे.
2. विचारे यहलोक परलोका| विचारे होतसे सार्थका| विचारे नित्यानित्यविवेका| पहिला पाहिजे||(१८-७-२०)
The way you think, you become. आपले विचारच आपल्याला घडवत असतात. एखाद्या गोष्टीकडे/घटनेकडे पाहण्याचा दृष्टीकोन आपली प्रगती/अधोगती ठरवतो. केवळ विचारांनी इहलोक किंवा परलोक साधता येतो. खरे खोटे शोधण्याचा विचार नेहमी केला पाहिजे.
3. विवेकेवीण जो भावा| तो भावाची अभावा| मूर्खस्य प्रतिमा देवा| ऐसे वाचना||(१८-८-१६)
काही लोक इतर मागे लागले म्हणून देवाच्या/बुवाबाजीच्या मागे लागलेले दिसतात. तेथे त्यांचा स्वतःचा विचार, सत्यता पडताळून पाहण्याची वृत्ती नसते. असतो केवळ अंधविश्वास. अश्या ठिकाणी कितीही भाव/भक्ती असली तरी काय उपयोग? नजीकच्या काळात आलेल्या 'देऊळ' या चित्रपटात याविषयी बोलके भाष्य केले आहे.
4. प्रचीतीविण जे केलो| ते ते अवघे व्यर्थ गेलो| प्राणी कष्टाकष्टेची मेलो| कर्मकचाटे||(१८-८-२०)
विज्ञानामध्ये कोणताही सिद्धांत प्रयोगांनी सिद्ध होईपर्यंत खरा मानण्यात येत नाही. तसेच अध्यात्मात किंवा जीवनात प्रचीती आल्याशिवाय त्याच्या मागे लागू नये. नाहीतर नुसतीच ढोर-मेहेनत होते. ब्रह्माची/त्या एका सत्याची प्रचीती आल्यावर कर्माच्या बंधनातून मुक्त होता येते.

प्रश्न २: द. १८-७ मध्ये “मानवाच्या परलोकिक कल्याणाइतकाच ऐहिककल्याणाचा विचार प्रभावीपणे मांडलेला दिसतो” या विधानाची सत्यता १० ओळीत स्पष्ट करा

समर्थाच्या मते जे गुण परमार्थासाठी लागतात ते प्रपंच चालवण्यासाठी पण अत्यंत आवश्यक आहेत. विवेक, सारासार विचार जर ठेवला नाही तर यश मिळत नाही. विवेक न वापरता कोठेही श्रद्धा ठेवली तर त्याचा काही उपयोग नाही. प्रपंचात कष्टाशिवाय फळ नाही. दूरदृष्टीने आत्ता खूप कष्ट करून भविष्याच्या सुखाची सोय करता येते. असा दूरदर्शीपणा परमार्थाच्या वाटेवर पण जरुरी असतो. प्रपंचात द्रव्य साठवले तर भविष्यात उपयोग होतो तसेच परलोक साधण्यासाठी परमार्थ उपयोगाचा असतो. अश्या दोन्ही पद्धतीने

|| जय जय रघुवीर समर्थ||

स्वाध्याय परिचय- ११ जनस्वभावनिरूपण, अंतर्देवनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

संचय केला नाही तर जीवन व्यर्थ होय. जन्मोजन्मी त्यास मग वेदना भोगाव्या लागतात. त्यामुळे कष्ट करून व विवेकाने वागणे दोन्ही लोकांच्या प्राप्तीसाठी आवश्यक आहे.

प्रश्न ३: तीर्थक्षेत्रापेक्षा सत्संगाची महती अधिक असल्याचा विचार द. १८-८ मध्ये कशाप्रकारे मांडण्यात आला आहे? (१० ओळी)

प्रचलित समजानुसार अनेक देव मानले जातात. त्यापैकी ब्रह्मा-विष्णु-महेश हे प्रमुख. पण यांच्यावरही जो राज्य करतो तो अंतरात्मा असतो. त्याला लोक विसरतात आणि देव शोधायला तीर्थक्षेत्री जातात. तेथे त्यांचा साहजिकच भ्रमनिरास होतो. देव दगडा-पाषाणात नसून अंतरंगात शोधण्याची गोष्ट आहे. उगाच वणवण करून बाहेर देव भेटणार नाही, त्याचा शोध स्वतःच्या आत घ्यायचा असतो. मग त्यासाठी सत्संग हा मार्ग आहे. संतसंगतीने अनेक लोकांना देव सापडला आहे असे समर्थ म्हणतात. हे विचाराचे, विवेकाने शोध घेण्याचे काम आहे. जे असे विचारवंत नसतात ते भ्रमिष्टासारखे तीर्थक्षेत्री देव शोधात बसतात. या धर्तीचे एक गाणे आहे - “कुठे शोधिसी रामेश्वरी अन् कुठे शोधिसी काशी, हृदयातील भगवंत भुकेला...”

प्रश्न ४: “खरा देव कोणता?” याबद्दल १८-८ मध्ये समर्थानी व्यक्त केलेले विचार लिहा

खरा देव दगडात, धातूत, तीर्थक्षेत्री नसतो. तो प्रत्येकाच्या अंतरंगात असतो. त्याचा शोध विवेकाने घ्यावा लागतो. सामान्यजन तीर्थक्षेत्राची पायपीट करून थकतात, देव न सापडल्याने कष्टी होतात. त्यांनी तो मार्ग सोडून सत्संगाचा, विवेकाचा मार्ग धरला पाहिजे. संत मार्गदर्शन करतात त्याप्रमाणे अंतरंगाचा शोध घेणे आवश्यक आहे. देवाची मूर्ती पाहून, त्यामागची मूळ कल्पना काय आहे याचा विचार करून, जो आत्म्यापर्यंत पोहचतो तो खरा विवेकी होय.

प्रश्न ५: ३ ओव्यांची १८-७ मधून निवड व त्याची करणे

1. जनाचा लालची स्वभाव| आरंभी म्हणिजे मला काही देव| ऐसी वासना||(१८-८-१)
लोकांना देव हा भक्तीसाठी नको असून स्वार्थ साधण्यासाठी पाहिजे असतो. नवस बोलणे म्हणजे तर सौदाच असतो. ही ओवी लोकांची खरी मनोवृत्ती बाहेर आणते.
2. कष्टेवीण फळ नाही| कष्टेवीण राज्य नाही| केल्याविण होत नाही| साध्य जनी|| (१८-८-३)
'असेल हरी तर देईल खाटल्यावरी' अशी मनोवृत्ती दिसून येते. भक्तिमार्गाचा पुरस्कार करणाऱ्या सर्थानी खोट्या अपेक्षावर ताशेरे ओढले आहे. देव, भाग्य आहे म्हणून काहीही आयते मिळणार नाही, कष्ट हे करावेच लागणार. प्रपंच आणि परमार्थ यात निष्क्रियतेला स्थान नाही.

|| जय जय रघुवीर समर्थ||

स्वाध्याय परिचय- ११ जनस्वभावनिरूपण, अंतर्दृष्टवनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

3. आधी कष्टाचे दुःख सोसती| ते पुढे सुखाचे फळ भोगती| आधी आळसे सुखाविती| त्यासी पुढे
दुःख|| (१८-८-५)

बहिणाबाई यांनी म्हणाल्याप्रमाणे 'आधी हाताला चटके, तेंव्हा मिळते भाकर'. शिवाय असेही
आपल्याला माहिती आहे की 'टाकीचे घाव सोसल्याशिवाय देवपण येत नाही'. जे आधी कष्ट करीत
नाहीत, आयते मिळालेले फक्त उडवतात त्यांची नंतर अधोगती झालेली दिसते.

श्री .रा.रा. योगेश खुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

२६ oct पासून बाहेर गावी गेलो होतो. ९ Nov ला परत आलो. नंतर घरामधे दिवाळी व आजारपणे चालू आहेत. त्यामुळे समीक्षणास उशीर झाला आहे. तरी क्षमस्व.

स्वाध्याय ११ चे समीक्षण (परिचय)

प्र १ला-१) उत्तर योग्य. नुस्ती योजनाच नको तर वरचेवर आपण योजनेप्रमाणे काम करत आहोत ना ह्याची तपासणी (चाळणा) पण अवश्य असायला हवी.

ही ओवी खूपच महत्वाची आहे. Seven habits of most effective people नावाचे पुस्तक आहे. लेखकाचे नाव stefen cowey. त्यामधे चाळणा करण्यासाठी फारसोपे व सुंदर मार्गदर्शन आहे.

प्र१ला -२) उत्तर योग्य. दासबोधाच अभ्यास नित्यानित्य विवेक कसा करायचा तेच शिकवतो.

प्र १ला-३) उत्तर योग्य. सर्वात अनुभवच महत्वाचा.

प्र२) उत्तर मुद्देसुद व चान.

प्र ३) हे उत्तर पण योग्य. माझ्यामते आजकाल लोक sight seeing साठीच तिर्थक्षेराना भेट देताना दिसतात. उदा. १० दिवसाम्त बसने नर्मदा प्रदक्षीणा. जर भगवंताठायी मन नसेल तर सारे कांही व्यर्थच. असो.

प्र.४) उत्तर चांगले. सर्व दृश्याच्या मगे जे अधिशठान तोच खरा देव. हे समजूनच देवाचे भजन, पूजन, स्मरण हे करणे योग्य. देव तर निर्गूणच आहे. पण आपल्याला तो सगुण रूपामध्येच भेटतो.

प्र ५) ओव्याची नोवड चांगली केली आहे. मला १८-७-२० वि ओवी पण आवडते.

तुम्ही कष्ट म्हनजे मोठे प्रयत्न करणे निवदले ते पण हवेच.

आभ्यास चान झाला आहे. आत १२ वा सवडिनुसार पाठवावा.

आपला

रवींद्र फडके.

प्रश्न १: ओव्या शोधून काढा

- प्रपंच असो व परमार्थ असो, जाणता मनुष्याच त्यात यश मिळवण्यास पात्र ठरतो. नेणता हा व्यर्थ जिणे जगतो.

प्रपंच अथवा परमार्थ| जाणता तोची समर्थ| नेणता जाणी जे व्यर्थ| निःकारण|| (९-४-१९)

- उत्तम गुण हे भाग्याचे लक्षण असते. हे लक्षण नसेल तर तो अवलक्षणी हे सरळच आहे याकारणे उत्तम गुण| तेची भाग्याचे लक्षण| लक्षणेवीण अवलक्षण| सहजची आले||(९-४-१७)
- ज्ञान मिळवता करोडो साधने परोपरीने केली तरी माणसाला मोक्षाचा अधिकारी होता येणार नाही. न जाणता कोटीवरी| साधने केली परोपरी| तरी मोक्षास अधिकारी| होणार नाही||(९-४-२८)

प्रश्न २: काही लोक संपन्न तर काही दुबळे, काही स्वच्छ तर काही औंगळ असा भेद समर्थाच्या मते का दिसतो? माणूस भाग्यहीन होण्याची मीमांसा समर्थानी कशी केली आहे?

या समासात समर्थानी ज्ञानमार्गाचे, जाणतेपणाचे महत्व विषद केले आहे. ज्यांच्याकडे चांगले गुण आहेत ते भाग्यशाली ठरतात तर अवगुणानी भरलेले दरिद्री होतात. काही लोक आपला व्यवसाय नीट शिकून, पारंगत होऊन करतात त्यांची भरभराट होते. ज्यांच्याकडे अशी विद्या नाही ते करंटे राहतात.

प्रश्न ३: “व्याप तितका संताप” ही म्हण समर्थाना मान्य आहे का? ओवीच्या आधारे उत्तर लिहा.

“व्याप तितका संताप” ही म्हण समर्थाना मान्य नाही.

जैसी विद्या तैसी हाव| जैसा व्याप तैसे वैभव| तोलासारीखा हावभाव| लोक करिती ||(९-४-१३)

जसे माणसाची विद्या वाढते, समजायला लागते तशी त्याची हाव (महत्वाकांक्षा) वाढते, तो अनेक उद्योग (व्याप) करतो. विद्या आणि महत्वाकांक्षा यांच्या तोलाप्रमाणे कर्तव्यारी वाढते. विद्या नसली की बुद्धी नसते, विवेक /साक्षेप नसतो, कुशलता नसते त्यामुळे व्याप नसतो. जेवढा व्याप मोठा तेवढे वैभव मोठे होते.

प्रश्न ४: अज्ञानामुळे होणारी हानी ओवी क्र. २० ते २३ अखेर कशी वर्णन केली आहे?

समजून-उमजून गोष्टी न केल्याने बरेच अनर्थ ओढवतात. नीट न समजल्याने साप-विंचू (दुर्जन) त्रास देतात, लोक फसवतात, कार्यनाश होतो. शत्रूची चाल न समजल्याने तो ऐताच त्यांच्या तोंडी सापडतो व दुर्दशाच नाही तर प्रसंगी प्राण गमवावे लागतात. अज्ञानी माणसाना मार्गच सापडत नाही त्यामुळे त्यांना अधोगती प्राप्त होते.

॥ जय जय रघुवीर समर्थ॥

प्रश्न ५:

- **दासबोधासाठी दैनंदिन किती वेळ देऊ शकता? स्वतंत्र वहीत टिपणे काढता का?**
 दासबोधाच्या अभ्यासासाठी दैनंदिन वेळ देता येत नाही. स्वतंत्र वहीत टिपणे पण काढलेली नाहीत. महिन्याच्या स्वाध्यायासाठी समासांचे दोनदा वाचन व उत्तरे लिहिणे एवढेच काम सध्या होत आहे. समर्थाच्या विषयी इतर पुस्तके वाचणे अधून-मधून होत असते.
- **आपला स्वभाव आणि वर्तन यामध्ये दासबोधातील विचारांमुळे काही बदल झाले आहेत का?**
 इतर संताच्या शिकवणीपेक्षा दासबोधातील समर्थाची शिकवण अतिशय practical वाटते. या समासात सांगितल्याप्रमाणे विद्येशिवाय प्रगती नाही. कोठल्याही गोष्टीचा सारासार विचार करून निर्णय घेणे, कष्टांवर भर देणे या गोष्टी आता वागण्यात येऊ लागल्या आहेत.
- **'पत्रद्वारा दासबोध अभ्यास' या उपक्रमामुळे समर्थांचे विचार समजण्यास मदत झाली का?**
 नक्कीच. या उपक्रमामुळे दासबोधाची चांगली ओळख होत आहे. स्वतःहून विचार करून व अर्थ पाहून जितके समजते त्यावर समाधान मानावे लागत आहे पण इतर जाणत्या मंडळीकडून व चर्चा करून हा विषय अजून नीट समजावून घेण्याची इच्छा आहे.
- **दासबोधाच्या प्रचारासाठी काय प्रयत्न करू शकाल?**
 दासबोधाच्या प्रचारासाठी Facebook आणि blogs यासारख्या नवीन माध्यमांचा उपयोग करणे आवश्यक आहे. स्वतः मला याविषयाची नीट जाण अजून नसल्याने अधिकारवाणीने काही लिहित येणार नाही.
- **समर्थाच्या कोठल्या क्षेत्राला भेटी दिल्या आहेत?**
 सज्जनगड एकदा आणि शिवथरघळ काही वेळेस.
- **दासबोध अभ्यासवर्गात भाग घेतला आहे का?**
 नाही. पुण्यात weekendला अभ्यासवर्ग होत असेल तर भाग घ्यायला नक्की आवडेल. मला अजून तशी माहिती मिळालेली नाही. प्रयत्न केले होते पण कोणाशी संपर्क साधायचा ते समजले नाही.
- **सर्व-१२ स्वाध्याय पूर्ण झाले आहेत का? 'दासबोध प्रबोध' हा अभ्यासक्रम पूर्ण करणार का?**
 होय, सर्व स्वाध्याय पूर्ण झाले असून, पुढील वर्षी 'दासबोध प्रबोध' करण्याचा मानस आहे.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. १५/१२/१२

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन आज जवळजवळ महीना झाला. एक तारखेनंतर लगेचच पाठवायच विचार केला होता. पण नंतर घरामधे नेहमी प्रमाणे प्रपंचातली व्यवधाने सुरु झाली. हाच महीना अनेक लग्न मुहुर्तांचा आहे हे लक्षांतच अले नव्हते. काँपुटरची रडकथा सुरु झाली. आता नुकताच ठीक झाला व आज प्रथम तुमचे समीक्षण हांती घेतले.

परिचयचे सर्व स्व. पुर्ण करणरे तुम्ही पहिले. अभिनंदन.

सव. १२ परिचय चे समीक्षण.

प्र १-१, १-२, १-३) तिनही ओव्यांची निवड बरोबर. ह्या तिनही ओव्या आपण आपल्या नरजन्माचे सार्थक करण्यासाठी कय व कसे करायचे हे थोडक्यात सांगत आहेत. भजगोविंदम स्तोत्रामधे शंकराचार्य म्हणतात की जर खरे ज्ञान माणसाने मिळवले नाही तर कितीहि जन्म घेतले, अनेक व्रतसाधने केली तरी उपयोग होत नाही. एकूण आत्मज्ञान मिळविणे हेच महत्वाचे. दासबोधाचा अभ्यास हे मिळवून देईल ही गवाही समर्थानी दिलि आहे.

प्र.२) खरे भाग्य म्हणजे मी कोण ? हे शोधायची ईच्छा होणे व त्याचे उत्तर शोधण्याचे प्रयत्न करणे. तसेच योग्य मार्गाने संपत्ती मिळवणे व त्याचा योग्य तो वापर करणे. म्हणून जाणतेपणाल समर्थ एवढे महत्व देतात. ह्या संदर्भात तुमचे उत्तराचे मुद्दे योग्य निवडले आहेत. म्हणून उत्तर बरोबर आहे

पण नुसते मुद्देच उत्तरात देण्यापेक्षा थोडेसे विवरण स्पष्टीकरण पण या पुढे प्रबोधचे स्वा. पाठवाल त्यामधे जरूर लिहावे. नसावे

प्र ३) संताप होणे म्हणजे त्रास वाटणे. व्याप किती वाढवायचा हा विवेकाचा भाग आहे. कुवतीबाहेर नको म्हणजे मग व्यापाच त्रास होत नाही. हे पथ्य पालून केलेला व्याप संतापकारी होत नाही. तुम्ही निवडलेली ओवी अगदी बरोबर. स्पष्टीकरणपण ठीक लिहिले आहे. उत्तर बरोबर. आहे.

प्र ४था) उत्तर बरोबर आहे.

जर कोणतेही कार्य नीटपणे योजना न करता केले तर ते नेणतेपणे केल्यासारखेच असते. कधी ऊशीर झाल्याने दोष लागतो. तर कधी सर्व कार्यच बिघडते. ही गोष्ट पर्पच तसेच परमार्थ दोन्हीकडे लागू होते. योजना न करणे हे सुधधा अज्ञानाचेच एक लक्षण आहे. अज्ञानामुळे प्रपंचात हानी तर होतेच शिवाय परमार्थात पण होते. ज्ञान प्राप्तीची संधी म्हणून ह नरदेह मिळाला तोच फुकट जातो.

प्र ५वा)

अ) उत्तर मोकळेपणे लिहिले ते आवडले. असेच सुचवेन की आपले पहिले पुस्तक प्रवेशचे , जे आहे त्यातल्या १ ल्या पासूनच्या समासातल्या ५ ओव्या रोज वाचाव्या. अन्भव घेऊन पहा. आनंदच मिळेल.

ब) छान . स्वतःमधला बदल जाणवणे महत्वाचे.

क) ठीकच आहे. स्वतःच विचार करून जे समजते तेच शेवटी उपयोगी पडते. जर कांही शंका आल्या तर वेगळे mail जरूर पाठवा. किंवा फोन सुद्धा करून आपल्याला मी कांही शंकांचे समाधान करू शकेन . मी स्वतः असेच करतो माझ्या समीक्षकांनाच विचारतो. असो..

ड) ok.

ई) पुण्यामधे असे वर्ग होतात .दा.अ च्या संयोजकांकडे ही माहीती मिळेल.

वेब साईट samartha400 समर्थ४०० वर पन माहीती मिळेल.

अभ्यास चांगला झाला अहे.

रविन्द्र फडके.

प्रश्न १ : अः दासबोधाचा सारांश सांगितलेली ओवी

ग्रंथां नाम दासबोध/ गुरुशिष्यांचा संवाद/ येथ बोलला विषद/ भक्तीमार्ग||(१-१-२)

दासबोध हा प्रामुख्याने गुरु-आणि-शिष्य यांच्यातल्या संवादाच्या स्वरूपात लिहिलेला आहे आणि त्यात भक्ती मार्गाचा विषय केंद्र स्थानी आहे. दासबोधातील प्रमुख सिद्धांत चौथ्या ओवीत आला आहे - “देव पावण्याचा सर्वात प्रमुख मार्ग भाकीत आहे.”

भक्तीचेन योगे देव/ निश्चये पावती मानव/ ऐसा आहे अभिप्राव इये ग्रंथी||(१-१-४)

प्रश्न १: बः द. १-१ मध्ये काथीलेले दासबोधातील मधील विषय

दासबोधात नाना विषयांचा उहापोह केलेला आहे. त्यात प्रामुख्याने :

- भक्ती मुळे ईश्वरप्राप्ती होते तर तिचे स्वरूप, शुद्ध ज्ञान, आत्मस्थिती
- शुद्ध उपदेश, सायुज्य मुक्ती, मोक्षप्राप्तीचे लक्षण
- शुद्ध आत्मस्वरूप, विदेह अवस्था, अलिप्तपणा
- मुख्य देव कोण, खरा भक्त, जीव आणि शिव यातील संबंध
- ब्रह्माचे स्वरूप, वैचारिक भेद, आपली स्थिती
- उपासनेचे प्रमुख लक्षण, काव्याची लक्षणे, चातुर्य लक्षणे
- मायेची निर्मिती, पंचभूतांची लक्षणे, निर्मात्याचे स्वरूपलक्षण
- शिष्याच्या नाना शंकांचे निवारण

प्रश्न २: क्षुद्रवृत्तीच्या टीकाकाराची भूमिका

दासबोधातील वचने साक्षात ईश्वरवचने असल्याने त्यांवर कोणीही अविश्वास दाखवू नये. पूर्ण ग्रंथ पाहिल्याविण/ उगाच ठेवी जो दुषण/ तो दुरात्मा दुराभिमान/ मत्सरे करी // (१-१-२२) ग्रंथाचे पूर्ण वाचन न करिता त्यास दोष देतो तो पापी. त्यातून त्याचा मत्सरच दिसतो. मत्सरातून तिरस्कार तर तिरस्कारातून क्रोध निर्माण होतो. या ग्रंथाकडे अहंभाव बाजूला ठेऊन समजण्याचा प्रयत्न करावा.

प्रश्न ३: द. २०-१० मधील दासबोधातील तत्वज्ञानाचा सारांश

दासबोधातील प्रमुख मुद्यांची summary खालील पणे या समासात आली आहे:

- परब्रह्म सर्वत्र व्यापलेले आहे
- परब्रह्म निर्गुण व विकार रहित आहे
- परब्रह्म साधू-संतांचे निवास स्थान आहे
- ज्ञान्वृष्टीसाठी श्रवण मनन हा विवेकाचा मार्ग आहे
- परब्रह्माचे आकलन झाल्यास जन्माचे सार्थक झाले असे समजावे

प्रश्न ४: ओव्यांचा अर्थ

- आता श्रावण केलियाचे फळ | (१-१-२८)
फलश्रुतीमध्ये समर्थ म्हणतात की वर्तन चांगल्या दिशेत बदलते. मनातील शंका (जसे: देव खरे आहेत का? शेंदूर फसलेल्या दगडाला देव मानायचे का? ईश्वर हा सृष्टी नियंत्रक आहे का?) दूर होतात.
- जाले साधनाचे फळ | (२०-१०-२६)
साधनेला जेंव्हा फळ मिळते, तेंव्हा सिद्धी मिळते, संसार सफल होतो. निर्गुण परब्रह्म अंतरंगात वास करायला लागतो.

प्रश्न ५: अ: दासबोधाच्या अभ्यासासंदर्भात मार्गदर्शन

वीस दशक दासबोध्या श्रवणद्वारे घेता शोध/ मननकर्त्यास विषद/ परमार्थ होतो// (२०-१०-३१)
सर्व ग्रंथाचे श्रवण करून त्याच्यावर चिंतन करणे अपेक्षित आहे तरच त्यातील परमार्थ समजायला लागेल.

वीस दशक दोनिसे समास/ साधके पहावे सावकास/ विवरता विशेषाविशेष/ काळो लागे//(२०-१०-३२)
याचा सावकाश अभ्यास करावा. त्याचे विवरण केल्यास वेगवेगळे पैलू कळायला लागतात.
नुसते पारायण करून उपयोग नाही. प्रत्यक्ष अनुभव-प्रचीती सर्वात महत्वाची आहे.

प्रश्न ५: ब: दैनंदिन उपसना कोणती?

लहानपणी मनचे श्वोक म्हणाल्याचे स्मरते, पण अलीकडच्या काळात दासबोधाच्या स्वाध्यायांव्यतरिक्त काही समर्थ-उपासना होत नाहीये. आधी हा ग्रंथ जेवढा समजावून घेता येईल तेवढा समजण्याचा मानस आहे.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

दि. २९/०१/२०१३

श्री.रा.रा. कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

प्रबोध स्वाध्याय क्र. १(ग्रंथारंभ लक्षण, व विमलब्रह्म निरूपण वर आधारित)

प्र. १ अ) ओवी २, ३, ४ ह्यांमधे सारांश येतो असे जरी असले तरी सुक्ष्म विचार करतां ह्यांमधील ४ थी महत्वाची आणी सयुक्तिक वाटते. तुमचे उत्तर योग्य आले आहे.

प्र. १-ब) विषयांची यादी अचूक लिहिली आहे. मायेची निर्मिती व ह्या निर्मितीचे कारण असा हा विषय दासबोधामधे येतो. समर्थ निश्चय हा शब्द कांही ठिकाणी वापरतात. तेथे विष्याचे स्वरूप निश्चितरीत्या मांडले आहे. लक्षणे वापरून श्रोता योग्य ते ओळखण्याच्या पात्रतेचा होतो म्हणून लक्षणे सांगितली आहेत.

प्र.२ : आपले उत्तर बरोबर आहे. फक्त वरवर पाने चाळणे, पाने पटापट उलटून फिरवणे व मग ग्रंथ वाचून झाला असे समजून टिका करणे समर्थना मान्य नाही.

प्र. ३) . मानवी जन्माचा मुख्य उद्देश्य मोक्ष प्राप्ती हा आहे पण धर्म, अर्थ, काम योग्य रीत्या सांभाळूनच हे करावे असे आपली वेदशास्त्रे सांगतात. म्हणून दासबोधामधे प्रपंच नेटका करण्यासाठःइ मार्गदर्शन आहे. म्हणून शेवटी परब्रह्मावर निरूपण आले आहे. व ह्यानिरूपणांतले मुद्देच उत्तरात अपेक्षित होते. तसे तुम्ही लिहिले आहे. उत्तर अगदी योग्य आले आहे.

प्र.४ अ) श्रवणाचे फळ कोणते? . श्रवण म्हणजे नुसते वाचन किंवा ऐकणे नव्हे तर ते ऐकून त्याव सखोल विचार करणे, प्रत्यय घेणे . ह्यामुळेच असत् अयोग्य क्रिया करणे थांबून माणुस योग्य ते वर्तन कक्ष लागतो. हेच क्रिया पालटणे होय. सर्व. संशय दूर होतात हा पण श्रवणाच फायदा फळ आहे.

तुमचे उत्तर ह्या प्रश्नासाठी ठीक आले आहे. पूर्ण ओवी लिहून स्पष्टिकरण उत्तरामधे अपेक्षित होते. असो.

प्र.४ ब) दासबोधामधे वणन केलेली साधना केल्याचे फळ म्हणजे देहपतनापूर्वीच सायुज्यमुक्ती मिळणे हे आहे. अशी मुक्ती मिळाली तरच मनुष्यजन्म घेतल्याचे सार्थक होते.

अंतःकरणामधे असे झाले की फक्त ब्रह्माचीच जाणीव उरते. सर्वत्र भगवंताचाच वास आहे हा अनुभव येतो. असा ह्या ओवीचा अर्थ घ्यायचा आहे. तुमचे उत्तर ठीक आले आहे.

प्र. ५ अ) हे उत्तर बरोबर योग्य आलेआहे.

प्र.५ ब) हा वैयक्तिक प्रश्न आहे. रोज एक समास किंवा समासामधल्या कांही ओव्या वाचणे, कांही क्षोक म्हणणे, पुजा करणे , जप करणे , सुर्यनमस्कार घलणे, व्यायाम करणे असे निरनिराळे दैनंदिनसाधने मधे घेता येते. आपनच ठरवायचे व त्या प्रमाणे वागायचे.

ह्यामुळे अनेक क्षोक पाठ होतात, स्तोत्रे पाठ होतात. मग वय झाले व जरी दृष्टि मंदावली, ऐकू कमी यायला लागले तरी आपण योग्य त्या मार्गाने जात राहू . हाच माझ्यामते दैनंदिन साधनेचा उद्देश असावा. तुमचा अभ्यास चांगला झाला आहे. घरच्या सर्वांना स.न.

आपला

रवींद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध-२ महंतलक्षण, निस्पृहलक्षणनाम, निस्पृहशिकवण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ :

१. महंताचे अक्षर, बोलणे, चालणे करणे असावे

अक्षर सुंदर वाचणे सुंदर | बोलणे सुंदर चालणे सुंदर | भक्ती ज्ञान वैराग्य सुंदर | करून दावी || (१९-६-१९)

लौकिक जीवनाचा त्याग केलेला पुरुष किंवा समाज सेवेला वाहून घेतलेला यांनी चांगले राहू नये असा प्रधात दिसतो. अस्वचछ, गालीचछ राहण्यात यातील काही धन्य मानतात. त्याउलट समर्थानी त्यांच्या महंतांना सौंदर्याची कास धरण्यास सांगितले आहे. तुसातेच आचार-विचारच नाहीत तर बोलणे, अक्षर, नेहमीचे वागणे हे प्रेक्षणीय असले पाहिजे. अगदी वैराग्य पण लोभस-आदर्श-सुंदर हवे असा समर्थ आग्रह धरताना दिसतात. त्यामुळे समर्थ वास्तव्याच्या जागा, मठ स्वच्छ-सुशोभित केलेले दिसतात.

२. समर्थाचा स्वतःच्या बोलण्याविषयीचा अभिप्राय

सोपा मंत्र तरी नेमस्त | साधे वोषध गुणवंत| साधे बोलणे सप्रचीत | तैसे माझे || (१४-१-२)

काही बुद्धीवन्ताना उगाच जड बोलण्याची सवय असते. त्यातून त्यांची विद्रव्ता प्रतीत होते असा त्यांचा समज असतो. त्याउलट समर्थानी सांगितलेला महंत अवघड विषय सोपा करून दाखवण्याची हातोटी बाळगतो. त्यात खरी बुद्धी लागते आणि विषय किंती चांगला समजलय ते कळते. साधे सोपे बोलणे, जसे स्वतः समर्थाचे असावयाचे, तसे महंतांचे-निस्पृहाचे असावे.

३. मानवी देह दुलभ आहे

दुल्लभ शरीरी दुल्लभ आयुष्य| याचा करू नये नास| दास म्हणे सावकास| विवेक पाहावा || (१८-३-१)

मनुष्य जन्म लाभणे दुर्मिळ आणि भाग्याचे. त्याचे महत्व जाणून न घेता अनेक जण वाटेल तसे वागताना दिसतात. आयुष्याची, मिळालेल्या संधीची त्यांना किंमत नसते. स्वतः च्या आणि जमले तर इतरांच्या भल्यासाठी देह – आयुष्य खर्च केले पाहिजे. सारासार विचार करून, सावकाश आयुष्य व्यतीत करावे.

प्रश्न २: प्रभू रामचंद्रांचे गुण दर्शन

ऐसा पुरुष धारणेचा| तोची आधार बहुतांचा| दास म्हणे रघुनाथाचा| गुण घ्यावा|| (१९-६-१९)

‘महंतनामलक्षण’ या समासात समर्थानी महंत कसा असावा याचे वर्णन केले आहे. त्याचा आचार विचार, वागणे, बोलणे, दूरदृष्टी, स्वभाव, लोकांबारोबारची वागणूक कशी असावी त्याचा आदर्श यात कथन केला आहे. अश्या माणसाचे आदर्श उदाहरण म्हणून प्रभू रामचंद्रांचे नाव समर्थ घेतात. अलीकडच्या काळातील (पण थोडा वेगळा संदर्भ असलेले) उदाहरण म्हणजे शिवाजी महाराज ज्यांचा उल्लेख ‘शिवरायाचे बोलणे कैसे| शिवरायाचे चालणे कैसे| शिवरायाचे सलगी करणे..” यात येतो.

प्रश्न ३: लोकांचे मनोगत राखण्यासाठी निस्पृहाला पाळावयास लागणारी पत्थ्ये

(या प्रश्नाच्या उत्तरासाठी मला नेमक्या ओव्या मिळाल्या आहेत असे वाटत नाही, तर जवळ जाणार्या ओव्या लिहीत आहे)

येक वेश धरू नये| येक साज करू नये| येक देसी होऊ नये| भ्रमण करावे || (१४-१-१९)

सलगी पडो देऊ नये| प्रतिग्रह होऊ नये| सभेमध्ये बैसो नये| सर्वकाळ || (१४-१-२०)

नित्यनेम सांडू नये| अभ्यास बुडो देऊ नये| परतंत्र होऊ नये| काही केल्या || (१४-१-२२)

काही उपाधी करू नये| केली तरी धरू नये| धरली तरी सापडो नये| उपाधी मधे || (१४-१-३०)

कोणास भर्वसा देऊ नये| जड भिक्षा मागो नये| भिकेसाठी सांगो नये| परंपरा अपुली|| (१४-१-५०)

महंत हा लोकांच्या जागृतीसाठी त्यांच्या भल्यासाठी असतो, काम करतो. त्यासाठी त्यात समाजात राहून काम करायचे असते. असे असतानाही त्याचे वर्तन आदर्शवत असणे जरुरीचे आहे. लोकांच्या मतांचा आदर करीत त्यांचे प्रबोधन करायचे आहे. लोकांशी व्यवहारात कोठेही वाईट वर्तन, दुराचार, अश्लील विचार यांना थारा देऊन चालत नाही. एकांताची आवड आणि स्वध्यायासाठी गरज असली तरी त्याचा अतिरेक न करिता समाजजीवन आणि स्वजीवन यांचा त्याने समतोल सांभाळावा असे समर्थ म्हणतात.

स्वाध्याय प्रबोध-२ महंतलक्षण, निस्पृहलक्षणनाम, निस्पृहशिकवण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ४: निस्पृहशिकवण १२-२० ओऱ्यांचा सारांश

मानवी देहासारखी दुर्लभ गोष्ट वाया घालवू नये या साठी समर्थ 'निस्पृहशिकवण' या समासात मार्गदर्शन करितात. आळस सोडून मनावर सक्तीने साधनेने ताबा मिळवावा. अवगुण सोडून चांगले गुण अंगीकारावे. विविध साहित्याचे पाठांतर व उपयोग करावा. श्रोत्यांच्या कलानुसार कथन-गायन करावे. संगीताचा अभ्यास करावा. चांगले पाठांतर असावे. ग्रंथांचा एकांतामध्ये सखोल अभ्यास करावा. अश्याप्रकारचा सूचना करून समर्थनी personality development - व्यक्तिमत्व विकासाची सूत्रे सांगितली आहेत.

प्रश्न ५: समर्थांच्या सानिध्यातील महंत आणि त्यांचे मठ

1. वेणाबाई : मिरज
2. भीमस्वामी: तंजावर
3. दिवाकरस्वामी: तिसगाव
4. कल्याणस्वामी: डोमगाव
5. भिमाजी: साबापूर

(from Internet: twenty intimate disciples of Ramdas were Uddhav, Kalyan, Rangoba, Akkabai, Veniibai, Satibai, Sahapurkar., Trimbak, Devdas, Mahadev, Musalram, Mauni Gosavi, Bholaram, Anandbhat, Bhikaji, Apa, Dattatraya, Rokadaram, Hanumant, Divakarbhat and Bajipant Sahapurkar. This is the list given by Hanumant. The title Gosavi is generally put after each name, or quite often, Svami. Additional disciples were: Raliganath, Jairam, Dii1kar, Maharudra of Varhad, Balakaram, Sridhar of Ramtek, Bhairav of Gokama, Janardan of Surat, Sivram of 'l'elaligaon, SadaSiva of Raicbur, Raghunath, Anand Mt11ti, Kesbav, Vaman, Bhanjl, Nul'Su, Nirailjan, and a number of Sivaji's officials. Bhimaji of Sabapur was also a disciple, and the records mention the names of at least eighteen female disciples .)

श्री.रा.रा. कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि. आजच हैद्राबदेहून परत आलो आहे व प्रथम तुमच्या स्वाध्यायाचे समीक्षण हाती घेतले आहे.

प्रबोध स्वा २ रा महंत लक्षणांच्या समासांवर आधारित .

प्र. १ला) तीनही उपप्रश्नांच्या उत्तराच्या ओव्या अचूक निवडलेल्या आहेत. पहिल्या दोन ह्या व्यवहार तसेच परमार्थ दोनही कडे उत्तम यश मिळण्यास आवश्यकते गुण दर्शवणाऱ्या तर तिसरी मानसाने आपला नरजन्म व्यर्थ घालवू नते हे सांगण्यासाठी. आपल्या घरी आपणच महंत असतो म्हणजेच आपले वागणे पण असेच हवे. हे मात्र प्रत्येकाने स्वतःच तपासायचे आहे.

प्र २ रा: द.११-स.६ मधील १८ व १९ व्या ओव्या प्रभु रामांचे गुण वर्णन करणाऱ्या . तुम्ही १९वी निवडलीच आहे. महंताची अनेक लक्षणे सांगूनझाल्यावर नंतर असा पुरुष म्हणजे प्रत्यक्ष श्रीराम हे सांगितले आहे. शिवाजी महाराज पण असेच होते हे तुमचे observation पण योग्यच आहे.

प्र. ३ रा) निःस्पृहाला अनेक पथ्ये पाळावी लागतात.द. १४ स.१ त्यांची यादीच देतो. समासाची प्रस्तावना त्यामधल्या मुख्य लक्षणांचे बद्दल बोलते. समर्थाचे कार्य लोकजागृतिचे करणारा ह्याकडे महंत, विरक्त , निःस्पृह हे शब्द बोट दाखवतात.ह्या संदर्भात तुमची निवड योग्य आली आहे.

प्र ४ था:-समासामधल्या पहिल्या ११ ओव्या विचार न करता आळस , मूर्खपणा केला तर होणारे परिणाम सांगतात. १२ ते २० मधे दैन्यवाण्या परिस्थितीतून सुटका होण्यासाठीचे मार्गदर्शन करतात. वाचनच पुरे नाही तर अनुभव पण घ्यावा व त्याला जुळणारा अर्थ ध्यानांत ठेवून वागणुक असावी. हा भाग पण उत्तरात यायला हवा आहे.

बाकी उत्तर अगदी बरोबर आहे.

प्र. ५ वा:- सर्व मठ व महंतांची नांवे बरोबर. समर्थांनी १००१ मठ स्थापन केले असे वाचनांत अले पण उपलब्ध नावै फक्त २५-२६च आहेत. असो.

ह्यावेळी एकदम ३ समास वाचून प्रश्न सोडवायचे होते त्यामुळे बराच विचार करून उत्तरे लिहावी लागतात. तुम्ही स्वाध्याय चांगला सोडविला आहे.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ३ चातुर्यलक्षण, चातुर्यविवरण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : अर्थ सांगा

1. पीतापासून कृष्ण जाले | भूमंडळी विस्तारले | तेणेवीण उमजले | हे तो घडेना || (१५-६-१)
पहील्या चरणाचा दोन प्रकारे अर्थ लावता येऊ शकतो. लिहिण्याची शाई हिरड्यापासून (पीत, पिवळा) होते, किंवा, दिव्याच्या पिवळ्या प्रकाशापासून काजळी होते त्याची ही शाई बनू शकते. हीच शाई वापरून लेखन केले गेले. हे नसते तर मानव जातीला ज्ञानाची कवाडे उघडली गेली नसती.
2. समजले आणि वर्तले | तेची भाग्यपुरुष जाले| यावेगळे उरले | ते करंटे पुरुष ||(१४-६-२५)
गोष्ट समजून केली पाहिजे. बहुतांशी लोक दुसरे करतात म्हणून आंधळेपणे, समजून न घेता गोष्टी करतात मग त्यांच्या वाट्याला भाग्य येत नाही. नीट समजून घेणाऱ्यांच्या पदरी यश /वैभव येते.
3. भेटभेटो उरी राखणे | हे चातुर्याची लक्षणे | मनुष्यमात्र उत्तम गुणे| समाधान पावे ||(१५-९-३५)
बरेच वेळेला एखाद्याच्या एका भेटीतच नकोसे होते. पण लोक संग्रह करताना चातुर्याने असे वागणे ठेवावे की समोरच्याला वारंवार भेटावेसे वाटेल. उत्तम गुणांच्या आधारे, स्वतःमधील आवड जागृत ठेवता आली पाहिजे. सद्गुणामुळे लोकांना समाधान मिळते व भेटीची ओढ कायम राहते.

प्रश्न २: कल्पना विस्तार करा

1. म्हणोन दुसर्यास सुखी करावे | तेणे आपण सुखी व्हावे | दुसऱ्यास कष्टविता कष्टावे | लागेल स्वये || (१४-६-२३)
‘पेरले तैसे उगवते’ या उक्तीप्रमाणे जसे तुम्ही वागल तसेच अनुभव तुम्हाला येतात. म्हणूनच दुसऱ्यांना सुख द्यावे म्हणजे स्वतःला पण सुखप्राप्ती होते. एखाद्याला त्रास दिला तर आपणासही त्रास झालाच समजा. सुखी होण्याचा हा सोपा मार्ग आहे.
2. सत्याचा जो साभिमान| तो जाणावा निरभिमान | न्याये अन्याये समान | कदापी नव्हे || (१५ -९-२१)
खोटा अभिमान असणे वाईट पण अभिमान सत्याचा असेल तर तो चांगलाच/निरभिमानी (अभिमान नसलेला) समजला पाहिजे. न्याय अन्याय यांना एकच समजू नये. देहाचा अभिमान असणे वाईट पण ईश्वराचा अभिमान असणे केंव्हाही चांगले.
3. चौदा पिढ्यांचे पवाडे | सांगती ते शहाणे की वेडे | ऐकत्याने घडे की न घडे | ऐसें पहावे || (१५-६-८)
काहीना स्वकार्तुत्वापेक्षा पृवाजांच्या पराक्रमाच्या गोष्टी करायला आवडतात. अश्या माणसाना शहाणे म्हणावे की वेडे असा प्रश्न समर्थ विचारत आहेत. वायफळ बडबड करणाऱ्यापेक्षा काही काम करणाऱ्यावर विश्वास ठेवावा असे समर्थ सुचवीत आहेत.

प्रश्न ३: लेखनक्रियेची महती (१५-६-१ ते ६)

शाई आणि कागद यांच्या सहाय्याने लेखन प्रक्रियेचा शोध क्रांतिकारी आहे. हे ज्ञान, जे आत्तापर्यंत मौखिक स्वरूपात दिले जायचे ते आता लिखित स्वरूपात आल्याने ज्ञानाचा मोठा विस्तार झाला. विविध प्रकारचे ज्ञान ग्रंथस्वरूपात साठवता येऊ लागले. योग्य-अयोग्य गुण अश्या गोष्टी लिहिता आल्या. शाईत बुडालेलाबोरु कागदावर उतरला आणि ज्ञानाला वाट मिळाली.

स्वाध्याय प्रबोध- ३ चातुर्यलक्षण, चातुर्यविवरण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ४: टिप्पणे द्या

1. रेखा तितकी पुसोनी जाते | प्रत्यक्ष प्रत्यय येते| डोळेझाकणी करावी ते| कायेनिमित्त ||(१५-६-९)
जश्या कागदावरच्या रेषा पुसून जाऊ शकतात तसेच ललाटावर लिहिलेल्या रेषा (भाग्य) प्रयत्नांनी बदलता येते.
नशीबाला दोष देप्यापेक्ष्या प्रयत्न करून पाहिजे ते साध्य करावे असे समर्थ सुचवीत आहेत.
2. मिळोन जाऊन मेळवावे | पडी घेऊनी उलथावे | काहीच काळो नेदावे | विवेकबळे ||(१५-६-१६)
लोकसंग्रह करताना लोकांचे अंतरंग ओळखून त्याप्रमाणे वर्तन असावे. “How to win friends and influence people” या गाजलेल्या पुस्तकात अश्याच प्रकारे वर्णन आढळते. सध्या याला Emotional Quotient” म्हणतात (असे वाटते). स्वतःची सुख दुख, मत बाहेर न आणता, प्रसंगी पडते घेऊन, समोरचं व्यक्तीप्रमाणे वर्तन केल्यास लोक आपणास मानायला लागतात.

प्रश्न ५: “माणसाने चातुर्याने दिग्विजय संपादन करावा” असे करताना पाळावयाची पथ्ये आणि मार्ग

- कोणासही नाराज न करता शहाणे करणे
- उतार्याच्या पाठांतराने लोकांना तृप्त करणे. प्रसंगी ते उतारे लिहून देणे
- अखंड भ्रमण करून शहाणी (influential) माणसे शोधून त्यांना सद्गुणानी वश करून घेणे. अनुयायी आपोआप वश होतात.
- अहंपणा, स्वार्थीवृत्तीचा त्याग केला तर लोक आपोआप जोडले जातात.

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

गेला आठवडा घरची आजारपणे व computer ची दुरुस्ती ह्यातच गेला . त्यामुळे मनात असूनही समिक्षण वेळेवर पाठवता आले नाही . तरी क्षमस्व.

स्वा ३ रा (प्रबोध) चातुर्य लक्षणांवर आधारित.

प्र.१-१ ला) तुम्ही लिहिलेले दोनही अर्थ बरोबर आहेत. सर्व ज्ञान खरेतर अक्षरांच्या

उपयोगामुळेच प्रसारित झाले हे observation अगदी योग्य आहे.

ह्या ज्ञानामुळेच प्रयत्नांचे महत्व आपल्याला कळते व "रेखा तिनुकी पुसोनी जाते". हे पण आपण करू शकतो. थोडक्यात प्रयत्नांनी प्रारब्धावर मात करून जीवनाचे सार्थक करून घेता येते हे पण आपण विसरायचे नाही. असो.

प्र१-२) अर्थ बरोबर. आपल्या जीवनाचे सार्थक करून घेण्यासाठी काय समजायचे व कसे वागायचे हे ज्याला कळते तोच योग्य प्रयत्न करतो. मग हे प्रयत्न प्रपंचातल्या यशासाठी केले असतील किंवा परमार्थात यश येण्यासाठी. पण सर्व दृष्टीने विचार जर केला तर दोन्हीसाठी प्रयत्न हवेत. असे प्रयत्न जो करतो तोच खरा भाग्यवान म्हणायला हवा असा ह्या ओवीचा अर्थ घेणेजास्त योग्य ठरते.

प्र १-३) उत्तर बरोबर.

प्र२-१) उत्तर बरोबर.

प्र२-२) अभिमान वाटणे म्हणजे प्रेम वाटणे. कांही जण वाईटच वागतात व त्याचे समर्थन करताना आढळतात. फार काय जगामधे त्यांचाच उदो उदो होताना दिसतो. ह्यामुळे चांगल्या माणसांना सुध्दा असे वाटते की सत्याची बाजू घेऊन काय उपयोग? पण सत्याची बाजू नेहमीच बरोबर असते. व सत्याचाच शेवटी विजय होतो. पांडवांच्या बाबतीत असेच घडले हे आपण जाणतोच. ज्याला परमार्थात यश हवे असते तो सत्यालाच धरून राहातो..

ह्या संदर्भात तुमचे उत्तर बरोबर आहे

प्र२-३) अगदी योग्य उत्तर आलेले आहे.

प्र३-१) हे उत्तर योग्य आहे.

प्र३-२) हे उत्तर योग्य आहे.

प्र४) उत्तराचे मुद्दे बरोबर आहेत. ह्या विषयाव जेवढे लिहावे तेवढे थोडेच असेल. मुख्य स्वार्थवृत्ती नसली व लोककल्याणाची तळमळ असली की नक्कीच लोकांमधे वाहवा होते.

अभ्यास चांगला झाला आहे. घरच्या सर्वाना स.न.

आपला

रविन्द्र फडके.

प्रश्न १ : ग्रंथ सोडण्यापूर्वी कोणती तयारी करावी

- ग्रंथाचा आशय नीट समजावून घ्यावा.
- मन एकाग्र करून ग्रंथातील तत्वांचा शोध घ्यावा.
- श्रावणाचे मनन करावे. निदिध्यास धरावा. त्यामुळे साक्षात्कार होतो.
- सर्व तत्वांचा विचार करावा.
- आत्मज्ञानाचा विचार पक्का करावा.

यानंतर ग्रंथ सोडला तरी चालेल.

प्रश्न २: श्रावणापासूनचे लाभ

- श्रावणामुळे भक्ती आणि विरक्ती उत्पन्न होते.
- विषयवासना सुटते.
- चित्त शुद्ध होते.
- चित्ताला स्थिरता येते.
- मनातील अहंभाव नाहीसा होतो.
- श्रवणाने अंगभूत गुण – स्वभाव बदलतो.
- मानला आवर घालण्याची शक्ती मिळते.
- समाधी अवस्था प्राप्त होते.

प्रश्न ३: अद्वैत ग्रंथ श्रवण का

- आता असो हे बोलणे | ज्यासी स्वहित करणे | तेणे सदा विचाराणे | अद्वैतग्रंथी || (७-९-२६)
- आत्मज्ञानी एकचित्त | तेणे पाहणे अद्वैत | एकांत स्थळी निवांत | समाधान || (७-९-२७)
- बहुत प्रकारे पाहता | ग्रंथ नाही अद्वैतापरता | परमार्थास तत्वता | तारुंच की || (७-९-२८)

आत्मज्ञान हेच सर्वात महत्वाचे आहे. कारण त्याच्यामुळेच कल्याण आहे. असे ज्ञान एखाद्या ग्रंथात नसेल तर तो वाचण्यात अर्थ नाही. एकांताच्या ठिकाणी जाणून शांतपणे अद्वैत ग्रंथाचा अभ्यास केला तर समाधान लाभते. अनेक प्रकारे विचार केला असता असे कळते की परमार्थाच्या मार्गावर तरुन जाण्यासाठी अद्वैत गंथ हेच एक वाहन (जहाज) आहे.

प्रश्न ४: ओवीचे स्पष्टीकरण

एकांती नाजूक कारबार | जेथे असावे अतितत्पर | त्याच्या कोटीगुणे विचार | अध्यात्मग्रंथी || (१७-३-७)

श्रवण अतिशय सावधानतेने, नीट लक्ष देऊन करायचे असते. अशा सावधानतेची समर्थ अनेक उदाहरणे देतात. वरील ओवी त्यातील एक. राजकारणाची चर्चा, गुप्त खलबते करताना फार सावधानता पालवी लागते. कोठलीही गुप्त योजना बाहेर समजली तर शत्रू पर्यंत पोहोचून फसू शकते. अशाच पद्धतीची (किंवा त्याहून जास्त) सावधानता अध्यात्मग्रंथांचा अर्थ समजावून घेताना घ्यावी लागते. सर्व बाजूने विचार करावा लागतो. कोठल्याही प्रकारे कोठेही संदेह ठेवून चालत नाही. Fool-proof and un-ambiguous interpretation and understanding is the key.

प्रश्न ५: १: प्रवचनकार

- बाबामहाराज सातारकरांची ज्ञानेक्षरांवरील प्रवचने – “इवलेसे रोप लावियले द्वारी”
- शंकर अऱ्यंकर यांचे स्वामी विवेकानन्दांच्या जीवनावरील प्रवचने
- सुनील चिंचोलकर यांची दासबोधावरील प्रवचने
- राम शेवाळकर यांचे ज्ञानेक्षरीवरील कथाकथन (प्रवचन नाही)
- डॉ. सुचेता परांजपे यांचे वेदांवरील वर्ग (प्रवचन नाही)

प्रश्न ५: २: विचार

वर उल्लेख केलेल्या बहुतांशी प्रवचनकारांनी विषय सोपा करून सांगितला. व्यावहारिक उदाहरणे देऊन विषय समजावला. सर्वांचा व्यासंग-अभ्यास दांडगा वाटला. प्रत्येक विषयात काही वेचून सांगण्यासारखे असते, तेवढ्यावर लक्ष केंद्रित करून विषयाची रुची वाढवली (“उत्कट भव्य तेची घ्यावे | मिळमिळीत अवघे टाकून घ्यावे |...”).

प्रश्न ५: ३: ग्रंथांची लक्षणे

चांगल्या ग्रंथामुळे:

- परमार्थ वाढतो
- विरक्ती संचारते
- भक्ती व साधना आवडू लागतात
- गर्व-अहंभाव नष्ट होतो
- भ्रम लोप पावतो
- उपरती होते
- अवगुण पालटतात
- अंगी धारीष्य येते
- परोपकाराची बुद्धी वाढते

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

श्री.रा.रा. कुळकर्णी यांस स.न,वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय येऊन जवळ जवळ आठवडा होत आला. घरातल्या मंडळीच्या आजारपणा
मुळे मनःस्वाथ्य नव्हते म्हणुन उशीर पण झाला तरी क्षमस्व.

स्वा. ४थ प्रबोध श्रवण महात्म्य

प्र१६) निदिध्यास म्हणजे सतत त्याच विचारांवर पुनःपुनः चिंतन करणे. मननामुळे कोणत्या
मुद्द्यावर असे चिंतन करायये ते समजते. ह्या दृष्टीने तत्वांचा विचार, आत्मज्ञानाचा विचार करायचा
हे मननानंतर स्पष्ट होते. मगच ग्रंथ बाजूला ठेवावा. तुमच्या उत्तरांत हे सर्व मुद्दे आहेतच. उत्तर
बरोबरच आहे. बरेच वेळा मनन व निदिध्यास ह्यांचा अर्थ समजण्यांत गोंधळ होतो म्हणुन लिहिले.

प्र २) उत्तर अगदी योग्य आले आहे.

प्र३) उत्तराच्या ओव्या ५,६,७ व २६, २८ (द.७ स९) ह्या आहेत. तुमच्या उत्तरामध्यली २६वी व
२८ ओवी ह्या सार सांगतात. तसेच स्पष्टिकरणामधे पण योग्यरीत्या सार आले आहे. उत्तर योग्य
आलेले आहे.

प्र ४था) व्यवहारामधे जेवढी सावधानता हवी त्यापेक्षा अनेक पटीने परमार्थाच्या साधने साठी
असावी लागते. कारण आपल्याला results ताबडतोब हवे असतात. पण जोपर्यंत चित्तशुद्धी होत नाही
तोवर परमार्थात यश मिळत नसते. तसेच मनांत आपल्या साधनेविषयी संश व आळस हा
साधकाच्या मनांत फार लवकर येतो. थोडक्यात म्हणजे सबूती असावी लागते. म्हणून कोटीगुणे
सावधानता असे समर्थनी म्हटले आहे. फक्त एकांतातच आपल्याला नीट विचार करता येतो. असो.

तुमच्या उत्तरामधे व्यवहाराचा भाग नीटपणे आलेला आहे. म्हणून थोडेसे स्पष्टीकरण लिहित
आहे. उत्तरातले स्पष्टीकरण थोडे तोकडे झालेसे वाटले.

प्र ५-१) उत्तम. मला फक्त सुनीलदादांची प्रवचने आतापर्यंत ऐकता आली आहेत. येथे सर्व
कानडी भाषा त्यामुळे माझा भर ग्रंथवाचना वर आहे. असो.

प्र ५-२) छान. असेच करायला हवे.

प्र ५-३) सर्व लक्षणे यथायोग्य लिहिली आहेत.

अभ्यास चांगला होतो आहे.

घरच्या सर्वांना स.न.

आपला

रवींद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ५ नाना उपासना, गुणभूतनिरूपण, अजपानिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : नाना देवतांची उपासना एका अंतरात्म्याला पावते, कसे? सिद्ध करा.

अनेकजण विविध देवतांची उपासना करतात व त्यांना निर्गुण म्हणतात. पण सगुण निर्गुणातील फरक अनेकांना समजत नाही. समर्थाच्या मते निर्गुण हेच बहुगुण आहे. जसे तुळशीच्या झाडावर कोठेही पाणी टाकले तरी शेवटी ते एका ठिकाणी म्हणजे मुळापर्यंत येते तसेच कोणत्याही देवाचे पूजन एकाच अंतरात्म्याला पोहोचते. याच अर्थाचा एक संस्कृत श्लोक उर्ध्वत करीत आहे (नीट आठवत नसल्याने व्याकरणाच्या चुका असतील):

आकाशात पतितं तोयं यथा गच्छति सागरः ।
सर्वदेव नमस्कारः केशवं प्रती गच्छति॥

प्रश्न २: जगदीशची महती : १६-१०

जगदीशची महती १६-१० या समासात विशेषकरून २४ ते २८ या ओव्यांमध्ये आली आहे.

जगदीश-आत्माराम सर्वांचा सांभाळ करितो. त्याच्याशिवाय सर्वांची माती होते. त्याच्याशिवाय सर्व प्राणीमात्र मारून जातात. अत्माशिवाय जीवन नाही हे विवेकाने समजावून घ्यावे लागते. हा विवेक सुद्धा अंतरात्म्यानेच येतो. देव-जगदीश म्हणजे अंतरात्मा हे समजले म्हणजे उपासना प्रकट रूपाने दिसू लागते. उपासनेच्या अभावी कितीही प्रयत्न केले तरी यश प्राप्ती होत नाही.

प्रश्न ३: साधना करण्याची पद्धती

समर्थांनी एकांतात साधना करण्याचे सांगितले आहे. खरे तर साधना प्रत्येक श्वासोत्थावासात होताच असते. त्या सोहम अजापाचे ध्यान होत आहे हे आपणास उमगत नसते. म्हणून समर्थांनी खालील ओवीमध्ये नेमके काय करावे अशी सूचना केली आहे.

येकांती उगेच बैसावे| तेथे हे समजोन पहावे| अखंड घ्यावे सांडावे| प्रभंजनासी॥ (१७-५-६)
येकांती मौन्य धरून बैसे| सावध पाहता कैसे भासे| सोहम सोहम ऐसे| शब्द होती॥(१७-५-७)

एखाद्या शांत ठिकाणी एकांतात बसून हवा आत घ्यावी व सोडावी. मौन धरून बसावे व बरीकपणे ‘सोहम’ चा वेध घ्यावा.

प्रश्न ४: अर्थ सांगा

१. लक्ष्मीमध्ये करंटा नादे| त्याचे दारिद्र्य अधिक सादे| नवल केले परमानदे| परमपुरुषे॥ (१७-५-२२)

‘काखेत कळसा, गावाला वळसा’. ज्या संपत्तीच्या शोधात आपण आहोत ती आपल्या आसपास आहे हेच खूप जणांना माहिती नसते. सहजस्थिती आपल्यापाशी असते ती लोक इतरत्र, अनेक मार्गाने मिळवण्याचा प्रयत्न करतात. ते खरेच करंटे-भाग्यहीन आहेत. आनंदस्वरूप परमात्मा सर्वत्र आहे पण हे ज्ञान नसल्याने मनुष्य दुःख भोगीत राहतो.

२. न्याय आणि अन्याय होये आणि न होये| विवेकेवीण काये| उमजो जाणे॥ (१६-९-२६)

स्वाध्याय प्रबोध- ५ नाना उपासना, गुणभूतनिरूपण, अजपानिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

सगुण आणि निर्गुण यातील फरक ओळखणे अवघड असते. त्यास विवेक पाहिजे. जगात परस्पर विरोधी गोष्टी अशा बमालूम पणे एकत्रित असतात की ते वेगळे काढणे कठीण जाते. जसे, न्याय अन्याय, शक्य अशक्य हे सर्व नीट-सूक्ष्म विचार केल्याशिवा समाजाने शक्य नाही.

प्रश्न ५

१. नियोजन?

प्रत्येक महिन्याला स्वाध्यायाची उत्तरे वेळेवर पाठवण्याचे नियोजन केलेले आहे. Weekendला १-२ तास वेळ राखून ठेऊन, अभ्यास करून व पुस्तकात बघून स्वाध्याय सोडवितो. पंधरवड्याच्या आत पाठवण्याचा नक्कीच प्रयत्न करितो.

२. विचार विनिमय?

नाही. मला प्रबोधचा अभ्यास करणारे विद्यार्थी परिचित नाहीत. तशी ओळख करून घ्यायला आवडेल. विचार विनिमय करायलाही आवडेल. कोणी पुण्यातील असेल तर चर्चा प्रत्यक्ष करिता येईल. अश्या विद्यार्थ्यांची नवे कोरे मिळतील?

३. दासबोध अभ्यास मंडळ?

पुण्यातील 'दासबोध अभ्यास मंडळ' शोधण्याचा प्रयत्न केले होता. काही फोन नंबर पण मिळाले पण जास्त माहिती मिळू शकली नाही. त्यामुळे सध्या कोठल्याही प्रकारचा संपर्क नाही. माहिती मिळाल्यास नक्की सहभागी होईन.

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णि यांस स.न.वि.वि.

तुमचा स्वाध्याय मिळून जवळजव २ आठवडे होत आले. आज जरा स्वस्थता मिळाली आहे व समीक्षण हाती घेता आले आहे. स्वा ६ चे समीक्षण पण एक दोन दिवसांत पाठवेन.

स्वा ५ चे समीक्षण :

प्र१ ला:- उत्तर अगदी योग्य लिहिले आहे. सर्व जगाचे नियंत्रण करणारी शक्ती एकच आहे.

फक्त समजूतिंप्रमाणे वेगवेगळी नांवे आहेत. संध्येतील क्षोक तसा बरोबरच आहे. सर्वदेव म्हणजे अनेक वचन म्हणुन नमस्कारान् हवे एवढेच.

प्र२रा :- सुर्य जसा सर्व जगाचे व्यवहार साक्षीभावाने करतो तसेच जगदीश पण करत असतो. त्यालाच अंतरात्मा हे पण एक नांव आहे. तो अव्यक्तच आहे म्हणुन प्रतिमा, इत्यादि द्वारे त्याची नियमितपणे उपासना करावि हेच महत्वाचे आहे. तुमचे उत्तर यथायोग्यच आलेले आहे.

प्र३ रा:-उत्तर पुर्ण बरोबर आहे. अजपा ही एक वेगळीच साधना पद्धत आहे.

प्र४-१) :- पूर्वी बँका नव्हत्या त्यामुळे घरामधेच तुळ्यावैरे ठिकाणी धन ठेवत असत. पण त्याची माहिती सर्वांनच देत नसत. अशा परिस्थितीत जर एखायाचा पूर्वज निजधामास अशा धनाबद्दल माहीती न देताच गेला तर नंतरच्याची स्थिति लक्ष्मीमधे करंटा होई.

आपल्या हृदयांत परमेश्वर आहे पण आपल्याला त्याची खबरच नसते.

हामुळेच आपण दुःखे भोगतो हे तात्पर्य तुम्ही अगदी बरोबर लिहिले आहे.

उत्तर योग्य आहे.

प्र४-२) उत्तर योग्य..

प्र५-१वा :- छान. तुमचे स्वाध्याय वेळेवरच येताहेत.

प्र५-२ व ५-३वा :- श्री. रा.रा. सुहास क्षिरसागर , ज्यांच्याकडे तुम्ही दासबोध अभ्यासामधे प्रवेश मिळावा यासाठी e-mail पाठवले होते , त्यांच्याकडे ही माहिती मिळेल अभ्यास समधानकारक आहे.

घरच्या सर्वांना स.न.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ६ बद्धलक्षण, मुमुक्षुलक्षण, साधकनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : माणसांचे चार वर्ग

समर्थानी बद्ध, मुमुक्षु, साधक आणि सिद्ध असे चार वर्ग सांगितले आहेत.

ऐक तयांचे लक्षण | चत्वार ते कोण कोण | बद्ध मुमुक्षु साधक जाण | चौथा सिद्ध || (५-७-२)

बद्ध म्हणजे संसार रूपी मायाजालात बांधला गेलेला. मुमुक्षु म्हणजे ज्याला जीवनातील फोलपणा जाणवायला लागला असून तो मोक्षमार्गावर जाण्यासाठी जागृत झाला आहे. साधक म्हणजे ज्याने 'बद्ध'तेचा त्याग केला असून साधना करितो आहे. सिद्ध म्हणजे ज्याने साधनेने अंतरात्म्याचे स्वरूप जाणलेले आहे.

प्रश्न २ : बद्धाचा मुमुक्षु कधी होऊ शकतो

काही तीव्र अनुभव आल्याशिवाय बरेच जणांचे डोळे उघडत नाही. Life changing events. एखाद्या जवळच्या माणसाचा मृत्यू, शारीरिक-आर्थिक परिस्थिती अतिशय वाईट झाली असेल तर तेंव्हा एकंदर जीवनाविषयी निरपेक्ष भाव येतो. गौतम बुद्धांना जसे राजवाड्याबाहेरील दुःख पाहिल्यावर झाले. वैयक्तिक अनुभव एवढ्या तीव्रतेचा आला नसला तरी 'स्मशान-वैराग्याचा' अनुभव आला आहे. वैचारिक पातळीवर मात्र या सर्व जीवन-मरण चक्राचे कुतूहल आणि त्यातून फिरले जात असल्याची हतबलता जाणवत राहते. उंच पहाडावर गेल्यावर आपले खुजेपण जाणवते. आपण आणि आपले आयुष्य किती क्षणभंगुर आहे हे कळते. संसारातील दुःखे (अनुताप) आणि जाणून घेण्याची वृत्ती (आत्मज्ञानाची ओढ) याने बद्ध माणूस जागा होऊन मुमुक्षु होतो.

प्रश्न ३ : बद्धची लक्षणे

समर्थानी ५-७-३५ ते ४० या ओव्यांमध्ये बद्धतेची अनेक लक्षणे सांगितली आहेत. कंजूषपणा, दांडगाई, मत्सर, परमार्थाबद्दल अज्ञान, प्रपंचात प्रचंड गोडी, असमाधान, प्रपंचात निरर्थक कष्ट, संतांची निंदा, पैशाचा व बायकोचा सतत ध्यास करणे ही लक्षणे प्रामुख्याने सांगितली आहेत.

प्रश्न ४ : साधकावस्थेतील प्राथमिक अवस्था

धारणा-ध्यान साध्य करणे अवघड आहे. त्याला अनेक वर्षांची तपश्चर्या हवी. साधक प्रथमत: जे जे सहजतेने करण्यासारखे आहे त्याने सुरुवात करितो. समर्थानी ५-९-२/४/६/७ इत्यादी ओव्यांमध्ये साधकाची प्राथमिक अवस्था सांगितली आहे. साधक स्वतःच्या अवगुणांचा त्याग करितो, संसाराचे बंधन तोडतो, सारासार विचारांचे तत्परतेने श्रवण करितो, आत्मज्ञानाचा विचार करितो, संत संगती धरतो इ.

प्रश्न ५: साधकाचे वर्णन

राजाला शत्रूंशी लढाई प्रत्यक्ष-समोरासमोर करायची असते त्याला वीरता-शौर्य हवे. साधकाला मानसिक-सामाजिक शत्रूंशी लढायचे असते. तेही काम सोपे नाही. त्यासही मनोनिग्रह व संयमतेचे बळ हवे. समर्थानी ५-९-३६ ते ४० या ओव्यांमध्ये साधकाचे एखाद्या वीरपुरुषाच्या पराक्रमासारखे वर्णन केले आहे.

- कुलाभिमानासी सांडिले | लोकलाजेस लाजविले| परमार्थस माजविले विरक्तीबळे|| (५-९-३६)
- अविद्येपासून फडकला| प्रपंचापासून निष्टला| लोभाचे हातीचा गेला| अकस्माता|| (५-९-३७)
- थोरपणासि पडिले| वैभवासी लिथाडीले| महत्वासि झिंजाडीले| विरक्तीबळे|| (५-९-३८)
- भेदाचा मडवा मोडीला| अहंकार सोडूनी पाडीला| पाई करून आपटिला| संदेह शत्रू|| (५-९-३९)
- विकल्पाचा केला वधू थापे मारिला भवसिंधु| सकळ भूतांचा विरोधू तोडूनी टाकीला|| (५-९-४०)

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

दि.२३/०६/२०१३

स्वा ६ चे समीक्षण आज पूर्ण झाले व पाठवित आहे.

हा स्वा मुख्यतः आपण कोठे आहोत ते तपासायला मदत करणाराच आहे. जेथे आहोत थेथून पुढे जाण्यासाठी काय हवे तर विवेक (ह्यांत योजना करणे, ति कार्यान्वित करणे व झालेला प्रवास योग्य दिशेने होतो आहे नां ह्याची वारंवार तपासणई करणे) हवाच. इवेकामधे रोज उपासनेला पण महत्वाचे स्थान आहे. असो.

प्र.१ ला) उत्तर बरोबर. प्रयत्नांनी आपण सिद्ध म्हणजे आत्मज्ञानी ह्याच जन्मात होऊ शकतो हे समर्थानी सांगितले आहे ते पण लक्षांत घ्यायचे.

प्र२) सर्व कारणे बरोबर पण एक महत्वाचे राहून गेले. मागच्या वर्षाच्या अभ्यासांत ते आपण वाचले आहे. ते म्हणजे पूर्व सुकृत अत्यंत हवे. मी अशी अनेक उदाहरणे पाहिली आहेत(घरच्याच मंडळीची) की दोनदा हृदयविकाराचा फटका बसला तरी प्राणी परमार्थाकडे वळायला तयार नाही. असो. उत्तर बरोबर आहे.

प्र ३ रा) उत्तर अगदी योग्य आहे. ह्यालाच पराकोटीची देहबुद्धी असणे म्हणतात. असे एकही लक्षण अंगी असेल तर माणसाने सावध होऊन ते त्यागायचा प्रयत्न करायला हवा.

प्र ४था) हे उत्तर ठीक आहे. साधकाला प्रथम श्रवण (संताचा उपदेश वाचणे , ऐकणे), जे ऐकले त्यावर मनन करून मुख्य काय सांगितले ते समजणे, समजल्यावर त्या उपदेशाला आचरणांत आणणे हे करायची तयारी साधकावस्थेच्या सुरवातीला करावी लागते. ह्यासाठीच श्रद्धेने प्रयत्न तो करू लागतो. मग पुढे त्याची प्रगती सहज होते.

व्यवहारामधे पण १०००० हजार तासांचा नियम नुकताच शोधला गेला आहे. जर एखाद्याने सातत्याने १०००० तास एखाद्याविषयाच्या अध्ययनासाठी दिले तर तो त्यामधे पारंगत होतो. जर नशीबाची साथ मिळाली तर बिल गेट प्रमाणे अत्यंत successful पण होतो. हेच तत्व परमार्थसाधनेलाही लागू होते.(जास्त details साठी Gladwell ह्या ब्रिटिश लेखकाचा शोध internet वर घेता येईल. असो.)

प्र. ५ वा) उत्तर बरोबर आहे. सर्वच समासाचे सारच उत्तरामधे तुम्च्या selection मधे आले आहे. छान.

घरच्या सर्वांना स. नमस्कार.

आपला

रविन्द्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ७ दास्यभक्ती, सख्यभक्ती, आत्मनिवेदन

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : व्याख्या:

- “दास्यभक्ती” : देव आणि भक्त यातील संबंध स्वामी-दास असे असावेत हे ही भक्ती म्हणते. स्वतः समर्थ हे स्वतःला राम-दास म्हणवून घेत.
 - सातवे भजन ते दास्य जाणावे | पडिले कार्य तितुके करावे|सदा सन्निधची असावे| देवद्वारी||(४-७-२)
 - सकळांचे करावे पारपत्य| आल्याचे करावे आतित्य| ऐसी हे जाणावे सत्य| सातवी भक्ती|| (४-७-२५)
- “सख्यभक्ती” : भक्त देवात इतका लीन होतो की भगवंत त्याला आपला सखा मानायला लागतो.
 - देवासी परम सख्य करावे| प्रेम प्रीतीने बांधावे| आठवे भक्तीचे जाणावे| लक्षण ऐसे|| (४-८-२)
 - म्हणौनी सख्य देवासी करावे| हितगुज तयासी सांगावे| आठवे भक्तीचे जाणावे| लक्षण ऐसे|| (४-८-३१)

प्रश्न २ : “नाना रचना जीर्ण जर्जर | त्याचे करावे जीर्णोद्धार” याचे स्पष्टीकरण

मंदिराची-देवस्थानाची कोठल्या प्रकारे काळजी घ्यावी याचे तपशीलवार वर्णन या समासात आले आहे. देवाच्या दारी येणाऱ्यास प्रसन्न वाटले पाहिजे. देवाचे वैभव चढते वाढते राहायला पाहिजे. खाली दिल्याप्रमाणे सर्व वस्तू दुरुस्त करून नीट-नेटक्या ठेवाव्यात असे समर्थ सांगतात.

- मोडकळीला आलेली मंदिरे, सरोवरे, धर्मशाळा, घरे, कोठड्या, भुयारे, तळघरे, विवरे, वने, उपवने, पशुशाळा इ.
- सिंहासने, चौरंग, पालख्या, मेणे, पलंग, झोपाळे, असणे, वाहने, तिजोऱ्या, रांजण, घागरी, अलंकार, वस्त्रे, अत्तरे, रत्ने

प्रश्न ३ : “सख्यभक्ती” संबंधातील ओव्यांचा अर्थ:

1. भक्ती भाव आणि भजन| निरुपण आणि कथाकीर्तन| प्रेमळ भक्तांचे गायन| आवडे देवा॥ (४-८-४)
देवाला भक्ती-भाव, भजन-निरुपण-कथाकीर्तन, गायन या गोई आवडतात त्या कराव्यात. स्वतःला काय आवडते त्यापेक्षा देवाला काय आवडते त्याचा विचार करून त्या प्रकारचे आचरण-भक्ती करावी.
2. देव सख्यत्वे राहे आपणासी| ते तो वर्म आपणची पासी| आपण वचने बोलावी जैसी| तैसी येती पडसादे॥ (४-८-१२)
‘जशास तसे’ या भावाप्रमाणे देवाने आपणाशी मित्रत्वाने वागावे असे वाटत असेल तर ते आपल्याच हातात आहे. आपण अनन्यसाधारण भक्ती केली तर देव नक्कीच आपल्याला सखा मानेल. याचा दृष्टांत देताना समर्थ प्रतीध्वनीचे उदाहरण देतात. जर्से आपण बोलू तसाच प्रतिध्वनी येतो त्याच प्रमाणे भगवंतही आपल्याशी आपल्या भक्तिप्रमाणेच वागतो.
3. सख्य देवाचे तुटेना| प्रीती देवाची विटेना| देव कदा पालटेना| शरणागतांसी॥ (४-८-३०)
देवाचे प्रेम इतरांसारखे तकलादू नसते. इतर मित्र वेळप्रसंगपाहून बदलू शकतात पण देव नाही. त्याचे मित्रत्व कधीच तुटत नाही. प्रेम संपत नाही. जे शरण आले आहेत त्यांच्याशी तो एकनिष्ठ राहतो.

प्रश्न ४ : ओव्या लिहा

- देवापासून जो विभक्त नसतो तोच भक्तः:
भक्त म्हणिजे विभक्त नव्हे| आणि विभक्त म्हणिजे भक्त नव्हे| विचारेवीण काहीच नव्हे | समाधान || (४-९-६)
- आत्मनिवेदन ही सर्वात श्रेष्ठ भक्ती होय:
पंचभूतांमध्ये आकाश| सकळ देवांमध्ये जगदीश| नवविधाभक्तिंमध्ये विशेष| भक्ती नवमी|| (४-९-२४)

प्रश्न ५ :

स्वाध्याय प्रबोध- ७ दास्यभक्ती, सख्यभक्ती, आत्मनिवेदन

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

- **मुक्तीचे चार प्रकार:** वेदशास्त्रात मुक्तीचे चार प्रकार सांगितले आहेत – सलोकता, समीपता, स्वरूपता व सायुज्यता. पहिल्या तीन विनाशी तो शेवटची अविनाशी मानली जाते. नवविधाभक्तीमुळे सायुज्यमुक्ती प्राप्त होते.
- **नवविधाभक्ती :** (मला याचे योग्य उत्तर मिळाले आहे असे वाटत नाही ..तरी) समर्थनी ९ प्रकारच्या भक्ती सांगितल्या आहेत त्यास नवविधा भक्ती म्हणतात. त्यामुळे अविनाशी अश्या सायुज्यमुक्तीची प्राप्ती होते. माझ्या मते ज्ञानभक्ती मला जास्त भावणारी आहे. परमेश्वराचे, निसर्गाचे अंतरंग जेवढे समजावून घेता येईल तेवढ्याचा प्रयत्न करणे आपल्या हातात आहे. त्यानेच परमेश्वराची ओढ-भक्ती वाढीस लागेल असे वाटते. पूर्ण आत्मसमर्पणाची म्हणजे आत्मनिवेदनाची भक्ती साहजिकच सर्वश्रेष्ठ वाटते.

श्री. रा.रा. योगेश खुळकर्णी यांस स.न,वि.वि.

तुमच्या स्वाध्यायाचे समीक्षण मागच्या आठवड्यांत पूर्ण करता आले नाही . ऊशीराबद्दल क्षमस्व.
घरी आजारपणामुळे उशीर झाला.

स्वा ७ वा दास्यभक्ती, सख्यभक्ती , व आत्मनिवेदन भक्ती समासांवर आधारित.

प्र. १ ला) दोन्ही व्याख्यांच्या ओव्यांपैकी ४-७-२, व ४-८-२ ह्या मुख्यतः व्याख्या सांगतात त्या. व ४-७-२५ मध्ये सर्वाभूती भगवंतं पाहावा हे सांगणारी पण योग्य निवडली आहे. ह्या दृष्टीमुळे आपल्याला इतरांचे दोष न पाहात त्यांच्यामधील गुण दिसतात. ओवी ४-७-२५ प्रमाणे जो leader वागतो त्याला लोकही मानतात. शिवाजी महाराजांचे वागणे असे होते.

तसेच भगवंतं खरेतर सर्वत्र नेहमी आहे. तो अव्यक्त आहे पण आहे हे नक्की. म्हणुन त्याला आपण आपली सुखदुःखे सांगू शकतो व त्याला संपूर्ण शरण गेलो तर तो आपले भलेच करतो. हा अनुभव घेण्यासारखाच आहे असे मला स्वानुभवावरून म्हणावेसे वाटते. उत्तर बरोबर.

प्र २रा)ओवी ४-७-४ ते ४-७-१६ मध्ये तुम्ही लिहिल्याप्रमाणे सर्व मुद्दे आहेत व तुमचे उत्तर अगदी योग्य आहे . प्र३रा) तिन्ही ओव्यांचे अर्थ स्पष्टीकरण बरोबर आहे. जेव्हा भगवंतच आपला सर्वकांही आहे ही भावना वढ होते तेव्हा ह्या ओव्यांमध्ये लिहिले तसे वागणे आपोआपच घडते. अर्जून झोपला होता तेव्हा त्याच्या शरीरातल्या रोमरोमातून कृष्णनामच ऐकू येत होते असे वर्णन करणारा एक प्रसंग महाभारतामध्ये आहे. ब्र.गौंदवलेकर महाराजांच्या चरित्रात पण आहे. असे सख्य व्हावे म्हणुन आपण भगवंताची प्रार्थना जरूर करू शकतो मग अशा भक्तांच तो नेहमीच रक्षण करतो अस्वे सर्व संत म्हणुनच सांगतात.

प्र४था)ओवी ४-९-६ व ४-९-२४ योग्य निवडल्या आहेत. ह्या ओव्या मनन करण्यासारख्या आहेत. कारण ह्यांचा खरा अर्थ हा अनुभव घेऊन समजण्याचा आहे. जेव्हा आत्मनिवेदन घडते तेव्हा सतत हीच जाणीव उरते की जे जे दिसते ते सर्व भगवंतच आहे व तोच खरा सर्वाचा मालक आहे, जे जे घडते त्वे त्याच्या ईच्छेनेच घडते आहे व तो व आपण वेगळे नाही आहेत. अर्थात असा अनुभव जेव्हा सदगुरुंची कृपा होते तेव्हाच मिळतो. तो पर्यंत आपण आपली मनःशुद्धि करून कोणतितरी भक्ती करणेच योग्य ठरते. असो.

तुमचे उत्तर बरोबरच आहे.

प्र ५व अ) उत्तर योग्य. .

प्र ५ब) खरेतर नवविधा भक्तीचे जरी ९ प्रकार दिले आहेत तरी त्या एकमेकांपासुन वेगवेगळ्या नाहीतच. एक केंव्हा संपते व दुसरी केंव्हा सुरु होते ते सांगणे कठीणच आहे. म्हणुनच कोणतीही सुरु करून शेवटी माणूस आत्मनिवेदनापर्यंतच पोहोचतो. नामस्मरण भक्तिला स्थळ, साहित्य, काळ वित, ईत्यादी कांहिचीच आवश्यकता नसते फक्त भाव ह्वा म्हणुन संतानी साधारणतः हीच भक्ती करा असा उपदेश केलेला आढळतो.

तुमचे उत्तर व्यवस्थित व योग्यच आहे.

सर्व उत्तरे अभ्यासपूर्ण आली आहेत.

घरच्या सर्वाना मनप्रमाणे स.न अथवा अ.आ.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ८ परमार्थस्तवन, प्रत्ययेविवरण, येत्ननिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : अर्थ स्पष्ट करा

1. अनंत जन्मीचे पुण्य जोडे। तरीच परमार्थ घडे। मुख्य परमात्मा आतुडे। अनुभवासी॥ (१-९-२४)
परमार्थाची प्रासी असेच कोणालाही होत नसते. त्यासाठी पूर्वसंचित असावे लागते. माणील अनेक जन्मांचे पुण्य जर पाठीशी असेल तर परमार्थ प्रासीसाठी आपण लायक होता. त्यालाच ती अनुभूती मिळू शकते.
2. कर्तयासी वोळखावे। यास विवेक म्हणावे। विवेक सांडिता व्हावे। परमदुःखी॥ (१३-७-२९)
नक्की हे सगळे कशामुळे चालू आहे याचे ज्ञान, या सर्वाच्या कर्त्याचे ज्ञान हे विवेक असेल तर मिळते. तो जर विवेक नसेल तर माणूस दुःखी होतो. नेहमीच्या जीवनात कित्येकदा पुढे पुढे करण्यार्यानाच महत्व मिळते पण त्या सर्वाचा मागचा कर्ता करविता वेगळा असू शकतो, त्याचा शोध घ्यावा असे समर्थानी सुचवले आहे. नीर-क्षार विवेक.
3. अभ्यासे प्रगट व्हावे। नाहीतर झाकोनी असावे। प्रगट होऊनी नासावे। हे बरे नव्है॥(१९-७-१७)
विषयाची पुरेशी तयारी झाल्याशिवाय त्याचे प्रकटीकरण/सादरीकरण करू नये. त्याच्या आधीच प्रदर्शन केले तर फजिती होऊ शकते. असे सांगतात की पूर्वीचे गुरु शिष्याची गाण्यात पुरेशी तयारी झाली नसेल तर मैफिलीत गाऊ देत नसत, मग त्याला अनेक वर्षे लागली तरी चालतील.

प्रश्न २: परमार्थाची महती

साधकाचे सर्वोच्च ध्येय असलेल्या परमार्थाची समर्थानी या समासात महती सांगितलेली आहे. समर्थ म्हणतात, परमार्थ हे सर्व ज्ञानाचे सार, न संपणारे, अपार आहे. ते कोणी हिरावून घेऊ शकत नाही. त्याला राजाच्या जुलुमाचे, अग्नीने जाळप्याचे भयं नसते. त्या ठेव्यात कधीच घट होऊ शकत नाही. त्याच्या प्रासीने जन्म-मृत्युच्या फेन्यातून सुटका होते. सायुज्यमुक्ती प्राप्त होते. पूर्वीच्या योगी पुरुषांचेही हेच ध्येय होते. परमार्थाच्या विचारातून शुद्ध आत्मतत्व अंतःकरणात प्रकट होते. योगी परमार्थामध्ये तन्मयाव्यथेत जातात. परमार्थ हे जीवनाचे सार्थक आहे. तो संसारातून तारून नेतो आणि त्यामुळे च मोक्षप्राप्ती होते.

प्रश्न ३: कल्पना विस्तार

1. विचारे प्रकृती संव्हारे। दृश्य असतांच वोसरे। अंतरात्मा निर्गुणी संचरे। अध्यात्मश्रवणे॥ (१३-७-१२)
अध्यात्म श्रवणाने काय घडते त्याचे विवेचन या ओवीत आहे. विवेकामुळे जे काही विश्व दिसते आहे, ते असूनसुद्धा त्याच्या लेखी ते नाहीसे होते. त्याचा प्रलय होतो. यानंतर आत्मा परब्रह्महात विलीन होतो. पूर्वीच्या संतांचे या दृश्य सृष्टीतून गमन (ज्ञानेक्षरांची समाधी, तुकाराम महाराजांचे वैकुंठ गमन) या प्रकारचे वाटते.
2. जो जो लोक दृष्टीस पडला। तो तो नष्ट ऐसा कळला। अवघेची नष्ट; येकला भला - | कशावरुनी | (१९-७-१३)
हल्ली उठ सुट सर्वाना नावे ठेवण्याची पद्धत आहे. बाकी सर्व वाईट पण मी मात्र चांगला, असे सर्वानाच वाटते. हाच विरोधाभास आहे. हे वाटणे सत्याला धरून नाही आणि एखाद्या नेत्याला-महताला तर मुळीच नाही. प्रत्येकात चांगले वाईट गुण असतात तेंव्हा फक्त वाईट बघू नये.

प्रश्न ४: ओव्यातील सूत्रे

1. कोण कोण राजी राखलो। कोण कोण मनी भंगले। क्षणक्षणा परीक्षलो। पाहिजे लोक॥ (१९-७-६)
महन्ताने किंवा नेत्याने आपल्याबरोबर कोण आहे, कोणाला आपले विचार पटतात आणि कोणाला नाही याचे नेहमी भान ठेवावे. त्याप्रमाणे त्याच्याशी कसे वागावे हे ठरवावे.

स्वाध्याय प्रबोध- ८ परमार्थस्तवन, प्रत्ययेविवरण, येत्ननिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

2. आशावद्वी क्रियाहीना नाही चातुर्याचे लक्षण| ते महंतची भणभण| बंद नाही॥ (१९-७-८)
काही लोक उगाच थोपवलेले नेते असतात. आळशी, मुर्ख आणि चारित्र्यहीन असतात. त्यांचे पितळ लवकरच उघडे पडते. असे असूनही काही जण महंत पणा चालू ठेवण्याचा प्रयत्न करतात पण निष्फळ. हे सूत्र आपल्याला राजकारणात, वारसाहककाने मोठे झालेल्यांच्यात प्रामुख्याने दिसते.
3. परलोकी वास करावा| समुदाव उगाच पाहावा| मागण्याचा तगादा न लावावा| काही येका॥ (१९-७-११)
लोकांकडे आपल्या अलिस अश्या पातळीवरून व्यवहार करावा. अध्यात्माची चौकट आणि निरलासता सोडू नये. काही मिळवण्यासाठी भिकाच्याप्रमाणे कोणाच्या मागे तगादा लावू नये. महंतपणास ते शोभत नाही.

प्रश्न ५:

1. विवरणासाठी समास
१-९ हा समास कळावयास विशेष कठीण वाटला. बच्याचश्या संज्ञा (Terms, definitions) जसे, ब्रह्म, ब्रह्मांड, परब्रह्म, आत्मा, अंतरात्मा, सूक्ष्म याचे नीट आकलन नसल्याने अवघड वाटला. पण त्या मनाने १९-७, महान्ताची कार्ये, प्रयत्न याशी निंगडीत असल्याने कळला, त्यामुळे अगदी १५ मिनिटे बोलणे एवढी तयारी नसली तरी त्यात काही विचार मांडता येतील.
2. निवडीची कारणे/मुद्दे
१९-७ मध्ये महंताचे गुण-धर्म, त्याने कसे वागावे याचे वर्णन आले आहे. चांगला महंत होणे हे फार अवघड काम आहे. सध्याच्या युगात त्याच प्रमाणे चांगला नेता होणे अवघड आहे. लोकांशी कसे वागावे, वेळ प्रसंगी पडते घ्यावे, लाचार होऊ नये या सारखी चांगली सूत्रे समर्थानी या समासात सांगितली आहेत.
3. सुभाषितवजा ओव्या
 - a. परमार्थी तो राज्य धरी| परमार्थ नाही तो भिकारी| या परमार्थाची सरी| कोणास द्यावी॥ (१-९-२३)
 - b. विवेकाचे फळ ते सुख| अविवेकाचे फळ ते दुःख| यात मानेल ते आवश्यक| केले पाहिजे॥ (१३-७-२८)
 - c. जिकडे जग तिकडे जगन्नायक| कळला पाहिजे विवेक| रात्रीदिवस विवेकी लोक| सांभाळीत जाती॥ (१९-७-१२)

श्री.रा.रा.योगेश कुळकर्णी यांस, स.न.वि.वि.
तुम्ही समीक्षणाची वाटच पहात असाल. थोडा उशीरच झाला तरी क्षमस्व.

स्वा ८ चे समीक्षण.

प्र. १ ला १) उत्तर बरोबर. ज्ञाला हे समजले तो खरेच नशीबवान कारन त्याला प्रयत्न करून सुखदुःखापासून permanently सुटका करायची संधी लाभली.

प्र१-२) येथे कर्ता म्हणजे आपल्या सर्वांचा, ह्या सर्व सृष्टीचा तसेच ब्रह्मा विष्णू महेशाचा कर्ता निर्माता कोण? हे शोधणे आहे. उत्तर अगदी सोपे. भगवंत. तोच आपला निर्माता आईवडील. तो आपले नेहमी भलेच करणार हे ह्यामुळे कळते. त्याची ओळख करून घेण्याचे प्रयत्न करणे हाच खरा विवेक. ह्यासंदर्भात तुमचे उत्तर ठीक आले आहे.

प्र१-३) उत्तर बरोबर. हा उपदेश विशेषतः परमार्थाला जास्ती लागू होतो.

प्र २) उत्तर योग्य आले आहे.

प्र ३-१) दृश्य वोसरणे म्हणजे त्याच्या नाशवंतत्वाची जाणीव होऊन दृश्याचे प्रेम आटणे. ०:यालाच वैराग्याचे मनात प्रगट होणे म्हणता येते. जीवाला जन्म मृत्यू चक्रामधून सुटायचे असेल तर प्रथम वासनांची निर्मिती थांबायला हवी. हे झाले की निदान नव्या वासना निर्माण होत नाहीत. मग विवेकाने भगवंतची भक्ती केली तर मोक्ष निश्चित ठेवलेला आहे. दृश्याचे प्रेम आटावे म्हणुन मनास सतत हे नाशवंत आहे ही गोष्ट समजवावी लागते. हा परमार्थसाधनेचा एक महत्वाचा भाग आहे. भगवंत हा कालातीत म्हणुन त्याचे ज्ञान झाले की कालावर विजय म्हणजेच ओक्ष मिळणे. असा ह्या ओवीचा अर्थ थोडक्यात आहे.

प्र३-२) अगदी योग्य स्पष्टीकरण लिहिले आहे.उत्तर योग्य आहे.

प्र ४) हे उत्तर योग्य आहे.

प्र ५- १) सुरवातीला विषय अवघडच वाटतो पण मनन केले की अर्थ कळू लागतो. असो.

परमार्थ म्हणजे जन्ममृत्यूच्या चक्रामधून बाहेर पडण्यासाठी करावेलागतात ते प्रयत्न. आत्मा म्हणजे आपल्यामधील व ईतरंमधील चैतन्य. सर्व विश्वाचे व्यवहार पण आपल्या शरीराप्रमाणेच नियमानुसार चालतात. म्हणजे अशा विश्वामधे जे चैतन्य आहे ते हा सर्व व्यवहार चालवते. सुर्य रोज वेळवे ऊगवतो. नियमितपने उन्हाळा, हिवाळा पावसाळा येतो ईत्यादि. हे चालवतो तो अंतरात्मा. शरीर म्हणजे पिंड, जी सृष्टी दिसते ते ब्रह्मांड . आपल्यातले चैतन्य, तसेच देव दिसत नाही पण सर्वत्र आहे ते सूक्ष्म अशा संज्ञा आहेत. असो. यत्रनिरूपणाव घरीच बोलता येते कांतो प्रयत्न करून पाहा.

प्र५-२) निवडीची कारणे पटली. योग्यच आहेत.

प्र५-३)ओव्यांची निवड चांगली. विवेक हा प्रपंचात पण उपयोगी पडतो.ही ओवी निवडली हे योग्य केले.. अभ्यास चांगला झाला आहे. घरच्या सर्वांना मानाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आ.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ९ विवेकवैराग्यनिरूपण, आत्मनिवेदन, आत्मानात्मविवेक

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : अर्थाच्या ओव्या लिहा

- विवेकाने 'मी' पण आणि वैराग्याने प्रपंचाची आसक्ती सुटते, अशाप्रकारे बंधनमुक्त होतो तोच निःसंग योगी विवेके अंतरी सुटला। वैराग्ये प्रपंच तुटला। अंतर्बाह्य मोकळा झाला। निःसंग योगी॥ (१२-४-१२)
- वारा नसताना आकाश जसे केवलपणाने राहाते त्याप्रमाणे अष्टदेहांचे निरसन झाल्यावर दाट परम्ब्रहम उरते वारे नसता जे गगन। तैसे परब्रह्म सधन। अष्ट देहाचे निर्शन। करुनी पहावे॥ (१२-५-१३)
- अगदी मुंगीपासून ब्रह्मादी देवांपर्यंत सगळे देहधारी आहेत
मुळीहून सेवटवरी। ब्रह्म्यादी पिप्लिकादेहधारी। नित्यानित्यविवेक चतुरी। जाणिजे ऐसा॥ (१३-१-२७)

प्रश्न २ : ओव्यांचे स्पष्टीकरण लिहा

- तिन्हीप्रकारे आपणा नाही नाही दुजेपण॥ (१२-५-२१)
आत्मनिवेदनाचे ३ प्रकार सांगितले आहेत – जड, चंचल, निश्चल. खोल विचार करिता हळूहळू त्याचे स्वरूप समजायला लागते. अधिक विचारानंतर त्याचा अनुभव आल्यावर मनाची चंचलता संपते व दुजाभाव न उरता मनःशांती लाभते.
- येकेवीण येक काये। कामा नये वाया जाये॥ (१३-१-२२)
देह आणि आत्मा यांचा घनिष्ठ संबंध या ओवीत वर्तला आहे. देहात आत्मा नसेल तर ते प्रेत असते म्हणून त्याचा उपयोग नाही. आत्म्याला कोणीतरी (देहाने) धारण केल्याशिवाय त्याचाही उपयोग नाही. म्हणून त्यांची युती अनिवार्य आहे.

प्रश्न ३ : विधानाचे स्पष्टीकरण

“ वैराग्याच्या अभावी विवेक पांगळा होतो तर विवेकाच्या अभावी वैराग्य दुराग्रही असते”
अंगी विवेक नसताना वैराग्य घेतले तर अनर्थ होतो. ना प्रपंच ना परमार्थ. कधी कधी तात्पुरत्या कारणाने, दुःखाने वैराग्य येऊ शकते. पण ते शाश्वत नसते. अश्या वैराग्याचा उपयोग होत नाही. ज्ञान असेल पण वैराग्य नसेल तर ते ही व्यर्थच, नुसती बडबड वाटते. विवेक नसेल तर दुसऱ्याचा उत्कर्ष सहन होत नाही. म्हणूनच विवेकाला वैराग्याची जोड हवीच.

प्रश्न ४ : शरीर संसर्गाने आत्मा कोणत्या क्रिया करितो त्याचे वर्णन करा

सर्व शारीरिक व मानसिक क्रियांचा बोलविता धीनी हा आत्मा असतो. शरीर व मन त्याची फक्त आज्ञा पाळत असतात. आत्माच्या सांगण्यावरून शरीराच्या अनेक क्रिया होतात जसे : पाहणे, बोलणे, स्पर्श, स्वाद, हात पाय हलवणे इ. मानसिक दृष्ट्या आत्मा आपल्याकडून अनेक क्रिया करवून घेतो, जसे, धीट बनवतो, लाजवतो, चांगल्या वाईट गोष्टी करायला भाग पाडतो इ.

प्रश्न ५ : द. १२-४ मध्ये समर्थाचे प्रतिबिंब आढळते अशा दोन ओव्या लिहा

- जैसे मुखे ज्ञान बोले। तैसीच सवे क्रिया चालो। दीक्षा देखोनी चकित झाले। सुचिस्मंत॥ (१२-४-१३)
समर्थ जसे बोलायचे तसे वागायचे. तसा आदर्श ठेवून शुद्ध आचरणाचे लोक संतुष्ट-प्रेरित व्हायचे.
- तत्काळची सन्मार्ग लागो। ऐसा अंतरी विवेक जागे। वगनुत्व करिता न भंगो। साहित्य प्रत्ययाचे॥ (१२-४-१६)
समर्थाची वाणी ऐकून अनेक सन्मार्गाला लागले. स्वतःच्या अनुभवातून बोलत असल्याने त्यांचा तोल जात नसे.

॥ श्रीराम प्रसन्न ॥ दि. ९-११-२०१३

श्री रा.अ कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि

स्वाध्याय ९ प्रबोध चे समीक्षण .

प्र. १) सर्व ओव्यांची निवड बरोबर आहे. ओवी १२-४-१२ हेच सांगते की मी पणा टाकला व दृश्याची आसक्ती सुटली की माणूस जन्ममृत्युचक्रामधून सुटतो. थोडक्यांत म्हणजे जो हे ह्या नरजन्मामधे साधतो त्याला सायुज्यमुक्ती मिळते.

समर्थाच्या उपदेशामधली एक अत्यंत महत्वाची ओवी समजली जाते .दासबोधाचा अभ्यास हे कसे साधायचे तेच शिकवतो.

प्र २) १) स्पष्टीकरण जरासे अपूरे आहे. म्हणुन थोडेसे लिहितो आहे.

जड आत्मनिवेदन म्हणजे जी जे आहे त्याच खरा मालक भगवंत आहे हे समजून जगामधे वावरणे . ह्या विचारामुळे आपल्याला संसारात होणारी हानी, तोटा (जसे पैसा जाणे, जिवलग मित्र वगैरेंचा वियोग) ह्याचा त्रास होत नाही. जसे स्वप्नामधे lottery लागलि व नंतर जागे झालो तर स्वप्नामधे मिळालेला पैसा गेला म्हणून वाईट वाटत नाही तसे.

चंचळ आत्मनिवेदन म्हणजे कर्ता करविता भगवंत ही जाणीव जागी ठेवणे. ह्यामुळे हवे नकोपण सुटते. मनाप्रमाणे कांही झाले नाही तर वाईट वाटत नाही. इत्यादी.

प्र२-२) स्पष्टीकरण ठीक. देहधारणे मुळेच माणूस मोक्षासाठी प्रयत्न करू शकतो.

प्र३) उत्तर ठीक.

प्र ४) उत्तर बरोबर.

प्र५) दोन्ही ओव्यांची निवड चांगली आहे. तसेच त्या कां निवडल्या हे पण स्पष्टीकरण लिहिल्यामुळे समजले.

एकूण अभ्यास चांगला झाला आहे.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- १० सद्गुरुस्तवन, संतस्तवन, सिद्धलक्षण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : अर्थ स्पष्ट करा

१. आदित्ये अंधकार निवारे | परंतु मासुते ब्रह्मांड भरे| नीसी जालिया नंतरे पुन्हा काळोखे॥ (१-४-१०)

प्रकाशाच्या भंगुरतेविषयी रामदास म्हणतात, दिवसा सूर्यप्रकाशाने अंधार नष्ट होतो खरा पण तो मावळल्यावर मात्र पुन्हा अंधार होतो. सूर्यप्रकाश कायमचा-शाश्वत नाही. पण सद्गुरुचे तसे नाही, ते अज्ञानरुपी अंधाराला समूल नष्ट करितात.

२. जो बोलकेपण विशेष | सहस्र मुखांचा जो शेषा तोही सिणला निःशेषा वस्तू न संगवे॥ (१-५-११)

पुराणाच्या मन्यतेनुसार शेष या नागाला १००० तोंडे व २००० जिव्हा आहेत. त्यामुळे बोलण्यात त्याच्या वर कोणीही असू शकत नाही. पण त्यालाही आत्मवस्तूचे वर्णन करिता आले नाही. तो थकून गेला. म्हणजे ते वर्णन अशक्यप्राय आहे.

३. सकळ धर्मामध्ये धर्म | स्वरुपी राहणे हा स्वर्धर्म हेंची जाणिजे मुख्य वर्मा साधूलक्षणाचे॥(८-९-५४)

धर्मामध्ये सर्वश्रेष्ठ असे कोण तर ते 'स्वस्वरूप' होणे हे आहे. निःसंदेहपणाची, निस्पृहतेची जी लक्षणे सांगितली आहेत ती साधूच्या परब्रह्मात लीन होण्यामुळे आहेत.

प्रश्न २: सद्गुरुस्तवनात दिलेले दृष्टांत आणि त्यांचे तोकडेपण

समर्थानी या समासात सद्गुरुसाठी अनेक उपमा वापरून पहिल्या. पण त्यानीच असे दाखवून दिले की सद्गुरु हे उपमामध्ये बद्ध करिता येऊ शकत नाहीत. ते या सर्वांहून खूप विशाल व अव्यक्त आहेत.

- परिसाची उपमा: परीसामुळे लोखंडाचे सोने होते. पण सोन्याने लोखंडाला स्पर्श केला तर त्याचे सोने होत नाही. पण त्या उलट सद्गुरु कृपेने कोणी शिष्य सद्गुरु झाला तर तोही इतरांना सद्गुरु करण्यास पात्र ठरतो.
- समुद्राची उपमा: अति विशाल म्हणून समुद्राची उपमा द्यावी तर त्याचे पाणी खारट असते. त्याउलट सद्गुरु अमृतरूप असतात.
- मेरुची उपमा: भव्य म्हणून मेरु पर्वताची उपमा द्यावी तर तो अतिजड-कठीण असते. सद्गुरु हे मनाने कोमल असतात.
- आकाशाची उपमा: सर्वव्यापी म्हणून आकाशाची उपमा द्यावी तर त्याचा शून्यत्व हा गुण आहे. गुरु तर निर्गुण असतात.

प्रश्न ३: वाणी आणि बुद्धी यांच्या पलीकडील आत्मवस्तू, याचे स्पष्टीकरण

आत्मवस्तूचे वर्णन करताना विचार व त्यांना व्यक्त करणारी भाषा हे किती तोकडे पडतात त्याचे वर्णन समर्थानी या समासात केले आहे. अनेक प्रकारे आपल्याला वस्तू जाणून घेता येते. बघून, वास घेऊन, त्याच्या बद्धल सखोल विचार करून. पण आत्मवस्तूच्या अभ्यासासाठी हे काहीच उपयोगात येत नाही. सर्व प्रयत्न, संशय फोल ठरतात. विवेकाचा उपयोग होत नाही. व्यक्त करायला शब्द मिळत नाहीत. बोबडी वळते. बोलण्यासाठी प्रसिद्ध असलेला शेष नाग पण हे करू शकत नाही, थकून जातो पण त्याला ते जमत नाही. आत्मवस्तू ही बुद्धीने जाणता येणारी व वाणीने व्यक्त होणारी गोष्ट नाही.

प्रश्न ४: संतमहिमा वर्णन करणाऱ्या ओव्या

- संत आनंदाचे स्थळी संत सुखाची केवळा नाना संतोषाचे मूळी ते हे संता॥ (१-५-१६)

संत हे सर्व आनंदाचे, संतोषाचे उगम-मूळ-स्रोत आहेत.

स्वाध्याय प्रबोध- १० सद्गुरुस्तवन, संतस्तवन, सिद्धलक्षण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

- संत विश्रांतीची विश्रांती। संत तृप्तीची नीजतृप्ती। नांतरी भक्तीची फळश्रुती। ते हे संत।।(१-५-१७)
संतांच्या ठायी तृप्तीची, शांततेची, समाधानाची अवस्था असते.
- संत धर्माचे धर्मक्षेत्र। संत स्वरूपाचे सत्पात्र। नांतरी पुण्याची पवित्रा पुण्यभूमी।। (१-५-१८)
जसे तीर्थक्षेत्रांमुळे धर्म टिकून राहतो त्याच प्रमाणे संतसुद्धा एक पुण्यभूमीच असतात.

प्रश्न ५: लो. टिळकांच्या जीवनातील सिद्धावारस्थेचा प्रसंग

Detachment-अलिसता ही लोकमान्यांच्या जीवनात ठायी ठायी आढळते. गीतेतील 'कर्मण्येवाधिकारस्ते..' या सूत्रानुसार टिळक जगले. मंडाले तुरुंगाची शिक्षा ऐकल्यावर एखादा हबकून गालीतात्र झाला असता, पण ती ऐकून, त्यांना ज्या गाडीतून नेण्यात आले त्यात ते शांतपणे झोपी गेले. टिळकांनी तद्कालीन सरकारवर केलेली जहाल टीका त्यांची निर्भयता दाखविते. ही एका सिद्धपुरुषाचीच लक्षणे आहेत.

श्री.रा.रा.कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

स्वा १० प्रबोध चे समीक्षण

प्र१-१) स्पष्टीकरण बरोबर. आपण पृथ्वीवर म्हणून सुर्याचे उगवणे मावळणे असते. अंतराळात गेलो तर तेथे हा भाग नाही. तेथे सतत प्रकाशच असतो. सदगुरुकृपेमुळे एकदा का जान झाले की मग अज्ञानाच्या अंधकाराची रात्रच उरत नाही हे अज्ञानरूपी अंधाराचे नष्ट होणे होय.

प्र१-२) स्पष्टीकरण बरोबर.

प्र१-३) स्पष्टीकरण बरोबर.

प्र२) उत्तर योग्य.

कोणतीच उपमा देऊन त्यांचे वर्णन करता येत नाही. हेच खरे. सदगुरु हे तत्व आहे व्यक्ती नाही हे येथे लक्षांत घ्यायचे आहे.

प्र३) उत्तर योग्य. साधे साखरेचेच उदाहरण घेतले तर असे दिसते की साखरेची गोडो कितीही वर्णन केले तरि कळणार नाही. तेथे अनुभवच हवा.

प्र४) ओवी २१वी व २५ वी महत्वाची असे मला वाटते. तीनच ओव्या निवडायच्या आहेत. तुमची केलेली निवड पण चांगली आहे.

प्र५) उत्तर योग्य. विवेक विचाराने मनुष्य कोणत्यापदावर पोहोचू शकतो तेच हे उदाहरण दाखवते.

अभ्यास समाधनकारक झाला आहे.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- ११ करंटपरीक्षानिरूपण, करंटलक्षण, सदेवलक्षणनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : ओव्या लिहा

१. फडणीसीचे लक्षण

ऐका फडणीसीचे लक्षण| विरंग जाऊ नेदी क्षण| समस्तांचे अंतःकरण| सांभाळीत जावे||(१८-५-१०)
सभानेत्याचे लक्षण हेच की तो कोठलाही क्षण वाया घालवत नाही. सभेमध्ये सर्वांची मने-मर्जी राखतो.

२. असत्य म्हणजे पाप

असत्य म्हणिजे तेची पाप| सत्य जाणावे स्वरूप| दोर्घीमध्ये साक्षेप| कोणाचा करावा||(१८-५-२६)
खोटे बोलणे हे पाप आहे. सत्य हे आत्मस्वरूप आहे. यातून कोणाची निवड (अर्थात सत्याची) ते आपण ठरवावे.

३. पापामुळे दारिद्र्य

पापाकरिता दारिद्र्य प्राप्त| दारिद्र्ये होये पापसंचित| ऐसेंची होत जाता| क्षणाक्षणा||(१९-३-२)
दारिद्र्य हे (नशिबाचे फळ नसून) आपल्या पापाचे आहे. दारिद्र्याने पाप वाढतच जाते.

४. बहुतांची अंतरे राखिली म्हणजे भाग्य येते

राखावी बहुतांची अंतरे| भाग्य येते तदनंतरे| ऐसी हे विवेकाची उत्तरे ऐकणार नाही||(१९-३—१८)
अनेक लोकांची मर्जी राखली तर भाग्य प्राप्ती होते. करंटी लोक अशी विवेकाची वचने ऐकत सुद्धा नाहीत.

प्रश्न २: टिप्पणे

१. आळसामुळे कोणती हानी होते

आळसे शरीर पाळिले| परंतु पोटेवीण गेले| सुडके मिळेनासे झाले| पांघराया||(१९-३-११)
आळसाने माणूस निष्क्रीय होवून जातो. कष्ट न केल्याने अन्नाची पण मारामार होते. नेसायला कापडाचा तुकडाही नाही
अशी अवस्था होते.

२. दुश्चित आळसाची रोकडी प्रचीती कोठली

आळसे शरीर पाळी| अखंड कुंसी कांडोळी| निद्रेचे पाडी सुकाळीं| आपणासी||(१९-३-१२)
आळसी असल्याने सतत झोपा काढतो. कुशी खाजवीत बसतो. निष्क्रीय राहतो. त्याला कोठेही मान मिळत नाही.

३. अवघेची सुखी असावे | ऐसी वासना

दुसन्याच्या दुःखे दुखवे| दुसन्याच्या सुखे सूखावे| अवघेची सुखी असावे | ऐसी वासना||(१९-४-२३)
चांगल्या माणसाचे लक्षण हेच की तो दुसन्यांच्या दुःखाने दुःखी होतो, सुखाने सुखी. सर्वजण सुखी असावेत असे त्याला
मनोमन वाटते. 'जो जो वांछील तो ते लाहो| प्राणीजाता||' हे ज्ञानेश्वरांचे वचन हेच सुचवते.

प्रश्न ३: सदेवाची १० लक्षणे

१. गोड बोलणे
२. सर्वाना रुचेल असे वागणे
३. नम्रपणा
४. वासना न ठेवणे
५. आत्मज्ञानाची ओढ

स्वाध्याय प्रबोध- ११ करंटपरीक्षानिरूपण, करंटलक्षण, सदेवलक्षणनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

6. क्षमाशील
7. सुंदर अक्षर
8. भरभर पण शुद्ध वाचन
9. अर्थपूर्ण संभाषण
10. चौदा विद्या, चौषष्ठ कला पारंगत

प्रश्न ४: प्रत्ययाचे महत्त्व

जीवन अतिशय वेगवान झाल्याने, सर्व गोष्टी झटपट करण्याकडे कल असतो. वाचन भरभर, अभ्यास भरभर. पण समजले आहे की नाही हे लक्षातच घेतले जात नाही. एखादा विषय नुसता वाचून नाही तर त्याचा अनुभव घेतल्याने प्रभुत्व येते. प्रचीती-प्रत्यय घेतल्यानेच विषय चांगला समजतो. समर्थनी उपमा दिली आहे की मापाने कितीही धन्य मोजले तरी शेवटी ते रिकामेच. म्हणजे कितीही वाचले तरी आत शिरले नसेल तर पालथ्या घड्यावर पाणी.

प्रश्न ५: अध्यात्मिक ग्रंथाची केवळ पारायणे करणे अयोग्य

अध्यात्मातील अनेक जण आपण या ग्रंथांची इतकी पारायणे केली अश्या बढाया मारतात. ग्रंथ समजला आहे का हे न पाहता आकडेवारीतच धन्यता मारतात. समर्थाच्या मते, ग्रंथ समजणे सर्वात महत्वाचे आहे. सावकाश, समजावून घेवून विषय अभ्यासावा.

श्रीराम प्रसन्न

श्री.रा.रा.कुळकर्णी यांस स्वा. ११ व १२ समिक्षण करून पाठवित आहे.
गेली ३ वर्षे तुम्ही नेटाने अभ्यास करून अभ्यासक्रम पूर्ण केल्याबद्दल प्रथम तुमचे हार्दिक अभिनंदन. आत ओळख झाली आहे पुढेही संपर्क जरूर ठेवावा असेच म्हणेन.

स्वा ११ चे समिक्षण :-

प्र १ला) सर्व ओव्यांची निवड बरोबर. आपल्या घरी आपणच महंत म्हणजे मुख्य असतो. त्यामुळे ओवी १८-५-१० व १९-३-१८ ह्या अपल्यासाठीच आहेत हे येथे ध्यानांत घ्यायचे.

प्र२-१) उत्तराचे टिपण योग्य आहे. जीवन दुःखमय होणे ही मोठी हानी आळसामुळे होते.

प्र२-३) फक्त २च टिपणे उत्तरासाठी विचारली आहेत. म्हणुन ३ विचारांत घेत आहे.

टिपण योग्य लिहिले आहे.

प्र ३) सर्व लक्षणे बरोबर. आपल्यामध्ये ही आहेत कां? हे आपणच तपासायचे आहे. त्यासाठीच हा प्रश्न येथे दिलेला आहे.

प्र ४ व ५ वा) दोन्ही प्रश्नांचा गाभा एकच आहे. Overall पाहणीसाठी सर्व ग्रंथ भराभर पाहाणे, पारायण करणे ह्या गोष्टी आवश्य . पण फक्त पारायणे करून भागत नाही. पाठांतराचे पण फायदे निश्चितच आहेत ,पण पाठ झाले म्हणजे पुरेसे नाही. शेवटी आचरणामध्ये वाचलेले आणणे हेच महत्वाचे. हेच तुमच्या उत्तरावरून स्पष्ट झाले आहे.

दोन्ही उत्तरे योग्य आहेत.

अभ्यास चांगला झाला आहे.

घरहच्या सर्वांना मानाप्रमाणे नमस्कार व आशीर्वाद.

आपला

रविंद्र फडके.

स्वाध्याय प्रबोध- १२ आत्मनिरूपण, चत्वारजिनसनिरूपण, देहेक्षेत्रेनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : अर्थ लिहा

- प्रगट रामाचे निशाण| आत्माराम ज्ञानघन| विश्वंभर विद्यमान| भाग्य कळे॥ (२०-४-१४)
ज्या अंतरात्म्याची सत्ता चालते त्याची खुण दिसू शकते. तो ज्ञानाने भरलेला आहे. ती खुण पटायला, त्याची प्रचीती यायला, त्याच्या अस्तित्वाचे ज्ञान व्हायला पण भाग्य लागते.
- नर तोची नारायण| जरी प्रत्यये करी श्रवण| मननशीळ अंतः करण| सर्वकाळा॥ (२०-५-२८)
जर एखाद्याने मनन (चिंतन) पूर्वक निरूपण अंगिकारले तर त्या नराचा नारायण, म्हणजे त्याला देवत्व प्राप्त होऊ शकेल.
- आवाहन विसर्जन | हेची भजनाचे लक्षण॥ सकळ जाणती सज्जन| भी काये सांगो(२०-८-३०)
सर्व विश्वात ज्याची सत्ता चालते त्या अंतरात्म्याला बघणे हे 'आवाहन'. त्याचा अनुभव होऊन त्यापलीकडील निरुण निराकारी पराब्रह्मापर्यंत पोहोचणे हे 'विसर्जन'. यातूनच स्वस्वरूपाचे ज्ञान संत घेत असतात, हेच भजनाचे लक्षण आहे.

प्रश्न २ : मानवी शरीराचा गौरव

अस्तीमांशाची शरीरा त्यामध्ये गुणप्रकारा| शरीरासारखे यंत्रा आणिक नाही॥(२०-८-११)
सद्याच्या विज्ञानयुगात आपण अनेक तन्हेची गुंतागुंतीची यंत्रे पाहत असतो पण सर्वात अद्भूत असे यंत्र म्हणजे 'मानवी शरीर'. ते फक्त हाड मांस यांनी बनलेले structure नसून त्यात भाव आहेत, सत्व-रज-तम असे गुण आहेत. विषय उपभोग घेण्यासाठी इंद्रिये दिली आहेत. ज्ञानेंद्रिये, कर्मेंद्रिये आहेत. या-उप्पर सर्व शरीरे वेग-वेगळी. आकार, स्वभाव, विचार सर्व वेगळे. या भेदानेच, सृष्टी अद्भूत झाली आहे.

प्रश्न ३:

- विश्वरचनेमधील चार घटक
येथून पाहता तेथवरी| चत्वारजिनस अवधारी| येक चौदा पांच च्यारी| ऐसें आहे॥ (२०-५-१)
विश्व हे चार प्रकारच्या घटकांनी बनलेले आहे - एक ब्रह्मा, चौदा माया, पांच महाभूते, चार खाणी. परब्रह्म हे निर्मळ निर्विकार आहे. माया अतिशय सूक्ष्म आहे व तिचे चैतन्य, सत्व, रज, तम, अंतरात्मा असे १४ प्रकार आहेत.
पंचमहाभूतांच्या जागी थोडा जाणीवेचा अंश असतो तर चार खाणीच्या प्राण्यांमध्ये जाणीव अधिक स्पष्टपणे दिसते.
- सामर्थ्य आहे चळवळीचे
'सामर्थ्य आहे चळवळीचे| जो जो करील त्यांचे| परंतु येथे भगवंताचे | अधिष्ठान पाहिजे॥(२०-४-२६)
आपल्या शक्तीने-सामर्थ्याने अनेक पराक्रम करिता येतात, चळवळी करता येतात, मोठे बदल घडवून येतात, पण या सर्वांच्या मागे भगवंताची कृपा असते याची जाणीव ठेवली तरच ते फलद्रूप होते. शिवाजी महाराजांचे असामान्य सामर्थ्य-कर्तुत्व असून-सुद्धा ते राज्य हे स्वतःचे न मानता परस्मेक्षराचे ('श्रीचे') मानीत.

प्रश्न ४: मातेची महती

त्याचा महिमा कळेल कोणाला| माता वाटुनी कृपाळू जाला| प्रत्यक्ष जगदीश जगाला| रक्षीतसे॥ (२०-४-५)
भगवंताचे मोठेपण कोणालाही कळलेले नाही. पण त्याचा प्रतिनिधी म्हणून त्याने त्याचा कृपाळू-पण सर्व मातांना वाटून दिला आहेत. त्याच्या तर्फे तोच जगाचे रक्षण करतोय. यातून माता या ईश्वराचेच रूप आहेत, अंश आहेत हे समर्थना मांडायचे आहे.

स्वाध्याय प्रबोध- १२ आत्मनिरूपण, चत्वारजिनसनिरूपण, देहेक्षेत्रेनिरूपण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ५:

- ‘पृथ्वीमध्ये जितुकी शरीरे| तितुकी भगवंताची घरे’ या अनुभूतीने दैनंदिन जीवनात काय बदल होईल?
सर्व प्राणीमात्रांमध्ये त्याच परमेश्वराचा अंश आहे या सारखा समानतेचा दुसरा विचार नाही. हे जर आपण मनी बिंबवले तर, माझे-तुझे असे काही उरतच नाही. त्यातूनच दुसऱ्याला त्रास देण्याची वृत्ती, भेदभाव, उच्च-नीच समज हे नष्ट होतील व खन्या अर्थाने समभाव प्रकट होईल. हे फक्त माणसांसाठीच नाही तर सर्व प्राणीमात्रांशी वागताना हा व्यवहार ठेवता येईल.
- या उपक्रमाने समर्थ विचार समजवून घेण्यास मदत झाली का?
या उपक्रमाने नेमाने-शिस्तीने दासबोधाच्या विविध भागांचा अभ्यास झाला, प्रश्नोत्तरे लिहिताना थोडा क होईना स्वतंत्र विचारही झाला. मार्गदर्शकांच्या परीक्षणाने समज वाढण्यास मदत झाली. संपूर्ण-सखोल अभ्यास झाला नसला तरी समर्थ-विचारांची चांगली तोंडओळख नक्कीच झाली.
- दासबोध वर्ग
पुण्यातील अभ्यास वर्गाची माहिती मिळू शकली नाही त्यामुळे जाणे झाले नाही. इतर ठिकाणच्या अभ्यास वर्गास पण जाण्यास सवड झाली नाही.
- दासबोध ग्रंथ प्रसार
या उपक्रमाची मी माझ्या मित्रपरिवाराततोंडी माहिती देतोच. माझ्या Facebook वरील पेजवरसुद्धा माहिती देणार आहे.
- दासबोध व सज्जनगड मासिक
'समर्थ दासबोध' आमच्याकडे आहे. अजून पूर्ण-एकसंघ वाचन मात्र झालेले नाही. 'सज्जनगड' मासिक येते त्याचे नियमित वचन असते.

श्री.रा.रा.कुळकर्णी यांस स.न.वि.वि.

स्वा १२ प्रबोध चे समिक्षण :

प्र१-१) येथे राम म्हणजे सर्वत्र व्यापून असणारा भगवंत. त्याच्याच ईच्छेने सर्व सृष्टीचे व्यवहार चालत असतात. जर आपण विचा केला तर हे म्हणणे सहज पटू शकते. ही सर्वव्यापित्वाची सत्ता म्हणजेच रामाचे प्रगट झाले ते निशाण म्हणजे अस्तित्वाची खूण.. श्यासंदर्भात तुम्ही ओविचा अर्थ ठीक पणे स्पष्ट केला आहे. उत्तर बरोबर.

प्र१-२) उत्तर बरोबर. असे नारायणत्व मिळणे म्हणजेच मोक्षपद मिळणे होय. लागतात ते योग्य व सतत केलेले प्रयत्न.

प्र१-३) उत्तर योग्य आहे.

प्र२) फक्त मानवी शरीरांतच ईश्वराची भौत साक्षात्कार घेण्याची क्षमता आहे. अन्य योनीमध्ये हे शक्य नाही. म्हणुन शाहाण्याने ही नरजन्माची संधी वाया घालवू नये. हाच येथील शेवटचा संदेश आहे. तुमचे उत्तर ठीक आलेले आहे.

प्र३-अ) मूळमायेचे १४ संकेत म्हणुन चौदा हा शब्द वापरला आहे. बाकी उत्तर बरोबर.

प्र३-ब) उत्तर योग्य आहे. कोणतेही कार्य सिद्धिस जाते ते त्याच्या ईच्छेने व जात नाही तेही त्याच्याच ईच्छेने. पण प्रयत्न मात्र करायलाच हवेत हेच ह्या ओवीपासून आपण शिकतो.

प्र४) अर्थ स्पष्टीकरण योग्य केलेले आहे. उत्तर योग्य.

प्र५ अ) बरोबर. पण सर्वसाधरण लोक हे विसरतात.

प्र५ ब) स्वतंत्र विचार झाला हे महत्वाचे, असाविचार करणे आपल्याला दासबोध शिकवतो. म्हणूनतर त्याची ग्रंथराज अशी ओळख आहे.

प्र५ क) ठीक. तरीही उत्तर चागली लिहीली आहेत. तुमचा अभ्यास चांगला होत होता .

प्र५ ड) छान. मित्रांना माहीती जरूर यावी. व्यवहारामध्ये नेमके कसे वागायचे हे दासबोधाच्या अभ्यासाने समजते. एवढा त्यांना नक्कीच फायदा होईल.

प्र५ ई) रोज जरी वाचन झाले नाही तरी दशक १, २, ३, ४, ५, ६, ७ म्हणजे एकूण ७० समासांचे वाचन आठवड्याला दोन ह्या पद्धतीने करून पाहावे. बेलसरे याचा संपादित दासबोध ह्यासाठी चांगला आहे.

पुनः एकदा अभिनंदन. घरच्या सर्वांना मनाप्रमाणे स.न. अथवा अ.आआ.

आपला

रवोंद्र फडके.

